

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ
HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE GEBELİĞİ ÖNLEYİCİ YÖNTEM KULLANIMI VE
ETKİLEYEN SOSYO EKONOMİK FAKTÖRLER**

107878

Dr. Ahmet TOPUZOĞLU

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Şanda ÇALI**

**Y.E. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANASYON MERKEZİ**

İstanbul, 2001

Teşekkür,

Çok sevdiğim halk sağlığı biliminin uzmanı olma yolunda, bana ikinci bir şans tanıyan danışmanım Prof. Dr. Şanda Çalı'nın, benim için zorlu bir deneyim olan bu tez çalışmasını tamamlamam için verdiği desteğe teşekkür ederim. Ayrıca kritik anlarda, takıldığım yerlerde, desteğini esirgemeyen Bridgette James'e, Doç. Dr. Turgay Ünalın'a, Ar-Gör Yadigar Coşkun'a, Yrd. Doç. Dr. Dilşad Cebeci'ye, Yrd. Doç. Dr. Sibel Kalaça'ya, Uzm. Dr. Nazmi Tümerdem'e ve sıkıntılarımı paylaşan tüm çalışma arkadaşlarıma ve eşime teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
SUMMARY	I
TABLOLARIN DİZİNİ	II
GRAFİKLERİN DİZİNİ	V
1. GİRİŞ	1
2. AMAÇ	20
3. GEREÇ VE YÖNTEM	21
4. BULGULAR	29
5. TARTIŞMA	88
6. SONUÇ	107
7. KAYNAKLAR	110
EK		
ÖZGEÇMİŞ		

ÖZET

Bu ileri analiz çalışmasının amacı, sosyoekonomik etmenlerin gebelikten korunma davranışı üzerine etkisini araştırmaktır. TNSA 98 veritabanı analizde kullanılmıştır. Önce veritabanından amaca uygun değişkenler seçilmiştir. Ardından tek değişkeli analizlerle ve lojistik regresyon analiziyle sosyoekonomik etmenlerin gebelikten korunma davranışı üzerine etkileri araştırılmıştır. Analiz sonucunda gebeliği önleyici modern yöntemlerin bilinmesi üzerine, yaşanılan bölgenin, çocukluk çağında yaşanılan yerin, hanedeki olanakların, anadilin etkili olduğu bulunmuştur. Yaş, evlilik yaşı, yaşayan çocuk sayısı, sosyokültürel özellikler, kontrol edildiğinde, yaşanan bölgenin, kentte yaşamamanın, kent kökenli olmanın, hanelerin kalitesinin, araba sahipliğinin, çiftlerin öğrenim görmüş olmalarının, ve nitelikli işlerde çalışmanın, sağlık sigortasına sahip olmanın, gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı ve modern yöntemlerin seçimi üzerine etkili etmenler olduğu bulunmuştur.

SUMMARY

In this study, the determinants of contraceptive use and method choice are examined based on various variables, classified as individual, cultural, fertility and contextual. The data used came from the 1998 Turkish Demographic and Health Survey. The main finding is that there exists a positive association between the educational level of both spouses and the use of contraceptive methods in Turkey. After all individual, cultural, fertility and contextual variables are controlled, a man's education is a stronger predictor of method use and method choice than that of his wife. Increasing the educational level, region, husband occupation, husband position at work, women occupation, house electrification and house modernization, and health insurance coverage of women may be effective means of method use and method choice in Turkey. The study also shows that, to a great extent, contraceptive use and choice of modern method depend on number of living children.

Tabloların Dizini.

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1. Zaire Kinshasa’da seksüel olarak aktif, gebe olmayan kadınlarda, iş sahibi olma durumu öğrenim ve kontraseptif kullanımı arasındaki ilişki.	13
Tablo 1.2. Java Bali’de etkili yöntem kullanan kadınların sosyoekonomik değişkenlere göre durumu.	14
Tablo 1.3. ABD’de, 15-44 yaş arasındaki kontraseptif kullananların, öğrenim ve gelir durumlarına göre yüzde dağılımı 1982-1995.	17
Tablo 1.4. Yeni Zelanda’da 25-44 yaşları arasındaki kadınların sosyoekonomik gruplarına göre kullandıkları kontraseptif yöntemler.	17
Tablo 3.3.1. TNSA 98 Türkiye’nin illeri, 5 ana bölge ve 14 alt bölgeye sınıflandırılması.	23
Tablo 3.4.1. TNSA 98 Örneklemin dağılımı.	23
Tablo 3.4.2. TNSA 98 Örneklem kümelerinin dağılımı.	24
Tablo 4.1.1. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların temel demografik özelliklerine göre dağılımları.	29
Tablo 4.1.2.. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların gebelikten korunma yöntemleri ile ilgili özelliklerinin dağılımları.	30
Tablo 4.1.3. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların hane özelliklerine göre dağılımları.	31
Tablo 4.1.4. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, kocalarının statülerine göre dağılımları.	32
Tablo 4.1.5. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, statülerine göre dağılımları.	33
Tablo 4.1.6. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, diğer sosyoekonomik özelliklerine göre dağılımları.	34
Tablo 4.1.7. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların evde sahip oldukları elektrikli eşyalara göre dağılımları.	35
Tablo 4.2.1.1. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların,çeşitli demografik özelliklerine ve geleneksel veya modern yöntemleri bilmelerine göre dağılımı.	36
Tablo 4.2.1.2. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların çeşitli öğrenim durumu özelliklerine ve geleneksel veya modern yöntemleri bilmelerine göre dağılımı.	37
Tablo 4.2.1.3. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların oturdukları hanenin çeşitli özelliklerine ve geleneksel veya modern yöntemleri bilmelerine göre dağılımı.	38

Tablo 4.2.1.4. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların hanede sahip oldukları elektrikli eşyalara ve geleneksel veya modern yöntemleri bilmelerine göre dağılımı.	40
Tablo 4.2.1.5. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların statülerine ve geleneksel veya modern yöntemleri bilmelerine göre dağılımı.	41
Tablo 4.2.1.6. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların kocalarının statülerine ve geleneksel veya modern yöntemleri bilmelerine göre dağılımı.	43
Tablo 4.2.1.7. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, diğer sosyoekonomik özelliklerine ve geleneksel veya modern yöntemleri bilmelerine göre dağılımı.	44
Tablo 4.2.2.1. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların çeşitli demografik özelliklerine ve gebeliği önleyici yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.	45
Tablo 4.2.2.2. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların çeşitli öğrenim durumu özelliklerine ve gebeliği önleyici yöntemleri kullanımlarına göre dağılımı.	46
Tablo 4.2.2.3. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların oturdukları hanenin çeşitli özelliklerine ve gebeliği önleyici yöntemleri kullanımlarına göre dağılımı.	47
Tablo 4.2.2.4. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların hanede sahip oldukları elektrikli eşyalara ve gebeliği önleyici yöntemleri kullanımlarına göre dağılımı.	49
Tablo 4.2.2.5. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların statülerine ve gebeliği önleyici yöntemleri kullanımlarına göre dağılımları.	51
Tablo 4.2.2.6. Evli kadınların çalışma biçimlerine ve gebeliği önleyici yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı	52
Tablo 4.2.2.7. Evli kadının çalıştığı toprağın sahipliğine ve kullanılan yöntem tipine göre dağılımı.	53
Tablo 4.2.2.8. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların kocalarının statülerine ve gebeliği önleyici yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.	54
Tablo 4.2.2.9. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, diğer sosyoekonomik özelliklerine ve gebeliği önleyici yöntem kullanımlarına göre dağılımı.	55
Tablo 4.2.3.1. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların çeşitli demografik özelliklerine ve geçmişte geleneksel veya modern yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.	57
Tablo 4.2.3.2. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların çeşitli öğrenim durumu özelliklerine ve geçmişte geleneksel veya modern yöntemleri kullanımlarına göre dağılımı.	59
Tablo 4.2.3.3. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların oturdukları hanenin çeşitli özelliklerine ve geçmişte geleneksel veya modern yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.	60

Tablo 4.2.3.4. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların hanede sahip oldukları elektrikli eşyalara ve geçmişte geleneksel veya modern yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.	62
Tablo 4.2.3.5. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların statülerine ve geçmişte geleneksel yöntem veya modern yöntemleri kullanımlarına göre dağılımı.	63
Tablo 4.2.3.6. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların evli kadınların çalışma biçimlerine ve geçmişte geleneksel yöntem veya modern yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.	64
Tablo 4.2.3.7. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların kocalarının statülerine ve geçmişte geleneksel yöntem veya modern yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.	65
Tablo 4.2.3.8. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, diğer sosyoekonomik özelliklerine ve geçmişte geleneksel veya modern yöntem kullanmalarına göre dağılımı.	67
Tablo 4.2.4.1. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların çeşitli demografik özelliklerine ve geleneksel veya modern yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.	69
Tablo 4.2.4.2. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların çeşitli öğrenim durumu özelliklerine ve geleneksel veya modern yöntemleri kullanımlarına göre dağılımı.	71
Tablo 4.2.4.3. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların oturdukları hanenin çeşitli özelliklerine ve geleneksel veya modern yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.	72
Tablo 4.2.4.4. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların hanede sahip oldukları elektrikli eşyalara ve geleneksel veya modern yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.	74
Tablo 4.2.4.5. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların statülerine ve geleneksel yöntem veya modern yöntemleri kullanmalarına göre dağılımları.	75
Tablo 4.2.4.6. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların çalışma biçimlerine ve geleneksel veya modern yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.	76
Tablo 4.2.4.7. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların kocalarının statülerine ve geleneksel veya modern yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.	77
Tablo 4.2.4.8. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, diğer sosyoekonomik özelliklerine ve geleneksel veya modern yöntem kullanmalarına göre dağılımı.	78
Tablo 4.3.1.1. Gebeliği önleyici yöntemlerin bilinmesi üzerine istatistiksel olarak önemli etkisi olan etmenlerin odds oranları.	80
Tablo 4.3.2.1. Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanılması üzerine istatistiksel olarak önemli etkisi olan etmenlerin odds oranları.	81

Tablo 4.3.3.1. Güncel olarak kullanılan, gebeliği önleyici yöntemlerden, geleneksel ya da modern yöntemlerin seçilmesini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkileyen etmenlerin odds oranları.	84
Tablo 4.3.4.1. Geçmişte kullanılan, gebeliği önleyici yöntemlerden, geleneksel ya da modern yöntemlerin seçilmiş olmasını istatistiksel olarak önemli düzeyde etkileyen etmenlerin odds oranları.	86
Grafiklerin dizini.	
Grafik 1.1: Almanya’da toplam doğurganlık hızı 1960-1996	16
Grafik.5.1.1.Coğrafi bölgeler itibariyle sosyoekonomik gelişmişlik indeksi.	89

1. GİRİŞ

Dünya nüfusu 17. yüzyıla kadar yüzbinlerce yıl çok yavaş ve az artmış, 17. yüzyılda ancak yarım milyara ulaşabilmiştir. Nüfus artışı 17. yüzyıldan sonra sanayileşme ile beraber kıtlıkların kontrolü, beslenmenin düzelmesi, salgın hastalıkların önlenmesi, tıp ve teknolojiadaki diğer gelişmelerin sonucunda pek çok hastalığın ve bunların yol açtığı ölümlerin önlenmesi ve enerji kaynaklarının insan gücünün yerini alması nedeniyle hızlanmıştır¹. Sanayi devrimi ile tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş, insanın üretim biçimlerinde yaptığı değişimlerin ötesinde, sosyal yapılanmasını da belirgin biçimde dönüştürmüştür. Yeni üretim biçimleri, toplumda yeni paylaşımlara ve yeni rollerin oluşumuna yol açmıştır; bunun aile yapısı üzerine etkisi özellikle şehir yaşantısında ailenin çekirdek aile yapısına evrilmesine neden olmuştur. Çocuk tarımda iş gücü iken şehirde profesyonelleşmiş işlere yönelmek üzere yetiştirilmesi gereken, ve bu yüzden yatırım yapılması gereken bir değere dönüşmüştür. Sanayileşme ile beraber sosyoekonomik gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkan kentleşme, eğitim düzeyinin yükselmesi, üretim için insan gücü gereksiniminin azalması, sosyal güvence ve dayanışmanın gelişmesi, bebek, çocuk ve genç erişkin ölümlerinin azalması, kadının ev dışında çalışmaya başlaması, meslek edinmesi ve statüsünün yükselmesi gibi etkenler gelişmiş ülkelerde doğurganlığın azalmaya başlamasına neden olmuştur. Bu sosyal dönüşümün yarattığı yeni gereksinimler (ya da sorunlar), yönetenlerin yeni politikalar üretmesine yol açmıştır. Nüfus üzerine üretilen ilk politikalar da bu ortamda ortaya çıkmıştır. Nüfus artışının sorun olduğunu belirten ve bununla ilgili varsayımlarını ortaya atan Malthus'un tezi neredeyse en ünlüsüdür. Malthus çalışan sınıflara orta sınıfları örnek alarak, geç evlenmelerini ve aile büyüklüklerini sınırlamalarını önerirdi². İki dünya savaşının ardından hızla sanayileşen gelişmiş ülkeler, askeri gücün nüfusla doğru orantılı olması gibi modası geçmiş görüşleri terk etmiş, ekonomik ve teknolojik üstünlüğün önemini çabuk anlamışlardır. Fakat gelişmekte olan ülkelerde, yükselen yaşam ve sağlık standartlarının ve halk sağlığı önlemlerinin ölümlülüğü düşürmesine karşın, doğurganlığı azaltacak sosyoekonomik bir gelişmeye ulaşılmamış ve sonuç olarak bu ülkelerin nüfusu hızla artmaya başlamıştır¹.

Tüm bu politikalar ve karşıtları 18.-19. yüzyıldan günümüze kadar kitlelerin doğurganlığı üzerine tartışırken, doğurganlığın kontrolü üzerine de öneriler getirmişlerdir. Bu

politikaların seyrinde üremenin denetimi konusunda yöntemler ve araçlar gelişmiştir. Çekirdek aile yapısına dönüşme zorunluluğu da (yeni ekonominin zorunladığı konum da denebilir), bireylerin bu yöntemleri kullanma oranlarını arttırmıştır, bugün önce kapitalistleşen ülkelerden başlamak üzere, doğurganlık azalmış, nüfus piramitlerinde fiçilaşma fenomeni gözlenmiştir. Ölüm ve doğum hızlarında çağlar boyunca meydana gelen değişme Blacker tarafından beş aşamalı bir süreç olarak tanımlanmıştır. İlk aşama paleolitik, neolitik çağlardaki gibi, ölüm ve doğum hızlarının yüksek düzeyde dengede olduğu aşamadır. İkinci aşamada doğurganlık değişmemiş ölümler azalmıştır. Gelişmekte olan ülkeler ya bu aşamadadır, ya da üçüncü aşamaya geçmiştir. Üçüncü aşamada ölümlerle beraber doğumlar da azalır. Türkiye bu aşamadadır. Dördüncü aşamada doğum ve ölüm hızları alçak düzeyde dengelenir ki, sanayileşmiş ülkeler 20. yüzyılın başında bu aşamaya geçmiştir. Beşinci aşama doğum hızının ölüm hızından daha düşük olduğu aşamadır. Bazı gelişmiş ülkeler bu aşamaya gelmiştir¹.

Türkiye’de doğurganlığın tarihçesine bakıldığında kentleşmenin etkilerinin 19.yy’dan itibaren İstanbul’da başladığını söyleyebiliriz. Kırsal kesimde “geri çekme” gibi bazı eski gebeliği önleyici yöntemler bilinmekle birlikte, bu veya başka yöntemlerin düzenli biçimde kullanıldığına dair herhangi bir bilgi yoktur. Kırsal kesim, demografların doğal doğurganlık dedikleri türden bir doğurganlığa sahipti. Anadolu’nun kırsal alanlarındaki yüksek çocuk ölümleri tarımda çalışacak ve yaşlılıkta aileye bakacak, özellikle erkek çocuk sahibi olma isteği ve Birinci Dünya Savaşı’nın büyük kayıplarını karşılamak üzere doğumların devlet tarafından teşvik edilmesi gibi faktörler bir araya geldiğinde, bu şaşırtıcı bir durum sayılmaz³.

İstanbul’da ise durum iyice farklıydı. Kadınlar bilinçli olarak çocuk doğurma sürelerini otuz yaşında kesiyorlardı biyolojik olarak çocuk sahibi olma yeteneğinin son bulmasından yaklaşık onbeş, yirmi yıl önce. Geride bıraktıkları istatistiksel kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla, aileler böyle tutarlı biçimde erkenden çocuk doğurmamayı kestiklerine göre doğum kontrolü uyguluyor olmalıydılar. En azından elli altmış yıldır, sadece doğurganlık sürelerinin sonuna kısıtlama getirmekle kalmıyor, aynı zamanda (sebepler bu olmasa da) giderek daha geç yaşta evlenerek, bu süreyi başından da kıstırmış oluyorlardı³.

Aile-merkezci ve tipik “doğulu” Türkiye geçmişte İngiltere’nin tam karşıtını temsil ediyordu; kadınların, aile içindeki statü ve konumları (sahip oldukları tek statü) doğrudan

doğurganlığa bağlı olması dolayısıyla birçok çocuk sahibi olduğu bir toplum. Kadının bu konumuna rağmen şimdi biliyoruz ki, 19.yy sonunda İstanbul'daki toplam doğurganlık oranı dördün altındaydı, ayrıca bu oranın daha önceki tarihlerde de düşük olduğunu gösteren kanıtlar da vardır. Sıradan şehir halkı sadece ailelerinin devamını ve ilerki yaşlarda kendi güvenliklerini sağlamak durumundaydılar ve bunu yapmak için fazla sayıda çocuğa gerek yoktu. Dahası istedikleri takdirde çocuk sayısı sınırlamak hem dinsel açıdan onaylanıyor hem de bunun yol ve metodları biliniyordu. İstanbul şehri kırsal Türkiye'den toplumsal ve demografik olarak şüphesiz çok farklıydı; 1930'larda durumun böyle olduğunu biliyoruz, buradan hareketle daha önceleri aradaki farkın daha da fazla olduğunu düşünebiliriz. Ya İstanbul doğu örüntüsü diye bilinen modelden fazlasıyla uzaklaşmıştı ya da bu örüntünün yeniden gözden geçirilmesi gerekiyor. Türkiye'de doğurganlığın ilk düşüş gösterdiği yer İstanbul'dur. Osmanlı başkenti, bir çok bakımdan taşra vilayetlerinin çok ilerisinde olduğundan, doğurganlık örüntülerinin de burada belirlenmesine şaşmamak gerekir. İstanbul'da (en azından doğurganlık söz konusu olduğunda), "demografik geçiş" olarak bilinen dönemin aslında ondokuzuncu yüzyılın sonundan önce başladığı ya da İstanbul'da doğurganlığın şu anda belirlenemeyen bir tarihten beri düşük bir düzeyde olduğu düşünülmektedir. Yirminci yüzyılın ilk yıllarında, İstanbul'daki toplam doğurganlık oranına tüm Türkiye için 1990'da ancak ulaşılabildiğini özellikle vurgulamak gerekir. İstanbul kadınlarının çocuk sahibi olma yaşları iki yönden de eksilmiştir: bir yandan daha geç evlenerek, diğer yandansa çocuk sahibi olmayı evliliğin ilk yıllarında yoğunlaştırarak. Bunun sonucunda, çocuk sahibi olunan yılların sayısı 1900'lerde evlenen kadınlar için yirmi yıldan onüç yıla düşmüş ve yüzyılın başından hemen sonra doğan kadınlar için yedi sekiz yıldan daha az bir süreye indirilmişti. Erken dönemde istenilen çocuk sayısına ulaşılması şehirde ondokuzuncu yüzyıl sonlarından önce, epeydir doğum kontrolü uygulandığını düşündürmektedir³. Bu sonuçlar modernleşmenin başlangıcından itibaren doğum kontrolü gereksiniminin kentte kendini gösterdiğini kanıtlamaktadır.

Doğurganlık konusu çok değişik şekillerde tartışılmış ve modellenmiştir. Doğurganlığı açıklamaya yönelik çalışmalar, Willes tarafından, çocukların tüketim mallarına benzer algılandığı, "yeni ev ekonomisi" yöntemiyle kuramsallaştırılmıştır. Bu çalışmaları basit durağan modeller, optimal kontrol teorisi, ve risk fonksiyonları ayarlama mekanizmaları ve kuşaklar arası bazı etmenlerdir. Doğurganlığı etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik hemen hemen tüm çalışmalarda, açıklayıcı değişken olarak bir gelir ölçütü içerilir. Kişi başına gelir

veya hane geliri, bir çok doğurganlık çalışmasında açıklayıcı değişken olarak kullanılmaktadır. Hanenin bütçe olanakları erkeğin geliri, kadının zamanı, ve kadının ücreti ile belirlenir. Kadınların iş bulma olanaklarındaki artışların, doğurganlığı açıklamakta önemli potansiyel bir etmen olduğu uzun süreden beri tartışılmaktadır. Kadınların para kazanma yeteneklerinin artmasının, çocukların gölge fiyatını arttıracakları öne sürülmektedir. Bu nedenle, kadınların kazanç sağlama gücü artarsa, kadınlar için zaman yoğun mallar olan çocuklara talep azalır. Bu yüzden kadınların ücret düzeyleri ve iş gücüne katılım oranları doğurganlık farklılıklarını açıklamakta kullanılır⁴.

Yaşam boyu kararlar ele alındığında, her iki değişken de, doğurganlıkla bir eş anlılık içerir. Doğurganlıkla iş gücüne katılım arasındaki eş anlılık ise daha karmaşıktır. Mincer ve Wachter, iş gücüne katılımın açıklayıcı bir değişken olarak kullanılmasına, meslek sahibi olmayı seçen bir kadının aynı anda daha az çocuk sahibi olmayı seçebileceği gerekçesiyle karşı çıkmışlardır. Burada bir eş anlılık söz konusudur. Diğer taraftan, gelişmekte olan ülkelerde yapılan bazı karşılaştırmalı çalışmalar, doğurganlık ve kadın istihdamı arasında var olduğu öne sürülen negatif ilişkinin ya zayıf olduğu ya da çoğunlukla hiç olmadığını göstermiştir. Bunun için en yaygın açıklama bazı iktisadi etkinliklerin, çocuk bakımı ile uyumlu olmasıdır⁴.

Gelişmekte olan ya da az gelişmiş olarak tanımlanan ülkeler için “nüfus planlaması” kavramı 1960’larda gelişmenin anahtarı olarak sunulurken, bu kavram da yıllar içinde dönüşümler geçirmiştir. Nüfus planlaması olgusuna sosyal bir içerikle bakılmış ve ‘aile planlaması’ kavramı geliştirilmiştir. Sonraları bu kavram Alma-Ata Bildirgesi ile ‘aile sağlığına’ dönüşmüş, son olarak da feminist hareketin de etkisiyle konu bireyin sorumluluğunda ‘üreme sağlığı’ olarak kavramlaştırılmıştır⁵. Konu kadının kendi yaşamı ile ilgili kararları verebilme yetisine sahip oldukça tanımlama açısından evrimleşmekle beraber, toplumda demografik, sosyal, kültürel sosyoekonomik belirleyicilerin bireyin üreme kararı (yada ürememe kararı) üzerine baştan beri etkileri olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla sosyoekonomik değişkenler, gebeliği önleyici yöntemleri kullanma ya da kullanmama ve kullanılacak yöntemin seçimi üzerine de etkili olacaktır.

Doğurganlık, gelişme ve aile planlaması programları arasındaki ilişkinin tartışılması 18. yüzyıla dek dayanır. Daha yakın zamanlarda ise demograflar doğurganlığın azalmasında aile

planlaması programlarının yanısıra öğrenimin ve ekonomik fırsatların geliştirilmesinin önemli olduğunu tartışmaktadırlar. Bir bakıma yalnız başına aile planlaması hizmetlerine ulaşım doğurganlığı kültürel, politik ve sosyoekonomik etkilerden bağımsız olarak azaltmaktadır. Diğer bir grup araştırmacı da temelde gelişmenin doğum kontrolü programlarından bağımsız olarak doğurganlığı azalttığını söylemektedirler. Bir çok araştırmacı ise aile planlaması programlarının kabulü ve doğurganlığın hızla azaltılması amacıyla toplum ya da bölge ölçeğinde nüfus programlarının gelişme programlarıyla entegre edilmesini önerirler. Çünkü entegre edilmiş popülasyon-gelişim programları özellikle kadınlar için iş ve gelir olanakları sunar. Kadınlar sosyal hizmetlere ve aile sağlığı hizmetlerine dolaysız yoldan ulaşabilirler, doğum kontrolü ve üreme tercihleri konusunda ulusal amaçlara uygun davranış değişikliklerini yaratmak için uygun ortamı bulabilirler. Sosyoekonomik gelişme sosyal bir zemin hazırlar, çocuğun ekonomik değeri azalırken maliyeti artar, bu istenen aile büyüklüğünde bir azalmayla sonuçlanır⁶.

Kontraseptif kullanım davranışı üzerine sosyoekonomik değişkenlerin etkisi araştırılırken etmen değişkenler üç grupta toplanabilir: sosyoekonomik gelişim değişkenleri, kadının statüsü değişkenleri, ve önceki çalışmalarda doğurganlığı azalttığı ve gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını arttırdığı saptanan aile planlaması değişkenleri. Diğer değişkenler de gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını etkileyebilir, örneğin gebeliği önleyici yöntemlere ulaşılabilirlik, ancak bu veriler veri setlerinde buldukları zaman kullanılabilirler⁶.

Kadının öğreniminin doğurganlık davranışının azalmasında önemli bir etmen olduğu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yapılan bir çok çalışmada ortaya konmuştur. Öğrenim kadının modern bilgiye ulaşımını sağlar ve yaşam için yeni yollar keşfetme olanağını sağlar, bu kendisi için uygun olanı seçme özgürlüğü demektir. Böylelikle kadının doğum kontrolünü onaylaması kolaylaşır ve gebeliği önleyici yöntemlere nasıl ulaşabileceğini ve nasıl doğru kullanabileceğini bilebilir, doğum kontrolü konusunda yeni bir davranış kalıbı geliştirmesi mümkün olabilir. Ek olarak öğrenimin eşle gebelikten korunma hakkında iletişim engellerini kırma etkisi de vardır. Sonuç olarak, doğurganlık düzenlemesi konusunda azaltılmış maliyetler kadının çocuk talebini azaltırken onun kendi potansiyeli üzerindeki motivasyonunu artırır. İyi eğitilmiş kadınlar gebelikten korunma uygulamasına daha yatkındır. Gelişmekte olan ülkeler arasında yapılan bir çalışmada kadının öğreniminin görece

daha gelişmiş ülkelerde doğurganlıkla negatif ilişki gözlenirken, daha az gelişmiş ülkelerde doğurganlıkla alınan öğrenim arasında pozitif ilişki gözlenebilmektedir⁶.

Gelişmekte olan ülkelerde, kadınların iş gücüne artmış katılımlarının demografik literatürde ve nüfus politikası açıklamalarında tekrar tekrar belirtildiği gibi gelişmeyi ve doğurganlıkta azalmayı körüklediği düşünülmektedir. Çalışan kadının daha özgür olabileceği ve evlilik ilişkisinde daha eşit bir ilişki kurup doğurganlık tercihlerinde söz sahibi olabileceği kanıtlanmıştır. Ek olarak öğrenimli ve iş gücüne katılan kadınların eşleriyle ev işlerini eşit olarak paylaştığı gözlenmektedir. Buna rağmen kadınlar ev işlerinde hala daha fazla rol üstlenmektedir, bu konudaki değişim erkeğin aile büyüklüğü konusundaki beklentilerinin azalması ile değişebilir. Doğurganlık evlenmeden önce çalışma ile de ilgili olabilir. Evlenmeden önce çalışan kadınlar evlenmeden önce çalışma deneyimi olmayan kadınlardan daha geç evlenebilirler. Üstelik işteki başarılarıyla evlilik sürecinde çocuk sahibi olmanın fırsat maliyetlerine getirdiği artışa yol açabilirler. Kadının çalışma biçimi de bir çok ampirik çalışmada gösterildiği gibi doğurganlığı negatif olarak etkilemektedir⁶.

Bir çok gelişmekte olan ülkede, yaşanan bölge gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı açısından makro-yapısal bir etmen olarak artan bir şekilde önemsenmektedir. Sosyoekonomik hipotez kadınların az öğrenim gördükleri, sınırlı formal sektör işleri yapabildikleri ve sağlık ve aileye dönük çıktılardan yararlanamadıkları bölgelerde gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımının düşük oranlarda olacağını beklenmesini önermektedir. Yaşanılan bölgenin ikinci önemli açıklayıcı özelliği gebeliği önleyici yöntemlerin kabulüne etnik ve kültürel engellerin etkisini gösterebilmesidir⁶.

Kent-Kır farklılıkları çok yaygın olarak çalışılmış doğurganlık üzerine etkili sosyoekonomik farklılık değişkenleridir. Kırsal yörelerde doğurganlık Avrupa ve gelişmiş ülke araştırmalarında kentte görülen doğurganlığa göre yüksek çıkmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde bu bulgu tutarlı bir şekilde gözlenmez. Latin Amerika ve Karayiplerde kentte doğurganlık, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, kırsala göre düşüktür. Bu konuda Afrika'da ve Asya'da bir çok farklı kalıp gözlenebilmektedir. Bununla birlikte bir çok gelişmekte olan ülkede kentleşme, yüksek öğrenim düzeyi, tıbbi bakıma ve aile planlaması hizmetlerine ve diğer sosyal hizmetlere daha iyi ulaşım ile bağlantılıdır. Sonuçta kentlerde kırsala göre gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımının daha yüksek olması beklenmelidir. Bangladeş'te,

sosyoekonomik gelişme ve kadının statüsü, kontraseptif yöntemlerin kullanımını anlamlı olarak etkilemektedir. İyi eğitilmiş, iş sahibi, olanlar kontrasepsiyonu, öğrenimsiz ve iş sahibi olmayanlara göre daha fazla kullanmaktadırlar. Aile planlaması çalışmaları, sosyoekonomik gelişme programları ile entegre edildiğinde daha başarılı olmaktadır⁶.

Yine Bangladeş'te 11905 evli kadın üzerinde yapılan çalışmada; anne yaşının, geçmişte kullanılan yöntemin, her hangibir zamanda gerçekleşen çocuk ölümünün , kadının geçmişte çalışmış olmasının , dinin, yaşanılan yerin ve kadının özerkliğinin doğurganlık üzerine etkili değişkenler olduğu saptanmıştır⁷.

Hindistan'da Uttar Pradesh eyaletinde beş bölgede yapılan bir gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı araştırmasında beş bölge arasında en çok gebeliği önleyici yöntem uygulamasının daha gelişmiş olan Hill bölgesinde olduğu ve sosyoekonomik karakteristiklerin demografik davranışı etkilediği saptanmıştır. Aynı çalışmada çocuk sayısı fazla olan ailelerin gebeliği önleyici yöntemlere başvurdukları ve doğurganlıkla gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu sonuç ulaşılmaması gereken kitlelere ulaşamadığını gösterirken, daha çok gereksinimi olanın çözüme yönelmesini gösterdiği için önemlidir. Gelişmiş bölgelerde kadının üretime ve sosyal yaşama katılmasıyla gereksinim doğurganlık çağının başında oluşabilir⁸.

Güney Hindistan'da iki köyde yapılan çalışma desteklemektedir ki, Güney Hindistan'da doğurganlıkta azalma son yirmi yılda oluşan sosyoekonomik gelişme ve organize aile planlaması çalışmalarına bağlıdır. Demografik değişimde sürükleyici güç kadının eğitimi ve tarım dışı sektörlerde çalışabilme olanaklarının oluşmasıdır⁹.

Mozambik'te şehirde gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı üzerine yapılan bir çalışmada batı kültürünün yaşam tarzı olarak kabul edildiği bölgelerde gebeliği önleyici yöntemlere yönelimin arttığı gözlenmiştir. Kadınlar sosyoekonomik belirsizlikler ve zorluklar nedeniyle çocuk isteklerinin sınırlamaktadırlar¹⁰.

Uganda'da Rakai bölgesinde nüfus ve sağlık araştırması verilerine dayalı olarak yapılan bir çalışmada, aile planlaması yöntemlerini kullanan kadınlar, çoğunlukla 20-39 yaş grubunda,

evli, iyi öğrenimli, diğerlerine göre daha fazla doğum yapmışlardır. Kadın ya da erkek olsun kondom kullananlar, çoğunlukla genç, evli olmayan ve iyi öğrenimlidir¹¹.

Gelişmekte olan ülkeler arasında yapılan sosyoekonomik değişkenlerin gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı üzerine etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, kadının öğrenim durumu ile çocukluk çağında yaşadığı yer gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımıyla ilişkili bulunmuştur¹².

Doğurganlığın düzenlenmesinde belirleyici olan faktörlerin bazıları için eldeki verilerle Türkiye'deki mevcut durum incelenebilir. Bunlar:

Toplumun yapısı: Ülkemiz nüfusunun %60,9'u kentsel %39,1'i ise kırsal alanda oturmaktadır. Ancak kırdan kente olan hızlı göç, sosyal açıdan genelde doğurganlık davranışlarını değiştirmekle birlikte, halen kentlerde özellikle gecekondualarda yaşayanların doğurganlık davranışları, ağırlıklı olarak kırsal yapının etkisi altındadır.

Aile yapısı: Kentleşmeyle birlikte giderek çekirdek aile yapısının artmasına rağmen, kırsal alanda hala geleneksel geniş aile yapısı varlığını sürdürmektedir. Geleneksel aile yapısı, ilk çocuğun zamanlaması istenilen çocuk sayısı ve kadının kontraseptif kullanımına karar vermesi açısından kadını daha edilgen yapmaktadır.

Ailelerin ekonomik durumu: Ülkemizde kişi başına düşen yıllık gelir gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında düşüktür. Daha da önemlisi gelir paylaşımında dengesizlik söz konusudur: yıllık gelirin %70'ini nüfusun %30'u, geriye kalan %30'luk kısmını ise nüfusun %70'lik büyük çoğunluğu paylaşmaktadır. Bunun anlamı, ülke genelinde düşük gelir gruplarının çoğunlukta olmasıdır.

Kadının statüsü: Kadının statüsünü belirlemede eğitim ve para getiren bir işte çalışma durumu, yaptığı işin özelliği ve aile içindeki yeri önemlidir.

- **Eğitim:** Ülkemizde kadınların okur yazar olma ve ilkokuldan sonra eğitime devam etme oranları erkeklerle karşılaştırıldığında daha düşüktür. 1990 yılı rakamlarına göre ülke genelinde kadınların %72'si okur yazardır; kırsal alanda bu oran daha da düşüktür. Eğitim olanağından yararlanabilen

kadınların ilkokuldan sonra eğitime devam etme oranı da erkeklere göre düşüktür. 1989 Devlet İstatistik Enstitüsü Araştırmasına göre, ilkokul mezunlarının %45'i kız iken, yüksek öğrenim mezunlarında bu oran %25'e düşmektedir. 1993 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'na (TNSA) göre okur yazar olmayan ya da ilkokulu bitirmeyen kadınlarda toplam doğurganlık hızı 4,2 iken, ortaokul ve üzeri mezunlarda bu rakam 1,7'ye düşmektedir. Başka bir ifadeyle kadının eğitim durumu doğurganlığında belirleyici olmaktadır.

- **İş gücüne katılma:** Kadının eğitiminin, iş gücüne katılması açısından da önemi vardır. Türkiye'de kadın iş gücünün en belirgin özelliği marjinalliğidir. 1990 yılında toplam kadın nüfusun %23'ü iş gücüne katılmakta, ancak bunların büyük çoğunluğu (%80) tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi konumunda çalışmaktadır. Bu da kadının statüsünü olumsuz yönde etkilemektedir. Ülkemizde çalışan kadınların yalnızca %7'si endüstri sektöründe, %13'ü ise hizmet sektöründe çalışmaktadır.

Evlilik ve ilk evlenme yaşı: Ülkemizde evlilik son derece yaygın bir kurumdur ve boşanmalar azdır. Kadınların %96'sı, erkeklerin ise %93'ü 30 yaşına kadar evlenmektedir ve kadınların %94'ünün ilk evlilikleri devam etmektedir. Kadınlarda ilk evlenme yaşı ortanca değeri 19'dur ve ilk evlenme yaşı açısından kırsal kent arasında bir yıllık bir fark olup, kadının eğitim düzeyi dikkate alındığında bu fark daha da belirginleşmektedir. İlk evlenme yaşının erken olması, fertil dönemin uzun olmasına neden olmakta ve doğurganlığı etkilemektedir. Bunların yanısıra evliliklerde kadın erkek diyalogunun zayıf olması da kadının doğurganlığında etkili olmaktadır.

İstenen çocuk sayısı: Kadının ve erkeğin eğitim durumu istenen çocuk sayısını etkilemekte, eğitim düzeyi arttıkça istenen çocuk sayısı azalmaktadır. Ancak eğitime bağlı olmaksızın, 1978-88 ve 1988-93 yılları arasında istenen çocuk sayısında düşme olduğu saptanmıştır. Eğitimden başka, kentleşme ve sınırlı da olsa kadının iş gücüne katılması gibi faktörlerin de etkisi ile toplumumuzda istenen çocuk sayısı ve dolayısı ile aile büyüklüğü olumlu yönde değişmektedir. 1993 TNSA'ya göre, ülkemizde üç ve daha fazla çocuğu yaşayan kadınların %90'ından fazlası artık çocuk istememektedir.

Çocuklarda cinsiyet tercihi: Erkek çocuk tercihi pek çok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi, ülkemizde de doğurganlığı etkileyen bir faktördür. Eğitim düzeyi düşük olan kadınlarda, erkek çocuk tercih eden kadınların oranı eğitim düzeyi yüksek olanlara göre daha fazladır. Yaşayan erkek çocuğu olmayan kadınlar, olanlara göre başka çocuk sahibi olmayı daha fazla istemektedirler. Bununla birlikte cinsiyet tercihi ortadan kalktığında kadınların kontraseptif kullanımında yalnızca %1,8'lik bir artış olacağı gösterilmiştir.

Çocuğun maliyeti ve aileye ekonomik yararı: Kırsal kesimde çocuğun aileye ekonomik ve zaman açısından maliyeti, kente göre yok denecek kadar azdır. Bununla birlikte, kırsal kesimde iş gücü anlamında çocuğun ekonomik yararı daha fazladır. Bu da kırsal kesimde doğurganlığı olumsuz yönde etkilemektedir.

Bebek ve çocuk ölümleri: Ülkemizde bebek ve çocuk ölümlerinin halen yüksek olması, doğan çocukların hayatta kalıp kalmayacağı endişesini yaratmakta, bu da kadını daha çok çocuk doğurmaya yöneltmektedir.

Laktasyon: Ülke genelinde emzirmenin çok yaygın olmasına ve bebeklerin uzun süre emzirilmesine rağmen, ek gıdaya başlama erken olduğundan, laktasyonun kontraseptif etkisi yeterli olmamaktadır.

Gebeliği önleyici yöntem kullanımı: Doğurganlık düzeyini etkileyen önemli faktörlerden biri de gebeliği önleyici yöntem kullanımıdır. Ülkemizde kontraseptif kullanımında, özellikle de modern kontraseptif kullanımında yıllara göre artış olmuştur. Bununla birlikte, geleneksel yöntemlerin hala yaygın olarak kullanılması bir sorundur¹³.

Birleşik Devletler'de yapılan bir aile planlamasında karşılanamayan gereksinim çalışmasında ülke için sunulan düşük doğurganlık hızlarının (toplam doğurganlık hızı=2,1) aldatıcı olduğu belirtilmektedir. Çünkü bunun bir ortalama olduğu aslında yerel alt-populasyon gruplarının, ırk-etnik grupların ve sosyoekonomik grupların durumunu yansıtmadığı gözlenmiştir. Alışık olunmayan şekilde yüksek doğurganlık hızına sahip gruplar, yeterli gelir düzeyinin altında geliri olan hane üyeleri, iş gücüne katılamayan, yarı zamanlı ve düşük ücretli çalışanlar, kadının aile reisi olduğu haneler, lise öğreniminden daha az öğrenim görmüş kişiler, ve refah yardımı alan kişilerden oluşmaktadır. Ortalama doğurganlığın altında kalanlar zengin ve

öğrenimli, ortalama doğurganlığın üzerinde olanlar ise ileri derecede yoksul, öğrenimsiz ve refah düzeyi düşüklerdir. Bu ilişkiler evli olmadan çocuk sahibi olan kadınların doğurganlığı açısından evli olanların doğurganlığına göre çok daha güçlenmektedir. Yüksek doğurganlık, yoksun bırakılmış zenciler, Amerikan Kızılderilileri, İspanyol kökenliler ve seçilmiş Asyalı gruplardadır. Ulusal düzeyde’de geliri yıllık 10000\$’ın altında olanlarda doğurganlık hızı genel popülasyona göre %22 daha fazlaydı. Bu da “zengin daha zenginleşir ve yoksul çocuk sahibi olur (the rich get richer and the poor get children)” atasözünü doğrulamaktadır¹⁴.

Bu yüksek doğurganlık olgusunu açıklamaya yönelik birbiriyle çelişen iki varsayım ortaya atılabilir:

Varsayım I. Pronatalizm: Bunlar istenen doğumlar. Bu çocuk sahibi olma isteğinin altında yatan kültürel, dinsel ya da refahı artırma ve diğer nedenlerle oluşmaktadır. Bu durum aile planlamasına şiddetle karşı çıkmayı da kapsar.

Varsayım II. Gebelikten korunma gereksiniminin karşılanamaması: Bunlar istenmeyen doğumlar. Yoksun bırakılmış çevrelerde bulunan kadınların büyük çoğunluğu varlıklı eşdeğerlerinin yaptığı gibi daha fazla çocuk istememektedirler ancak yeterli ve kabul edilebilir aile planlaması hizmetleri onlar için olanaklı değil, ya da kullanımla ilgili bilgi ve danışmanlık yok. Bilinmeyen nedenlerle düşük sosyoekonomik bölgelerde aile planlaması hizmetleri gereksinimi olanlara, bilgilendirme, eğitim ve iletişim ve hizmetler açısından ulaşmamaktadır.

Son zamanlarda yapılmış araştırmalarda her iki varsayımı da destekleyen kanıtlar vardır:

Doğurganlığın istenmesi durumu:

Bazı gruplar özellikle de İspanyol kökenli gruplar geniş ailelere sahip olmayı istemektedirler. Regresyon analizinde ırk ve etnisite tüm sosyoekonomik değişkenler analize katıldığında bile güçlü bir etki göstermektedir. Bu durum öğrenim, gelir iş ve diğer sosyoekonomik değişkenlerden sonra bile bir latent pronatalist kalıntıya işaret etmektedir.

Yoksullar ulaşabilecekleri halde aile planlaması hizmetlerini kullanmamaktadır. Bunun kanıtı özellikle Birleşik Devletler’de yoksul gruplara yönelik yapılan aile planlaması hizmetlerinin yaygınlığıdır.

İstenmeyen Gebelik

Planlanmamış gebelikler çok yaygındır (tüm doğumların %40'ı), sıklık düşük sosyoekonomik gruplar arasında daha yüksektir. İstenmeyen gebelikler yoksullar arasında gebeliği önleyici yöntemlerin kullanılmamasından oluşmaktadır. Yoksullar arasında gebeliği önleyici yöntemler hakkında bilgi yetersizdir ve kullanımı konusunda ambivalans yüksektir. Yoksullar arasında yanlış ya da özensiz kullanım oranları yüksektir. Yoksullar arasında gebeliği önleyici yöntemlerin kabulüne yönelik engeller daha fazladır.

Karşılanmamış gereksinim, gelişmekte olan ülkelerde araştırmacıların doğurganlık araştırmaları sırasında karşısına çıkan hayli tanıdık bir kavramdır. Karşılanmamış gereksinimin tanımı; evlilik birliği içinde olan, seksüel açıdan aktif, gebe kalabilir kadınlardan, daha çok çocuk istemeyen ya da bir sonraki gebeliğini en az iki sene ertelemek isteyen gebeliği önleyici yöntemleri kullanmayan kadınların aile planlaması hizmeti gereksinimleridir¹⁴.

Tüm bunlar göstermektedir ki yoksullar arasında yüksek doğurganlığın sebebi pronatalist tutumlar ve karşılanmayan gereksinimin karışımından oluşan bir sonuçtur¹⁴.

Zaire Kinshasa'da yapılan bir diğer çalışmada kadının öğrenimli ve iş sahibi olması ile kontraseptif kullanımı arasında kuvvetli bir ilişki gözlenmiştir. İyi öğrenim görmüş ve modern sektörde iş sahibi olan kadınların kontraseptif kullanımının öncüsü oldukları belirtilmektedir (Tablo 1.1)¹⁵.

Tablo 1.1. Zaire Kinshasa’da seksüel olarak aktif, gebe olmayan kadınlarda, iş sahibi olma durumu öğrenim ve kontraseptif kullanımı arasındaki ilişki.

Çalışma durumu	Öğrenim				Toplam
	Yok	İlkokul	Orta öğrenim	Üniversite	
Tüm kadınlar					
Geçmişte kullanım	55	71	83	93	78
Güncel Kullanım	29	40	55	61	49
Modern Yöntemler	5	6	7	14	7
%	17	15	13	22	14
Çalışmayan					
Geçmişte kullanım	50	69	81	92	76
Güncel Kullanım	26	38	53	60	48
Modern Yöntemler	2	5	7	13	6
%	8	14	12	22	13
Kendisine çalışan					
Geçmişte kullanım	59	74	85	90	79
Güncel Kullanım	33	43	57	62	50
Modern Yöntemler	8	6	8	15	7
%	25	15	14	24	15
İşçi					
Geçmişte kullanım	*	79	93	97	93
Güncel Kullanım	*	44	59	61	59
Modern Yöntemler	*	19	12	13	13
%	*	44	21	22	22
*	5'ten az gözlem				

Öğrenim düzeyi ve iş sahipliği arttıkça kontraseptif kullanımı da artmaktadır¹⁵.

Pakistan’da yapılan bir çalışmada bugüne kadar ve güncel kondom kullanma ile hane gelirinin 2000 rupees’den yüksek oluşu, öğrenim düzeyi, şehirde oturma ve çocuk istememe arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur¹⁶.

Geleneksel toplumlarda modern gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımının belirleyicileri, Marakeş’te (Fas) yaşayan 30-44 yaş arası evli kadınlarda araştırıldığında, gebeliği önleyici yöntemleri kullanmayan kadınların daha küçük aileye sahip oldukları, canlı doğum ya da yaşayan çocuk sahipliği sayısının gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımında en güçlü belirleyici olduğu, çocuk ölümünün ise gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını inhibe edici etkisi olduğu bulunmuştur. Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanım olasılığı kadının evlilik yaşının artması ile artmakta, kadının yaşının azalmasıyla azalmaktadır. Öğrenim, istihdam ve yerleşim gibi sosyoekonomik değişkenler gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımında bağımsız olarak belirleyici bir özellik göstermemektedir. Halbuki yerleşim ve öğrenim birlikte (interaction) belirleyici etmen özelliği göstermektedir. Makale geleneksel

populasyonların demografik dönüşümün ilk fazında, gebeliği önleyici yöntemlere, doğumlar arasında zaman bırakmak, doğurganlığı azaltmaktan çok, amaçladıkları çocuk sayısına ulaştıktan sonra çocuk doğurmayı engellemek için başvurduklarını ortaya koymaktadır¹⁷.

Tablo 1.2. Java Bali’de etkili yöntem kullanan kadınların sosyoekonomik değişkenlere göre durumu.

	Sayı	%
Kadının Öğrenimi		
Cahil	2709	31.3
İlkokul	1844	35.3
Ortaokul	196	38.6
Lise	137	45.5
Üniversite	30	38.8
Korelasyon p değeri		0.04
Kadının işi		
Hiç çalışmamış	1679	29.7
Geleneksel Sektör	3017	35.3
Geleneksel Olmayan Sekt.	221	38.9
Korelasyon p değeri		0.04
Kocanın Öğrenimi		
Okuma yazması yok	1305	27.9
İlkokul	2858	34.5
Ortaokul	341	37.3
Lise	307	39.0
Üniversite	105	49.6
Korelasyon p değeri		0.008
Kocanın işi		
Hiç çalışmamış	28	31.1
Geleneksel Sektör	4114	32.5
Geleneksel Olmayan Sekt.	771	38.9
Korelasyon p değeri		0.004

Java-Bali’de yapılan çalışmada, eşlerin öğrenim düzeyi ve iş niteliği arttıkça etkili yöntem kullanımının anlamlı olarak arttığı gözlenmektedir (Tablo 1.2.)¹⁸.

Endonezya’da 1982’den 1987’ye kadar doğurganlığın, arttırılmış gebeliği önleyici yöntem kullanımı sonucu %75 oranında azaltılması, bu programda öncelikli olarak ekonomik gelişmenin indüklenmesi ve kadınlar için öğrenim ve ekonomik fırsatların geliştirilmesi ile birlikte gerçekleştirilmiştir. Yan faktörlere (öğrenim ve ekonomik gelişme) olan talebin değişime dramatik etkisi olsa da değişim, gebeliği önleyici yöntemlerin kullanım gereksinimlerini yaygın ölçüde karşılayabilen, dağıtım sistemi ile mümkündür¹⁹.

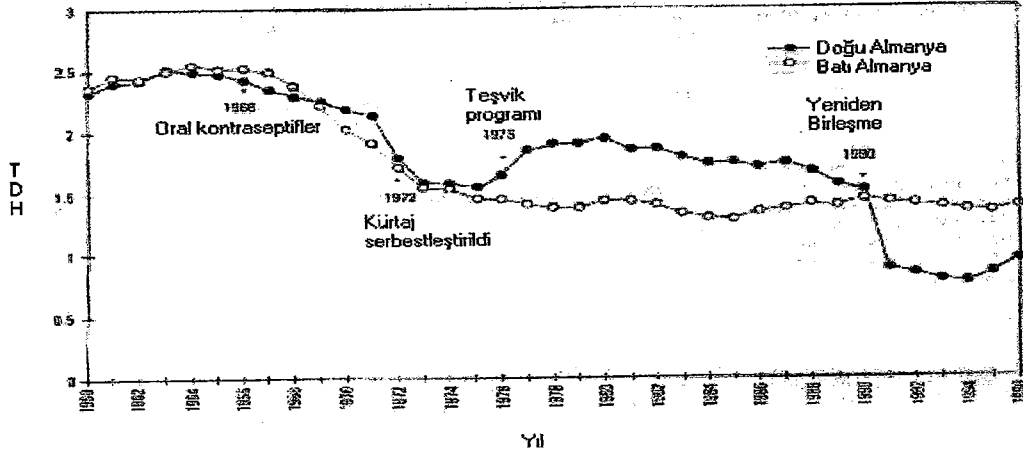
Derinliğine görüşme tekniği ile İngiltere’de yaşayan asya kökenli kadınlar üzerinde, gebeliği önleyici yöntem kullanımı kalıpları ve gebeliği önleyici yöntem kullanımı hakkındaki karar verme mekanizmaları hakkında yapılan çalışmada iki ayrı gebelikten korunma yaşam siklusu olduğu saptanmıştır. Profesyonel olmayan kadınlar (hiç iş yaşamı olmamış, yeterli öğrenim almamış), tipik olarak gebelikten korunma hakkında evlenene kadar ya da ilk doğumları sonrasına kadar az bilgi sahibiydiler. Gebelikten korunma davranışları ilk doğumlarının sonrasına kadar yetersizdi, kondom en çok kullanılan yöntemdi. Profesyonel olmayan kadınlar geniş ailelerinden, doğurganlıklarıyla ve aile planlaması ile ilgili kararlarında dinsel ve kültürel beklentilerden etkileniyorlardı. Profesyonel kadınlar tamamen farklı bir gebelikten korunma kalıbı sergilemekteydiler. Evlilikten önce de gebelikten korunma bilgisine daha fazla sahiptirler, bazı gebeliği önleyici yöntemleri çocuk sahibi olma yıllarında kullanmaktadırlar (özellikle hap) ve kişisel, pratik ya da ekonomik nedenler doğurganlık kararında dinsel, kültürel ya da geniş aile isteğinden daha belirleyicidir²⁰.

1988’de Sidney’de göçmen kadınların doğurganlığı ve aile planlaması yöntemlerini kullanmalarını konu eden çalışmada Lübnan, Türkiye ve Vietnam kökenli evli kadınların doğum kontrolü davranışları incelenmiştir. Bu üç grup arasında ve bu gruplarla genel populasyon arasında farklılıklar bulunmuştur. Üç grupta da doğurganlık yüksektir bu özellikle Lübnan’lılarda daha da yüksektir. Çoğunlukla kadınlar, doğum kontrolünü bilmektedir ancak geleneksel yöntemlere ağırlıklı olarak güvenmektedir. Genel populasyonla karşılaştırıldığında sterilizasyon ve histerektomi sıklığı düşüktür. İsteyerek düşüklerin gebeliği önleyici yöntem gibi kullanılması Türk kadınlar arasında oldukça yüksektir. Çoğu kadın gebeliği önleyici yöntem önerileri için doktorlarına bağımlıdır ve bilgileri azdır, aile planlaması kliniklerini az kullanmaktadır. Çalışma bu gruplar için karşılanamayan gereksinimi ortaya koymuştur²¹.

Sosyoekonomik faktörlerle doğurganlık arasındaki ilişkiyi gösteren bir çalışma; ileri kapitalist Almanya ile sosyalist Almanya’nın birleşmesiyle doğurganlık tercihlerinin Doğu Almanya’da yaşayan 20-39 yaşları arasındaki kadınlar ve erkeklerde değiştiğini göstermektedir, burada kişilerin kararları ekonomik yaşantının tamamıyla değişmesi ile etkilenmektedir. Bu değişimde elverişsiz ekonomik koşullar (%78.1), çocuk maliyetinin artması (%60.6), gelecek kaygısı (%48.8) önemli rol oynamaktadır. Kadınları etkileyen en

önemli iki sosyoekonomik değişiklik, işsizliğin önemli ölçüde artması ve çocuk bakımı konusunda devletin sağladığı imkanların ortadan kalkması olmuştur (Grafik 1.1)²².

Grafik 1.1: Almanya’da toplam doğurganlık hızı 1960-1996 .

1990-1991 yılları arasında gözlenen doğurganlık düşüşünde ana neden sosyoekonomiktir.

Gelişmiş ülkelerde kadının ücretli çalışması ile doğurganlığı arasında negatif korelasyon olduğu bir çok çalışmayla gösterilmiştir. Yaşam beklentisinde artış, piyasada ücretlerin yükselmesi, kitle öğreniminin yayılması, refah durumunda gelişme; ailelerin çocuk yetiştirme maliyetlerini arttırmış, aileleri küçültmüş, iş gücü pazarında kadının verimliliğini arttırmış, bireycilik ve sekülerizmin yükselmesi ile değerler değişmiştir²³.

ABD’de Ulusal Aile Gelişimi Araştırmasına dayanılarak beyaz, evli kadınlarda yapılan çalışmada, gebeliği önleyici yöntemlerin ortalama etkinliği ve iş olanakları, gebeliği önleyici yöntemlere ve isteyerek düşük bilgisi ve hizmetlerine ulaşabime, ve toplumdaki dinsel bağlılık düzeyi gibi toplumsal karakteristiklerle ilişkiler araştırılmıştır. Toplumsal karakteristiklerle yüksek gebeliği önleyici yöntem etkinliği, hızlı nüfus artışı, yüksek işsizlik oranları, artmış dinsel onay, yüksek sosyoekonomik statü, hazır ulaşılabilir aile planlaması bilgisi ve hizmetleri açısından birbiriyle ilişkili bulunmuştur. Toplumsal hoşgörü etkin gebeliği önleyici yöntem kullanımıyla negatif ilişkilidir. Sonuçlar çeşitli toplumsal

karakteristiklerin, kadının etkili gebeliği önleyici yöntem seçimi ile planlanmayan gebeliğin artan ya da azalan maliyetini etkilediğini göstermektedir²⁴.

Tablo 1.3. ABD’de, 15-44 yaş arasındaki kontraseptif kullananların öğrenim ve gelir durumlarına göre yüzde dağılımı, 1982-1995.

Yıllar	Kadın			Erkek			Hap			Kondom			Diyafram			RIA			
	Sterilizas.			Sterilizas.															
	82	88	95	82	88	95	82	88	95	82	88	95	82	88	95	82	88	95	
Öğrenim	11 yıl<	40	52	54	8	7	6	22	23	14	9	6	14	2	1	0	12	4	1
	12 yıl	27	34	38	14	15	13	28	29	22	9	11	15	4	3	1	6	2	1
	>13 yıl	19	21	18	11	13	12	24	29	31	14	16	24	14	10	3	8	2	1
Gelir (*)	<%149	26	37	41	6	4	3	36	36	24	9	13	18	6	2	1	8	3	1
	%150-299	25	32	30	10	12	11	26	29	27	12	14	19	7	5	1	7	2	1
	>%300	21	22	20	14	14	15	26	30	28	14	16	23	10	8	3	7	2	1

(*)% Federal Poverty Level

Gebeliği önleyici yöntem kullanımı, farklı sosyoekonomik göstergelere göre de değişebilir. Düşük gelir grubundaki ve en az öğrenim gören gruptaki kadınlar sterilizasyonu daha çok tercih etmektedir, yüksek gelir grubundaki iyi öğrenimli kadınlar doğum kontrol hapını tercih etmektedir (Tablo 1.3)²⁵.

Tablo 1.4. Yeni Zelanda’da 25-44 yaşları arasındaki kadınların sosyoekonomik gruplarına göre kullandıkları kontraseptif yöntemler.

Sosyoekonomik Gruplar (*)						
	Grup 1-2		Grup 3-4		Grup 5-6	
		%		%		%
Yöntem Kullanma						
Oral Kontraseptif	12	18	37	12	29	20
DMPA Enjeksiyonu	-		4	2	3	2
RIA	8	8	20	7	7	4
Kondom	7	9	14	4	6	3
Diyafram	-		3	0.8	-	
Ritim	6	8	16	4	7	3
Diğer	1	2	4	1	-	
Yöntem Kullanmama						
Steril (Cerrahi)						
Kontraseptif olmayan	8	7	35	7	24	10
Tüp Ligasyonu	13	13	70	17	45	22
Vazektomi	13	11	83	22	43	21
Postmenapozal (Doğal)	-		2	0.4	-	
Gebe	2	3	24	9	8	6
İnfertil	3	4	13	3	2	1
Diğer	15	17	41	11	13	8
TOPLAM	87	100	362	100	187	100

(*) Sosyoekonomik gelişmişlik 1’den 6’ya doğru artmaktadır.

Yeni Zelanda'da, düşük sosyoekonomik gruptaki (Grup 1-2) bireyler daha az sterilizasyon yöntemine başvurmaktadır ($p=0.014$). Sosyal sınıf arttıkça yöntem kullanmamada bir artış vardır (Ki-Kare for trend, $p=0.01$), (Tablo 1.4)²⁶.

Az gelişmiş yada gelişmekte olan ülke olarak tanımlanan genellikle geri kalmış kapitalist ülkelerde yöntem kullanım oranları ve seçilen yöntem çeşitleri farklılaşmaktadır. Örneğin Sierra Leone'de yapılan 1990 Ev Halkı İzlem araştırmasında, kontraseptif kullanma oranı %16.7 bulunmuştur, ilkokul üzerinde öğrenim görenlerde kontraseptif kullanımının arttığı gözlenmiştir (%23.2). Yanısıra sosyodemografik ve sosyokültürel özelliklerin etkisi de belirleyicidir; yaş arttıkça kontraseptif kullanımı artarken, çocuk sahibi olma isteği azalmıştır. Müslüman olmak kontraseptif kullanımını azaltmıştır, müslüman olanlarda çocuk sahibi olma isteği de yüksek bulunmuştur (%63.8)²⁷.

Modern gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı otuz yılı aşkın süredir Fransa'da yayılmaktadır. Son yıllarda rahim içi araç kullanımı tavana yaklaşmış hapların kullanımını maskelerken, haplar perimenopozal dönemde yeni bir tedavi olarak yaygınlaşmıştır. Fransız çiftler bu iki yöntemi temelde güvenilir bulurken, sterilizasyon yaygın değildir. Hapların kullanımı daha genç kadınların tercihi olurken, rahim içi araç kullanımı 35-45 yaşları arasında maksimuma çıkmaktadır. Kullanım açısından sosyal statü farklılıkları sınırlıyken, planlanmamış gebeliklerin sayısı dramatik olarak azalmıştır. Bununla birlikte isteyerek düşüklerin sayısı görece olarak yüksektir ve bu durumla ilgili istenilen düzeye henüz ulaşılmamıştır²⁸.

ABD'de Chicagoda yaşayan 13-19 yaş arası zenci gençlere uygulanan bir araştırmanın sonucunda; üst sosyal sınıfta bulunan gençlerin %41'inin ilk cinsel ilişkilerinde gebeliği önleyici yöntem uyguladıkları, düşük sosyal sınıftaki gençlerin ancak %17'sinin ilk ilişkilerinde gebeliği önleyici yöntem kullanmadıkları saptanmıştır²⁹.

Rhode Island'da yapılan gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı araştırmasında, öğrenim, gelir, ve çalışma durumunun gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımında bir etmen olduğu gösterilmiştir. Lise mezuniyetinin üzerinde öğrenim görmüş kadınların, gebeliği önleyici yöntemleri kullanım oranları lise mezunu olmayanlara göre yüksektir; kolej mezunu olanlarda gebeliği önleyici yöntemi kullanma oranı %54,7 iken, liseyi tamamlamayanlar

arasında bu oran %37,4'tür. Benzer şekilde yüksek gelir grubundakilerde gebeliği önleyici yöntem kullanımı da yüksektir. Geliri 50000 doların üzerinde olanların gebeliği önleyici yöntem kullanma oranları %61,4, geliri 15000 doların altında olanların gebeliği önleyici yöntemleri kullanma oranı %39,9'dur. İş sahibi olan kadınlar arasında yöntem kullanımı %54,3, işsiz kadınlar arasındaysa %43'tür. Şehrin etrafında yaşayanlarda yöntem kullanımı %55,3, şehir merkezinde yaşayanlarda %44'tür. Yanıtlayıcıların sağlık güvencelerinin olması, gebeliği önleyici yöntemin kullanılmasında belirleyici bir etmen olarak görülmemiştir. Sigortası olanlarda gebeliği önleyici yöntemleri kullanımı %53, sigortasız olanlarda %50,5'tir³⁰.

Endüstrileşmiş ülkeler arasında gebeliği önleyici yöntemlerin en az kullanıldığı ülke Kanada'dır ancak aynı ülkelerle karşılaştırıldığında bu ülkede sterilizasyon en çok tercih edilen yöntemdir. Hizmetlerin cinsel yolla bulaşan hastalıklara daha fazla odaklanması önerilmektedir³¹.

Tanımlayıcı korelasyonel bir çalışmada gebeliği önleyici yöntemlerin bilgisi, kullanılan yöntemde üst sosyoekonomik sınıftaki kadının istikrarı araştırılmıştır. Sosyoekonomik sınıflamada Hollingshead'in "Sosyal Statünün Dört Faktör İndeksi" (1975) kullanılmıştır, ve bu indeks kadının temel öğrenimi ve mesleki durumuna dayandırılmıştır. Bu çalışmadaki kadınların sosyoekonomik skoru beş ayrı sosyoekonomik düzey olan skalada en yüksek ikinci dilime girmektedir. Çalışmaya katılanların kullandıkları yöntemlerde kararlı oldukları ve öykülerinde genel popülasyona göre daha fazla istenmeyen gebelik olduğu gözlenmiştir. Diğer kullanıcılara göre kullandıkları yöntem hakkında daha bilgili oldukları saptanmıştır. Teorik olarak koruyuculuğu daha az olan bariyer yöntemlerini daha fazla kullanmaktadırlar³².

Türkiye'de 1993 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) verilerine dayanarak yapılan bir çalışmada, gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı ve yöntem seçimini etkileyen belirleyiciler kişisel, kültürel, doğurganlık ve genel durum değişkenleri olarak gruplanarak etkileri incelenmiş ve eşlerin öğrenimi önemli bir etmen olarak saptanmıştır. Tüm kişisel, kültürel, doğurganlık ve genel durum değişkenleri kontrol edilerek analiz yapıldığında kadının öğrenimi, yöntem kullanımı ve seçimini etkileyen, erkeğin öğreniminden de önemli bir belirleyici etmen olarak saptanmıştır. Türkiye'de kadının artan öğrenim düzeyi aile

planlamasının kabulü ve gebelikten korunma hizmetlerine talebi oluşturan en etkili değişkendir. Çalışma göstermiştir ki gebeliği önleyici yöntem kullanımı ve modern yöntem seçimi, eşlerin yaşayan erkek çocuğa sahip olmalarıyla ilişkilidir, halbuki kadınlar her iki cinsiyette çocuk sahibi olmayı istemektedir³³.

Gebelikten kaçınma konusunda motivasyon genellikle gebeliğin yararlarına ve görel maliyetine göre belirlenir. Maliyet yararlarına ağır basarsa kadın doğurganlığını kontrol etmek için gebeliği önleyici yöntemleri kullanmaya yönelecektir. Gebeliği önleyici yöntem kullanımı karar mekanizmalarında, kadının görel maliyet ve yararları hesap ederken kullandığı dayanaklar; geçmiş ve şimdiki sosyal ve ekonomik durum, cinsellik ve üreme, kişiler arası ilişkiler ve içinde bulunduğu durumun karakteristikleridir³⁴.

Sonuçta, tüm bu çalışmalar gözden geçirildiğinde, dünyada kontrasepsiyon kullanımı ve doğurganlıkla ilgili makro ekonomik ve mikro ekonomik etkileşimler, gelişmişlik ve gelişmemişlik sınıflamasıyla koşut olarak gitmektedir. Yanısıra aynı toplum içindeki sosyoekonomik yada sınıfsal farklılaşmalar, gebelikten korunma davranışını şekillendirmektedir denebilir.

2. AMAÇ

Bu ileri analiz çalışmasının amacı, sosyoekonomik etmenlerin, gebeliği önleyici modern yöntemlerin bilinmesi, gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı ve gebeliği önleyici yöntemlerin seçimi üzerine etkisini araştırmaktır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

İleri analiz çalışmasında kullanılan verilerin oluşumunu anlamak için, TNSA 98 veri setlerinin oluşturulmasının alt yapısını tanımakta yarar vardır.

3.1. TNSA 98’de Örneklem Tasarımı ve Örneklem Uygulaması³⁵

TNSA’nın örneklem seçiminde ağırlıklı çok aşamalı, tabakalı küme örnekleme yaklaşımı benimsenmiştir. TNSA, çeşitli karakteristiklerin alt nüfus gruplarında analizine imkan verecek şekilde düzenlenmiştir. Önemli göstergeler için oluşturulan tablolarda şu nüfus gruplarına yer verilmektedir:

- Türkiye toplamı;
- Kentsel ve kırsal yerleşim yerleri;
- Beş bölge (Batı, Güney, Orta, Kuzey ve Doğu Anadolu bölgeleri).

TNSA’nın temel amacı, doğurganlık, bebek ve çocuk ölümlülüğü, ve gebeliği önleyici yöntem kullanımı gibi önemli demografik karakteristikler ile çeşitli sağlık göstergeleri için kabul edilebilir duyarlık derecelerine sahip kestirimler elde edilmesini sağlayacak bir araştırma olmaktır. TNSA’da, hanehalkı soru kağıdı için toplam nüfus, bunun yanı sıra; evli kadın soru kağıdı için 50 yaşının altında en az bir kez evlenmiş kadınlar, bekar kadın soru kağıdı için 15-49 yaşları arasındaki hiç evlenmemiş kadınlar, ve koca soru kağıdı için tüm kocalar (hala evli ve uygun kadınların kocaları), değişik nüfus grupları olarak içerilmektedir. Bu ileri analiz çalışmasında Evli kadın soru kağıdından elde edilen datalardan yararlanarak analizler yapılmıştır.

3.2. Örneklem Çerçevesi

Türkiye’de “kentsel” ve “kırsal” yerleşim yerlerinin tanımlanmasında değişik ölçütler kullanıla gelmiştir. Kentsel ve kırsal yerleşim yerleri, 1970’li yıllarda yapılan nüfus araştırmalarında 2,000’lik nüfus büyüklüğü ölçüt alınarak ayrılmıştır. Daha sonra, 1980’li yıllarda, bu nüfus büyüklüğü 10,000’e çıkarılmış, 1990’lı yıllarda yapılan bazı araştırmalarda

ise 20,000'e yükseltilmiştir. Ayrıca kimi araştırmalarda, yerleşim yerlerinin idari statüleri nüfus büyüklükleri ile birlikte kullanılmak suretiyle kent ve kır tanımları geliştirilmiştir.

TNSA'nda kentsel örnek çerçevesi, il ve ilçe merkezleri ile idari statülerine bakılmaksızın nüfusu 10,000'den büyük olan tüm yerleşim yerlerinden oluşturulmuştur. Kırsal örnek çerçevesi ise kentsel çerçeve dışında kalan tüm ilçe merkezleri, bucak ve köylerden oluşturulmuştur. Bu yerleşim yerleri hakkında ilk bilgiler 1997 Nüfus Tesbiti geçici sonuçlarından elde edilmiştir. 1997 Nüfus Tesbiti geçici sonuçlarından tüm yerleşim yerlerinin (il ve ilçe merkezleri bucak ve köyler) nüfus büyüklüklerini bilgisayar ortamında kullanılmasına olanak veren bir liste sağlamıştır. Bu listedeki nüfus büyüklükleri Nüfus tesbiti sırasında sahada saha sorumluları tarafından doldurulan yerleşim yeri toplam nüfus formlardan elde edilmiştir.

3.3. Tabakalama

Türkiye idari olarak 80 ile ayrılmıştır. Uzun bir süre bu rakam 67 olarak kalmış, 1980'li yılların sonundan itibaren yeni iller eklenmiştir. Türkiye daha önceki araştırmalarda örnekleme seçim yapılması amacıyla, yukarıda belirtildiği gibi beş bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgesel ayırım, ülkenin değişik yöreleri arasındaki demografik, toplumsal, kültürel ve ekonomik farklılıkların incelenmesinde sıklıkla kullanılan bir değişken haline gelmiştir. Söz konusu Batı, Güney, Orta, Kuzey ve Doğu Anadolu bölgeleri, birbirine komşu olan değişik sayılardaki illerden oluşmaktadır.

TNSA'nın önceliklerinden biri de, örnek planın daha önce Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen nüfus araştırmalarıyla yöntem ve içerik açısından tutarlı olmasıdır. 1993 TNSA öncesi araştırmalarda Türkiye, tabakalama amacıyla beş bölgeye ayrılmıştır. 1993 TNSA'sında seçilen örneğin ülke düzeyinde daha yaygın bir dağılımını elde etmek için daha ayrıntılı bir bölgesel tabakalama yapılmış daha önce kullanılan beş ana bölgenin her biri, alt bölgelere ayrılmıştır. Bu işlem için ölçüt olarak, 1990 Genel Nüfus Sayımı'ndan dolayı yöntemler kullanılarak elde edilen illere ilişkin bebek ölüm hızları kullanılmıştır. Coğrafi yakınlık ve bebek ölüm hızları ölçüt alınarak beş bölgede yer alan iller bölge içinde alt bölgelere gruplanmışlardır. Bu işlem ile beş bölgeden toplam 14 bölge elde edilmiştir (Tablo 3.3.1).

Tablo 3.3.1. TNSA 98'e göre Türkiye'nin illerinin, 5 ana bölge ve 14 alt bölge sınıflandırılması.

Bölge	Alt bölge	İller	İl sayısı
Batı	1	Edirne, İstanbul, Kırklareli, Tekirdağ	4
Batı	2	Bahkesir, Kocaeli, Sakarya, Çanakkale, Bursa, Yalova	6
Batı	3	İzmir, Denizli, Manisa, Aydın	4
Güney	4	Muğla, Burdur, Isparta, Antalya	4
Güney	5	Hatay, Adana, İçel, Gaziantep, Kilis, Osmaniye	6
Orta	6	Çankırı, Çorum, Yozgat, Tokat, Amasya	5
Orta	7	Bilecik, Eskişehir, Uşak, Kütahya, Afyon	5
Orta	8	Ankara, Kırşehir, Nevşehir, Bolu, Konya, Kayseri, Niğde, Aksaray, Karaman, Kırıkkale	10
Kuzey	9	Trabzon, Rize, Giresun, Ordu, Artvin	5
Kuzey	10	Samsun, Kastamonu, Zonguldak, Sinop, Bartın, Karabük	6
Doğu	11	Mardin, Diyarbakır, Siirt, Hakkari, Bitlis, Van, Batman, Şırnak	8
Doğu	12	Kars, Bingöl, Ağrı, Muş, Erzurum, Ardahan, Iğdır	7
Doğu	13	Şanlıurfa, Malatya, Adıyaman, K.Maraş, Sivas	5
Doğu	14	Tunceli, Elazığ, Erzincan, Gümüşhane, Bayburt	5

3.4. Örneklem Dağılımı

1993 TNSA'nın örneklem hataları kestirimleri ve güç dağılımı (power allocation) tekniği kullanılarak 10,000 hanehalkı büyüklüğündeki hedef örneğin beş ana bölgeye dağılımı, 8, 000 kadar tamamlanmış kadın soru kağıdı elde edileceği düşünülerek, elde edilmiştir. Güç dağılımı tekniği kullanılırken amaç 1993 TNSA'ya en yakın dağılımı elde etmek olmuştur. Hedef örneğin beş ana bölgeye optimal dağılımı (güç derecesi 0,4 alınarak) Tablo.6'da verilmiştir. karşılaştırmaya imkan vermek amacıyla, 1993 TNSA'daki örneklem dağılımı ve 1998 TNSA'daki örneklemin her bölgenin nüfus büyüklüğüne orantılı olarak dağılımı aynı tabloda ayrıca verilmiştir (Tablo 3.4.1).

Tablo 3.4.1. TNSA 98'de kullanılan örneklemin dağılımı.

1993 TNSA'ndaki örneklem dağılımına göre, nüfusa orantılı dağılıma göre ve 1998 TNSA'ndaki güç dağılımı tekniğine göre hanehalkı sayısının bölgelere dağılımı, Türkiye 1998

Bölge	TNSA-98		
	TNSA-93'teki dağılım	Orantılı dağılım	Güç Dağılımı
Batı	2700	4000	2800
Güney	1700	1400	1800
Orta	2100	2300	2100
Kuzey	1500	800	1500
Doğu	2000	1500	2000

Kümelerin beş ana bölge içerisinde yeterli temsiliyeti sağlamaları amacıyla standart kentsele kümelerden (her biri 100 hanehalkı büyüklüğünde) 25 hanehalkı ve standart kırsal

kümelerden 15 hanehalkı seçilmesine karar verilmiştir. Ayrıca 10,000 hane halkının %70'inin kentsel ve %30'unun kırsal yerleşim birimlerine ayrılmasına karar verilmiştir. Buna göre seçilmiş standart kümelerin bölgelere göre sayıları aşağıda verilmiştir (Tablo 3.4.2).

Tablo 3.4.2. Örneklem kümelerinin dağılımı.

Bölgelere ve kentsel /kırsal yerleşim yerlerine göre küme sayısı, Türkiye 1998			
Bölge	Kentsel Kümeler	Kırsal Kümeler	Küme sayısı
	(Nüfus>10000) (Küme büyüklüğü 25 HH)	(Nüfus<10000) (Küme büyüklüğü 15 HH)	
Batı	79	56	135
Güney	51	36	87
Orta	59	42	101
Kuzey	41	30	71
Doğu	50	36	86
Toplam	280	200	480

TNSA 98 araştırmasında, örneklem seçimi, soru kağıtlarının geliştirilmesi ve ön denemelerin tamamlanmasından sonra, saha çalışmalarının Kasım 1998'de tamamlanmasıyla veri toplama aşaması tamamlanmış, ardından veri girişi ve denetlenmesi işlemleri gerçekleştirilmiştir (Tablo 3.4.2).

TNSA örneklem planı kendinden ağırlıklı bir örneklem planı olmadığından, Kuzey, Doğu ve Güney bölgelerinden yeterli sayıda gözleme ulaşılabilmesi için, orantısal olarak dağıtılması gereken hedef sayılardan daha fazla sayıda örneklem biçimi seçilmiştir. Her bir alt bölge için kent ve kır alanlarının seçimleri belli bir oran korunarak yapıldığı için, 14 alt bölgenin kent ve kır için ağırlıklar ayrı ayrı hesaplanmışlardır.

Sosyoekonomik etmenlerin Gebelikten Korunma Davranışı Üzerine Etkisi araştırmasının veri analizinde sonuçların elde edilmesi, örneklem ağırlıkları (Değişken V=005 "sample weight") göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

3.5. İleri Analiz Çalışması İçin Veri Setinin Oluşturulması

Bu ileri analiz çalışmasında kadın veri seti (indivudal data) kullanılmıştır. Veriler “Sosyoekonomik Etmenlerin Gebelikten Korunma Davranışı Üzerine Etkisi” başlıklı araştırma önerisinin Macro International tarafından onaylanması sonucunda, araştırmacıya verilen bir şifre ile internet üzerinden indirilmiştir.

Kadın veri seti, evlenmiş ve evlenmemiş kadın anketleri ile derlenmiş verilerden oluşmaktadır. Kadın veri setinden, gebelikten korunma davranışını gösterdiği düşünülen halen evli olan kadınlar seçilmiştir (N=5893 kişi, Örnekleme göre ağırlıklandırılmış N=5921 kişi.). Tek değişkenli analizlerde ki-kare testi gereken yerlerde Fisher’in kesin ki-kare testi kullanılmıştır. Çok değişkenli analizler lojistik regresyon analizi ile yapılmıştır.

Evlenmiş kadın veri setinde yer alan bölüm başlıkları aşağıdadır:

- Temel özellikler
- Doğurganlık
- Evlilik
- Gebeliği önleyici yöntemler
- Gebelik ve emzirme
- Aşılama ve sağlık
- Doğurganlık tercihleri
- Kocanın temel nitelikleri
- Kadının çalışması ve statüsü
- Cinsel yollarla bulaşan hastalıklar ve AIDS
- Annelerin ve Çocukların antropometrik ölçümleri

3.6. Analiz İçin Değişkenlerin Seçimi

3.6.1 Bağımlı Değişkenler

A. *Gebeliği önleyici modern yöntem bilgisi*: Hiç yöntem bilmeyenler, yalnızca folklorik ve geleneksel yöntemleri bilenler 0, modern yöntemleri bilenler 1 olarak kodlanmıştır.

B. *Gebeliği önleyici yöntem güncel kullanımı*; Gebeliği önleyici yöntem kullanmayanlar 0, yöntem kullananlar 1 olarak kodlanmıştır. (Gebeliği önleyici yöntem kullanmayanlar, gebeliğe maruz kalma olasılığı olanlardan -gebe, kısır, menapoz olmayanlar, doğum sonrası emzirmeyenler, çocuk yapma işeğini en az iki yıl erteleyenler- oluşmaktadır.)

C. *Gebeliği Önleyici Yöntemin tipi*:

1. *Geçmişte en az bir kez kullanmış olmak*: Geleneksel yöntem kullananlar= 0, modern yöntem kullananlar= 1 olarak kodlanmıştır.

2. *Güncel kullanım*: Yalnızca geleneksel yöntem kullananlar= 0, modern yöntem kullananlar= 1 olarak kodlanmıştır.

3.6.2. Bağımsız Değişkenler

- Sosyodemografik Değişkenler
 - Yaş
- Sosyokültürel değişkenler
 - Ana dil
- Sosyoekonomik Değişkenler
 - Yerleşim Yeri
 - Yaşanılan bölge
 - Yaşanılan yer
 - De facto yaşanılan yer
 - Çocukluk çağında yaşanılan yer

- **Öğrenim Durumu**
 - Kadının öğrenim durumu
 - Okur yazarlık
 - Gazete okuma
 - Kocanın öğrenim durumu

- **Hanenin durumu**
 - Zemin malzemesi
 - Tuvalet durumu
 - İçme suyu durumu
 - Kullanılan ısınma biçimi
 - Evde bulunan modern araçlar
 - Oda başına düşen kişi sayısı
 - Araba Sahipliği
 - Ev Sahipliği

- **Kocanın Statüsü**
 - Kocanın mesleği
 - Kocanın çalıştığı konum

- **Kadının Statüsü**
 - Kadının mesleği
 - Kadının çalıştığı konum
 - Güncel çalışma durumu
 - Evlilikten önce çalışma
 - Çalışma karşılığı ücret alma
 - Sahip olunan işin sürekli-mevsimlik oluşu
 - Harcamalara karar verme

- **Hane aylık geliri**

- Gelirin temel kaynağı
- Sağlık sigortası durumu
- Doğurganlıkla ilgili değişkenler
 - İlk evlilik yaşı
 - Yaşayan çocuk sayısı

Lojistik regresyon analizi için oluşturulan modele; Bölge, yerleşim yeri, çocukluk çağında yaşanan yer, öğrenim düzeyi, kocanın öğrenim düzeyi, kocanın mesleği, kocanın işteki pozisyonu, kadının güncel çalışma durumu, kadının mesleği, sağlık sigortası, içme suyu kaynağı, tuvaletin yeri, hanenin elektrifikasyonu ile ilgili cihaz sahiplikleri, araba sahipliği, oda başına düşen kişi sayısı gibi değişkenler alınmıştır. Kontrol değişkenleri olarak da kadının yaşı, ilk evlenme yaşı, yaşayan çocuk sayısı, sosyokültürel özelliklerin etkisini kontrol etmek için de ana dil modele alınmıştır.

3.6.3. Varsayımlar

Sosyoekonomik değişkenler, kadının gebeliği önleyici modern yöntemleri bilmesini etkiler. Sosyoekonomik durum iyileştikçe modern yöntemler daha çok bilinir.

Sosyoekonomik değişkenler, gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını etkiler. Sosyoekonomik durum iyileştikçe yöntem kullanımı artar.

Sosyoekonomik değişkenler, geçmişte kullanılan ve güncel olarak kullanılan gebeliği önleyici yöntemlerin seçimini etkiler. Sosyoekonomik durum iyileştikçe modern yöntemler daha çok kullanılır.

4. BULGULAR

Bulgular tanımlayıcı özellikler, tek değişkenli analiz sonuçları ve çok değişkenli analiz sonuçları şeklinde üç ana başlıkta gebeliği önleyici modern yöntemleri bilme, gebeliği önleyici yöntemleri kullanma, geçmişte ve güncel olarak gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını açısından sunulmuştur.

4.1. Araştırmaya Katılanların Tanımlayıcı Özellikleri.

Tablo 4.1.1. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların temel demografik özelliklerine göre dağılımları.

Evli kadınların yaş gruplarına göre dağılımı								
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	Toplam
Sayı	262	924	1197	1090	1014	789	645	5921
%	4,4	15,6	20,2	18,4	17,2	13,3	10,9	100,0
Evli kadınların bölgelere göre dağılımı								
	Batı	Güney	Orta	Kuzey	Doğu	Toplam		
Sayı	2261	851	1426	474	909	5921		
%	38,2	14,4	24,1	8,0	15,3	100,0		
Evli kadınların yerleşim yerine göre dağılımı								
	Kent			Kır	Toplam			
Sayı	3978			1943	5921			
%	67,2			32,8	100,0			
Evli kadınların yaşadığı yere göre dağılımı								
	Büyük şehir	Küçük Şehir	Kasaba	Köy	Toplam			
Sayı	1550	1587	841	1943	5921			
%	26,2	26,8	14,2	32,8	100,0			
Evli kadınların çocukluk çağında yaşadığı yere göre dağılımı								
	Şehir	Kasaba	Köy	Yurt dışı	Toplam			
Sayı	1438	1126	3260	91	5915			
%	24,3	19,0	55,2	1,5	100,0			
Evli kadınların öğrenim düzeylerine göre dağılımı								
	Öğrenimi yok	İlkokul	Ortaokul	Lise ve üstü	Toplam			
Sayı	1222	3396	1024	279	5921			
%	20,6	57,4	17,3	4,7	100,0			
Evli kadınların okur-yazarlığa göre dağılımı								
	Kolaylıkla okur	Okumakta zorlanır	Okuyamaz	Toplam				
Sayı	4166	625	1125	5916				
%	70,4	10,6	19,0	100,0				
Evli kadınların haftada en az bir kez gazete okumalarına göre dağılımı								
	Okumuyor	Okuyor	Toplam					
Sayı	4281	1634	5915					
%	72,4	27,6	100,0					

Çalışmada yer alan doğurgan çağdaki evli kadınların, %20,2'si 25-29 yaş grubundadır.

15-19 yaş grubundaki evli kadınların oranı %4,4'dür. Evli kadınların %38,2'si batı bölgesinde, %67,2 si kentte, %26,2'si büyük şehirde yaşamaktadır ve %55,2'si köy

kökenlidir. Evli kadınların %57,4'ü ilkokul mezunudur, %70,4'ü kolaylıkla okurken %19,0'ının okur yazarlığı yoktur, %27,6'sı haftada bir kez gazete okumaktadır

(Tablo 4.1.1).

Tablo 4.1.2.. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların gebeliği önleyici yöntemler ile ilgili özelliklerine göre dağılımları.

Evli kadınların yöntem bilgisine göre dağılımı					
	Bildiği yöntem yok	Yalnız folklorik	Yalnız geleneksel	Modern yöntem	Toplam
Sayı	63	1	14	5843	5921
%	1,1	0,0	0,2	98,7	100,0
Evli kadınların geçmişte kullandıkları yöntemlere göre dağılımı					
	Hiç kullanmamış	Yalnız folklorik	Yalnız geleneksel	Modern yöntem	Toplam
Sayı	937	15	985	3984	5921
%	15,8	0,3	16,6	67,3	100,0
Evli kadınların güncel olarak kullandıkları yöntemlere göre dağılımı					
	Kullanmıyor	Yalnız folklorik	Yalnız geleneksel	Modern yöntem	Toplam
Sayı	2140	38	1509	2234	5921
%	36,1	0,7	25,5	37,7	100,0

Evli kadınların %98,7'si modern yöntemleri bilmekte ve %67,3'ü geçmişte modern yöntemleri kullanmıştır. %15,8'i geçmişte hiç yöntem kullanmamıştır. Yaşam boyunca en az bir kez kullanılan yöntemler arasında geri çekme (%65,1) başta gelmektedir; bunu RİA (%40,2) izlemektedir. Halen kullanılan gebeliği önleyici yöntemler arasında modern yöntem %37,7 ile baştedir. (Tablo 4.1.2).

Tablo 4.1.3. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların hane özelliklerine göre dağılımları.

Evli kadınların kullandıkları içme suyuna göre dağılımı						
	Şebeke, Şişe, Damacana		Diğer*		Toplam	
Sayı	4246		1647		5893	
%	72,0		28,0		100,0	
Evli kadınların hanedeki tuvaletin yerine göre dağılımı						
	Olanak yok /çalılık/arazi	İçeride	Dışarıda	İçeride ve dışarıda	Toplam	
Sayı	39	4442	1355	54	5890	
%	0,7	75,4	23,0	0,9	100,0	
Evli kadınların hanedeki tuvaletin tipine göre dağılımı						
	Kendi sifonlu tuvaleti		Diğer**		Toplam	
Sayı	3986		1900		5886	
%	67,7		32,3		100,0	
Evli kadınların hanenin zemin özelliklerine göre dağılımı						
	Toprak	Tahta	Yapılmış zemin	Diğer	Toplam	
Sayı	356	940	4543	42	5881	
%	6,0	16,0	77,3	0,7	100,0	
Evli kadınların uyumak için oda başına düşen kişi sayısına göre dağılımı						
	İki veya ikiden az		İkiden fazla		Toplam	
Sayı	2709		3183		5892	
%	46,0		54,0		100,0	
Evli kadınların hanelerinde kullandıkları ısınma kaynaklarına göre dağılımı						
	Kalorifer (merkezi)	Kat kaloriferi	Doğal gaz sobası	Soba (kömür/odun)	Diğer	Toplam
Sayı	485	164	225	4492	526	5892
%	8,2	2,8	3,8	76,3	8,9	100,0

* Diğer tuvalet tipleri : Ortak sifonlu tuvalet, açık çukurlu tuvalet, kapalı çukurlu tuvalet, diğer.

** İçme suyu kaynağı 1 : Evde/bahçede şebeke suyu, şişe suyu/damacana/pet su, su istasyonu

İçme suyu kaynağı 2 : Ev/bahçe dışında ortak şebeke suyu, evde/bahçede kuyu suyu, ortak kullanılan kuyu, eve/bahçeye şebekeyle pınar suyu, pınar ortak kullanılan çeşme, ırmak/dere/göl/bent/gölet/baraj, yağmur suyu, tanker, diğer.

Evli kadınların yaşadıkları hanelerde %72,0 oranında şebeke suyu, şişe suyu ve damacana içme suyu olarak kullanılmaktadır. Hanelerin %75,4'ünde tuvalet evin içindedir, %67,7'si hane sahibinin kendi sifonlu tuvaletidir, hanelerde ısınma için çoğunlukla (%76,3) soba (kömür,odun) kullanılmaktadır. Hanelerin zemini daha çok yapılmış zemindir (%77,3). Hanelerin %54,0'ünde uyumak için oda başına düşen kişi sayısı ikiden fazladır (Tablo 4.1.3).

Tablo 4.1.4. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, kocalarının statülerine göre dağılımları.

Evli kadınların kocalarının öğrenim düzeylerine göre dağılımı										
	Öğrenimi yok	İlkokul	Orta okul	Lise	Bilmiyor	Toplam				
Sayı	374	3021	1891	618	15	5919				
%	6,3	51,0	32,0	10,4	0,3	100,0				
Evli kadınların kocalarının mesleklerine göre dağılımı										
	Profes., T.,Y. ¹	Büro işleri	Pazarla- ma	Tarım- kendi işi	Tarım işçisi	Evle ilgili	Hizmet	Usta kol işçisi	Vasıfsız kol işçisi	Toplam
Sayı	1229	164	334	656	314	223	387	1522	1048	5877
%	20,9	2,8	5,7	11,2	5,3	3,8	6,6	25,9	17,8	100,0
Evli kadınların tarımda çalışan kocalarının çalıştıkları yerin sahipliğine göre dağılımı										
	Kendinin	Ailenin	Başkasının	Kiralık	Devletin	Diğer			Toplam	
Sayı	350	291	131	53	14	15			854	
%	41,0	34,1	15,3	6,3	1,6	1,7			100,0	
Evli kadınların kocalarının işteki pozisyonlarına göre dağılımı										
	İşveren > 10 kişi	İşveren < 10 kişi	Maaşlı d.m. ²	Ücretli d.s. ³	Ücretli ö. s. ⁴	Kendi hesabına	Ücretsiz aile için	Diğer	Toplam	
Sayı	90	267	695	558	2195	1841	169	87	5902	
%	1,5	4,5	11,8	9,5	37,2	31,2	2,9	1,4	100,0	

¹Profesyonel, Teknik, Yönetim, ²Maaşlı devlet memuru. ³Ücretli devlet sektörü, ⁴Ücretli özel sektör.

Kocaların %51,0'ı ilkokul mezunudur. Kocaların %25,9'u usta kol işçisi iken %20,9'u profesyonel, teknik, yönetim grubunda çalışmaktadır. Tarımda çalışan kocaların, %41,0'ı kendi yerinde çalışmaktadır. Kocalar çoğunlukla özel sektörde ücretli (%37,2) olarak ya da kendi hesabına (%31,2) çalışmaktadır (Tablo 4.1.4).

Tablo 4.1.5. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, statülerine göre dağılımları.

Evli kadınların güncel çalışma durumlarına göre dağılımı											
	Çalışmıyor					Çalışıyor			Toplam		
Sayı	4038					1876			5914		
%	68,3					31,7			100,0		
Evli kadınların evlilikten önce çalışma durumlarına göre dağılımı											
	Çalışmıyor					Çalışıyor			Toplam		
Sayı	3320					2599			5919		
%	56,1					43,9			100,0		
Evli kadınların çalıştıkları işten para kazanma durumlarına göre dağılımı											
	Para kazanıyor					Para kazanmıyor			Toplam		
Sayı	934					1124			2058		
%	45,4					54,6			100,0		
Evli kadınların evde ya da evin dışında çalışmalarına göre dağılımı											
	Evde					Evin dışında			Toplam		
Sayı	381					1657			2038		
%	18,7					81,3			100,0		
Evli Kadınların tüm yıl/mevsimlik çalışma durumuna göre dağılımı											
	Tüm yıl çalışan			Mevsimlik çalışan		Ara sıra çalışan			Toplam		
Sayı	877			909		272			2058		
%	42,6			44,2		13,2			100,0		
Tarımda çalışan evli kadınların çalıştıkları yerin sahipliğine göre dağılımı											
	Kendi yeri	Ailenin yeri	Birilerinin yeri	Kıralık yer	Devletin yeri	Diğer	Toplam				
Sayı	97	690	173	59	10	2	1031				
%	9,4	66,9	16,8	5,7	1,0	0,2	100,0				
Evli kadınların mesleklerine göre dağılımı											
	Profes., T.,Y. ¹	Büro işleri	Pazarla- ma	Tarım- kendi işi	Tarım işçisi	Evle ilgili	Hizmet	Usta kol işçisi	Vasıfsız kol işçisi	İşi yok	Toplam
Sayı	287	68	50	95	984	111	20	395	40	3863	5913
%	4,9	1,2	0,8	1,6	16,6	1,9	0,3	6,7	0,7	65,3	100,0
Evli kadınların işteki pozisyonlarına göre dağılımı											
	İşveren > 10 kişi	İşveren < 10 kişi	Maaşlı d.m ²	Ücretli d.s ³	Ücretli ö. s. ⁴	Kendi hesabına	Ücretsiz aile için	Diğer	Toplam		
Sayı	4	18	187	42	455	446	885	20	2057		
%	0,2	0,9	9,1	2,0	22,1	21,7	43,0	1,0	100,0		
Evli kadınların güncel çalışma şekillerine göre dağılımı											
	Ev dışında ücretli	Evde ücretli	Ev dışında kendi için	Evde kendi işinde	Ev dışında ücretsiz	Evde ücretsiz	İşi yok	Toplam			
Sayı	664	70	171	253	822	58	3863	5901			
%	11,2	1,2	2,9	4,3	13,9	1,0	65,5	100,0			

¹Profesyonel, Teknik, Yönetim, ²Maaşlı devlet memuru. ³Ücretli devlet sektörü, ⁴Ücretli özel sektör.

Evli kadınların % 31,7'si çalışmaktadır. Çalışan evli kadınların çoğu (%16,6) tarım işçisidir. Çalışanların %13,9'u ev dışında ücretsiz çalışırken bunu %11,3'ile ev dışında ücretli çalışma izlemektedir. Çalışan evli kadınların %54,6'sı çalıştığı işten para kazanmamaktadır. Çalışan evli kadınların %81,3'ü evin dışında çalışmaktadır. Evli kadınların çalışma süreleri açısından çalışma şekli değerlendirildiğinde %42,6'sının tüm yıl çalıştığı görülmektedir. Kadınların %43,0'ı ücret almadan aile için çalışmaktadır.

Kadınların %43,9'u evlenmeden önce çalışmıştır. Tarımda çalışan evli kadınların %66,9'u ailenin yerinde çalışmaktadır (Tablo 4.1.5).

Tablo 4.1.6. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, diğer sosyoekonomik özelliklerine göre dağılımları.

Evli kadınların hane gelirinin kullanımına karar vermelerine göre dağılımı							Toplam			
Kadın karar verir	Koca karar verir	Koca ile ortak karar	Başkası karar verir	Başkası ile ortak karar	Bilmiyor					
Sayı	377	169	2851	1891	618	15	5921			
%	6,4	2,9	48,2	31,9	10,4	0,2	100,0			
Evli kadınların ev sahipliğine göre dağılımı							Toplam			
Ev halkından birinin evi	Kiralık	Lojman	Parasız oturuyor	Diğer						
Sayı	3753	1550	111	474	7		5895			
%	63,7	26,3	1,9	8,0	0,1		100,0			
Evli kadınların araba sahipliğine göre dağılımı							Toplam			
Yok			Var							
Sayı	4149		1732				5881			
%	70,6		29,4				100,0			
Evli kadınların hane geliri kaynaklarına göre dağılımı										
Kocanın geliri	Kadın ve kocanın geliri	Kocanın ailesinin geliri	Kadının ailesinin geliri	Nafaka/ Çocuk y.	Kadının emekli m	Kocanın emekli m	Diğer	Toplam		
Sayı	4272	689	44	355	104	7	2	128	317	5918
%	72,2	11,6	0,7	6,0	1,8	0,1	0,0	2,2	5,4	100,0
Evli kadınların aylık hane gelir durumuna göre dağılımı.							Toplam			
50 milyon TL'den az	50-100 milyon TL	101-300 milyon TL	301-500 milyon TL	500 milyon TL'den fazla						
Sayı	1367	2339	1789	221	71		5787			
%	23,6	40,4	31,0	3,8	1,2		100,0			
Evli kadınların sağlık güvencesi durumlarına göre dağılımı										
Yok	SSK	Emekli Sandığı	Bağ-Kur	Özel Sigorta	Yeşil Kart	Diğer	Bilmiyor	Toplam		
Sayı	2541	1805	665	483	62	242	73	44	5915	
%	43,0	30,5	11,2	8,2	1,1	4,1	1,2	0,7	100,0	

Hane geliri en çok 50-100 milyon arasındadır (%40,4). Araştırmada yer alan kadınların %43'ünün sağlık sigortası yoktur. Hane geliri çoğunlukla kocanın gelirinden oluşmaktadır (%72,2). Paranın kullanımına eşler (%48,2) daha sonra da eşlerin dışındakiler (%31,9) karar vermektedir. Oturulan evler genellikle hane halkından birinin üzerindedir.

Arabaya sahip olma %29,4 oranındadır. Oturulan ev genellikle hane üyelerinden birindedir (%63,7), (Tablo 4.1.6).

Tablo 4.1.7. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların evde sahip oldukları elektrikli eşyalara göre dağılımları.

	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Televizyon	5572	94,7	311	5,3	5883	100,0
Buzdolabı	5573	94,7	313	5,3	5886	100,0
Telefon	4615	78,5	1266	21,5	5881	100,0
Gaz/elektrikli fırın	4285	72,9	1594	27,1	5879	100,0
Bulaşık makinesi	957	16,3	4924	83,7	5881	100,0
Çamaşır makinesi	3900	66,3	1981	33,7	5881	100,0
Elektrik süpürgesi	4089	69,6	1788	30,4	5877	100,0
Video	679	11,6	5200	88,4	5879	100,0
Fotoğraf makinesi	2257	38,4	3623	61,6	5880	100,0
CD çalar	931	15,8	4948	84,2	5879	100,0
Cep telefonu	855	14,5	5026	85,5	5881	100,0
Bilgisayar	238	4,0	5643	96,0	5881	100,0

Evlerde en çok sahip olunan eşya televizyon (%94,7) ve buzdolabıdır (%94,7)

(Tablo 4.1.7).

4.2. Tek Değişkenli analiz sonuçları

4.2.1. Gebeliği önleyici yöntemler hakkında bilgiyi etkileyen sosyoekonomik etmenlerin değerlendirilmesi.

Tablo 4.2.1.1. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, çeşitli demografik özelliklerine ve gebeliği önleyici modern yöntemleri bilmelerine göre dağılımı.

Demografik Özellikler	Bilmiyor	%	Biliyor	%	Toplam	p
Yaş Grupları						
15-19	5	1,9	257	98,1	262	
20-24	11	1,2	913	98,8	924	
25-29	12	1,0	1185	99,0	1197	
30-34	8	0,7	1082	99,3	1090	
35-39	16	1,6	998	98,4	1014	
40-44	12	1,5	778	98,5	790	
45-49	15	2,3	630	97,7	645	
Toplam	79	1,3	5843	98,7	5922	p=0,114
Bölge						
Batı	18	0,8	2243	99,2	2261	
Güney	6	0,7	844	99,3	850	
Merkez	1	0,1	1425	99,9	1426	
Kuzey	5	1,1	470	98,9	475	
Doğu	48	5,3	861	94,7	909	
Toplam	78	1,3	5843	98,7	5921	p=0,000¹
Yerleşim Yeri						
Şehir	32	0,8	3946	99,2	3978	
Kırsal	46	2,4	1897	97,6	1943	
Toplam	78	1,3	5843	98,7	5921	p=0,000
Yerleşim Yeri						
Büyük şehir	7	0,5	1543	99,5	1550	
Küçük şehir	18	1,1	1569	98,9	1587	
Kasaba	8	1,0	833	99,0	841	
Köy	46	2,4	1897	97,6	1943	
Toplam	79	1,3	5842	98,7	5921	p=0,000²
Çoc. Ça. Y. Yer*						
Şehir	3	0,2	1435	99,8	1438	
Kasaba	7	0,6	1119	99,4	1126	
Köy	67	2,1	3193	97,9	3260	
Yurt dışı	1	1,1	91	98,9	92	
Toplam	78	1,3	5838	98,7	5916	p=0,000³
Ana dil						
Türkçe	10	0,4	2699	99,6	2709	
Diğer	68	2,1	3115	97,9	3183	
Toplam	78	1,3	5814	98,7	5892	p=0,000

* :Çoc.Ça.Y.Yer: Çocukluk çağında yaşanan yer.

¹ : Birinci, ikinci ve üçüncü satırlar ve dördüncü ve beşinci satırlar birleştirilerek karşılaştırılmıştır.

² : Fark dördüncü satırdan kaynaklanmaktadır.

³ : Fark üçüncü satırdan kaynaklanmaktadır.

Yaş grupları arasında modern gebeliği önleyici yöntemlerin bilinmesi açısından istatikselsel olarak önemli bir fark yoktur (p=0,114). Büyük çoğunlukla modern gebeliği önleyici

yöntemler bilinmektedir (%98,7). Doğu (%5,3) ve kuzey (%1,1) bölgelerinde gebeliği önleyici modern yöntemleri bilmeyenlerin oranı diğer bölgelere daha yüksektir. Batı, merkez ve güney bölgeleri birleştirildiğinde, kuzey ve doğu bölgelerine göre bu üç bölgede yaşayanlar, gebeliği önleyici modern yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla bilmektedir (p=0,000). Kırsal bölgede yaşayanlar, şehirde yaşayanlara göre gebeliği önleyici modern yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az bilmektedir (p=0,003). Köyde yaşayanlar, istatistiksel olarak önemli bir farkla gebeliği önleyici modern yöntemleri daha az bilmektedir (p=0,000). Çocukluk çağında yaşanan yer köy ise, gebeliği önleyici modern yöntemlerin bilinmesi diğer yerleşim yerlerinde büyümüş olanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha azdır (p=0,000). Anadili türkçe olanlar istatistiksel olarak önemli bir farkla gebeliği önleyici modern yöntemleri daha fazla bilmektedir (Tablo 4.2.1.1).

Tablo 4.2.1.2. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların çeşitli öğrenim durumu özellikleri ve gebeliği önleyici modern yöntemleri bilmelerine göre dağılımı.

	Bilmiyor	%	Biliyor	%	Toplam	p
Öğrenim durumu						
Öğrenimi yok	55	4,5	1167	95,5	1222	
İlkokul	23	0,7	3372	99,3	3395	
Orta okul	-	-	1024	100,0	1024	
Lise ve üstü	-	-	279	100,0	279	
Toplam	78	1,3	5842	98,7	5920	p=0,000¹
Okuma becerisi						
Kolaylıkla okur	15	0,4	4152	99,6	4167	
Zor okur	7	1,1	618	98,9	625	
Okuyamaz	56	5,0	1069	95,0	1125	
Toplam	78	1,3	5839	98,7	5917	p=0,000²
Haftada bir kez gazete okuma						
Okumaz	78	1,8	4204	98,2	4282	
Okur	1	,1	1633	99,9	1634	
Toplam	79	1,3	5837	98,7	5916	p=0,000

¹: İkinci, üçüncü, dördüncü satır birleştirilerek, öğrenimi olmayanlarla karşılaştırılmıştır.

²: İkinci ve üçüncü satırlar birleştirilip, birinci satırla karşılaştırılmıştır. .

Ortaokul, lise ve üstü öğrenim görmüş olanların tamamı modern yöntemleri bilmektedir. Evli kadınlardan, kolaylıkla okuyabilenlerin, gebeliği önleyici modern yöntemleri (%99,6) bilmeleri, zor okuyanlardan ve okuma bilmeyenlerden istatistiksel olarak önemli bir farkla daha yüksektir (p=0,000). Evli kadınlarda, haftada bir kez gazete okumayanlardan gebeliği önleyici modern yöntemleri bilenler (%98,2), haftada bir kez gazete okuyan ve gebeliği önleyici modern yöntemleri bilenlere (%100) göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha azdır (p=0,000) (Tablo 4.2.1.2).

Tablo 4.2.1.3. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların oturdukları hanenin çeşitli özelliklerine ve gebeliği önleyici modern yöntemleri bilmelerine göre dağılımı.

Hane özellikleri	Bilmiyor	%	Biliyor	%	Toplam	p
Tuvaletin tipi						
Kendi sifonlu tuvaleti	33	0,8	3953	99,2	3986	
Diğer tuvalet tipleri*	45	2,4	1854	97,6	1899	
Toplam	78	1,3	5807	98,7	5885	p=0,000
İçme suyu kaynağı**						
İçme suyu kaynağı 1	31	0,7	4214	99,3	4245	
İçme suyu kaynağı 2	47	2,9	1601	97,1	1648	
Toplam	78	1,3	5815	98,7	5893	p=0,000
Zemin tipleri						
Doğal zemin	16	4,5	340	95,5	356	
Basit zemin	7	,7	933	99,3	940	
Yapılmış zemin	54	1,2	4489	98,8	4543	
Toplam	77	1,3	5762	98,7	5839	p=0,000¹
Isınma biçimleri						
Kalorifer (merkezi)	-	-	485	100,0	485	
Kat kaloriferi	-	-	164	100,0	164	
Doğal gaz sobası	-	-	225	100,0	225	
Soba (odun,kömür)	63	1,4	4429	98,6	4492	
Toplam	63	1,2	5303	98,8	5366	2
Uyumak için oda başına düşen kişi						
2 veya 2'den az kişi	10	,4	2699	99,6	2709	
2' den fazla kişi	68	2,1	3115	97,9	3183	
Toplam	78	1,3	5814	98,7	5892	p=0,000

* Diğer tuvalet tipleri : Ortak sifonlu tuvalet, açık çukurlu tuvalet, kapalı çukurlu tuvalet, diğer.

** İçme suyu kaynağı 1 : Evde/bahçede şebeke suyu, şişe suyu/damacana/pet su, su istasyonu
İçme suyu kaynağı 2 : Ev/bahçe dışında ortak şebeke suyu, evde/bahçede kuyu suyu, ortak kullanılan kuyu, eve/bahçeye şebekeyle pınar suyu, pınar ortak kullanılan çeşme, ırmak/dere/göl/bent/gölet/baraj, yağmur suyu, tanker, diğer.

¹: Fark birinci ve üçüncü satırlardan kaynaklanmaktadır.

²: İstatistiksel analiz yapılmamıştır.

Kendi sifonlu tuvaleti olan hanelerde yaşayan evli kadınlar gebeliği önleyici modern yöntemleri (%99,2), diğer tuvalet tiplerinin bulunduğu hanelerde yaşayan kadınlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla bilmektedir (p=0,000). İçme suyu kaynağı olarak bir numaralı grup içinde yer alan kaynakları (evde/bahçede şebeke suyu, şişe suyu/damacana/pet su, su istasyonu) kullananlar gebeliği önleyici modern yöntemleri (%99,3), içme suyu kaynağı olarak ikinci gruptaki kaynakları kullananlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla bilmektedir (p=0,000). Zemini doğal zemin (toprak) olan hanelerde yaşayan evli kadınların gebeliği önleyici modern yöntemleri (%95,5), diğer zemin tiplerinin bulunduğu hanelerde yaşayan kadınlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az bilmektedir (p=0,000). Gebeliği önleyici modern yöntemleri bilmeyenlerin tamamı, hanede odun ya da kömür sobası kullananlar grubundadır. Uyumak için oda

başına iki ve ikiden az kişi düşen hanelerde yaşayan evli kadınlar gebeliği önleyici modern yöntemleri (%99,6), uyumak için oda başına ikiden fazla kişi düşen hanelerde yaşayan kadınlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla bilmektedir ($p=0,000$) (Tablo 4.2.1.3).

Evli kadınlardan buzdolabı, gaz ya da elektrikli fırın, çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, elektrik süpürgesi, televizyon, video, fotoğraf makinesi, CD çalar, sahibi olanlar, gebeliği önleyici modern yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla oranda bilmektedir. Evli kadınların cep telefonu ve bilgisayar sahibi olmaları, gebeliği önleyici modern yöntemleri bilmek açısından istatistiksel olarak önemli bir fark oluşturmamıştır (Tablo 4.2.1.4).

Evli kadınlardan araba sahibi olanlarla, olmayanlar arasında yöntem bilgisi açısından istatistiksel olarak önemli bir fark yoktur ($p=0,135$). Ev hane üyelerinden birine ait ise, gebeliği önleyici modern yöntemler, istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az bilinmektedir.

Tablo 4.2.1.4. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların hanede sahip oldukları elektrikli eşyalara ve modern gebelikten korunma yöntemlerini bilmelerine göre dağılımı.

Elektrikli eşya sahipliği	Bilmiyor	%	Biliyor	%	Toplam	p
Televizyon						
Yok	11	3,5	300	96,5	311	
Var	67	1,2	5505	98,8	5572	
Toplam	78	1,3	5805	98,7	5883	p=0,002
Buzdolabı						
Yok	16	5,1	297	94,9	313	
Var	62	1,1	5510	98,9	5572	
Toplam	78	1,3	5807	98,7	5885	p=0,000
Telefon						
Yok	44	3,5	1222	96,5	1266	
Var	34	0,7	4581	99,3	4615	
Toplam	78	1,3	5803	98,7	5881	p =0,001
Gaz / elektrikli fırın						
Yok	47	2,9	1547	97,1	1594	
Var	31	0,7	4255	99,3	4286	
Toplam	78	1,3	5802	98,7	5880	p=0,000
Bulaşık makinesi						
Yok	74	1,5	4850	98,5	4924	
Var	4	0,4	953	99,6	957	
Toplam	78	1,3	5803	98,7	5881	p=0,005
Çamaşır makinesi						
Yok	62	3,1	1920	96,9	1982	
Var	16	0,4	3884	99,6	3900	
Toplam	78	1,3	5804	98,7	5882	p=0,000
Elektrik süpürgesi						
Yok	53	3,0	1736	97,0	1789	
Var	25	0,6	4064	99,4	4089	
Toplam	78	1,3	5800	98,7	5878	p=0,000
Video						
Yok	76	1,5	5123	98,5	5199	
Var	2	0,3	678	99,7	680	
Toplam	78	1,3	5801	98,7	5879	p=0,012
Fotoğraf makinesi						
Yok	65	1,8	3558	98,2	3623	
Var	13	0,6	2244	99,4	2257	
Toplam	78	1,3	5802	98,7	5880	p=0,000
CD çalar						
Yok	75	1,5	4873	98,5	4948	
Var	3	0,3	928	99,7	931	
Toplam	78	1,3	5801	98,7	5879	p=0,004
Cep telefonu						
Yok	71	1,4	4954	98,6	5025	
Var	7	0,8	849	99,2	856	
Toplam	78	1,3	5803	98,7	5881	p=0,159
Bilgisayar						
Yok	76	1,3	5567	98,7	5643	
Var	2	0,8	236	99,2	238	
Toplam	78	1,3	5803	98,7	5881	p=0,503

Tablo 4.2.1.5. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, statülerine ve gebeliği önleyici modern yöntemleri bilmelerine göre dağılımı.

Kadının statüsü	Bilmiyor	%	Biliyor	%	Toplam	p
Evlenmeden önce çalışma durumu						
Hayır	61	1,8	3259	98,2	3320	
Evet	17	0,7	2582	99,3	2599	
Toplam	78	1,3	5841	98,7	5919	p=0,000
Güncel çalışma durumu						
Çalışmıyor	57	1,4	3981	98,6	4038	
Çalışıyor	21	1,1	1854	98,9	1875	
Toplam	78	1,3	5835	98,7	5913	p=0,360
Ücret alma durumu						
Hayır	15	1,6	919	98,4	934	
Evet	7	0,6	1116	99,4	1123	
Toplam	22	1,1	2035	98,9	2057	p=0,031
Çalışma düzeni						
Tüm yıl	3	0,3	874	99,7	877	
Mevsimlik	12	1,3	897	98,7	909	
Düzensiz	7	2,6	265	97,4	272	
Toplam	22	1,1	2036	98,9	2058	p=0,005¹
İşteki konum						
İşveren ≥ 10 kişi	-	-	4	100,0	4	
İşveren < 10 kişi	-	-	18	100,0	18	
Maaşlı (devlet memur)	-	-	187	100,0	187	
Ücretli (devlet sektörü)	-	-	42	100,0	42	
Ücretli (özel sektör)	1	0,2	453	99,8	454	
Kendi hesabına	7	1,6	439	98,4	446	
Ücretsiz aile için	14	1,6	872	98,4	886	
Toplam	22	1,1	2015	98,9	2037	p=0,055²
İş kolu						
İşsiz	56	1,4	3807	98,6	3863	
Prof.,Teknik, Yönet.*	-	-	287	100,0	287	
Büro işleri	-	-	68	100,0	68	
Pazarlama	-	-	50	100,0	50	
Tarım-kendi işi ¹	1	1,1	94	98,9	95	
Tarım işçisi	15	1,5	969	98,5	984	
Evle ilgili	2	1,8	109	98,2	111	
Hizmet	-	-	20	100,0	20	
Usta kol işçisi	4	1,0	391	99,0	395	
Vasıfsız kol işçisi	-	-	40	100,0	40	
Toplam	78	1,3	5835	98,7	5913	p=0,227³

*:Profesyonel, teknik, yönetim.

¹:Fark birinci satırdan kaynaklanmaktadır.

²:Diğer tüm satırlar birleştirilerek ücretsiz aile için çalışma ile karşılaştırılmıştır.

³:Diğer tüm satırlar birleştirilerek işsizler ile karşılaştırılmıştır.

Ücretsiz aile için çalışan kadınlar arasında gebeliği önleyici modern yöntemleri bilmeyenler vardır (%1,6). Diğer çalışma konumları birleştirilerek ücretsiz aile için çalışma ile karşılaştırıldığında ücretsiz aile için çalışanlar ile diğer çalışma pozisyonları arasında istatistiksel olarak önemli bir fark bulunmamıştır ($p=0,055$). Evle ilgili işler yapanların %1,8'i, işi olmayanların %1,4'ü ve tarım işçilerinin %1,5'i gebeliği önleyici modern yöntemleri bilmektedir. Evli kadınlardan ücret alanlar, ücret almayanlara göre gebeliği önleyici modern yöntemleri (%99,4) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla bilmektedir ($p=0,031$). Mevsimlik ve düzensiz çalışma ile tüm yıl çalışan evli kadınlar karşılaştırıldığında, tüm yıl çalışan kadınlar gebeliği önleyici modern yöntemleri (%99,7), istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla bilmektedir. ($p=0,012$). Evli kadınlardan güncel olarak çalışanlarla çalışmayanlar arasında gebeliği önleyici yöntem bilgisi açısından istatistiksel olarak önemli bir fark yoktur ($p=0,360$). Evlenmeden önce çalışanlar ile çalışmayanlar arasında yöntem bilgisi açısından istatistiksel olarak önemli bir fark yoktur ($p=0,000$) (Tablo 4.2.1.5).

Tablo 4.2.1.6. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların kocalarının statülerine ve gebeliği önleyici modern yöntemleri bilmelerine göre dağılımı.

Kocanın statüsü	Bilmiyor	%	Biliyor	%	Toplam	p
Öğrenim durumu						
Öğrenimi yok	21	5,6	353	94,4	374	
İlkokul	49	1,6	2971	98,4	3020	
Orta okul	5	0,3	1886	99,7	1891	
Lise ve üstü	1	0,2	617	99,8	618	
Toplam	76	1,3	5827	98,7	5903	p=0,000¹
İşteki konum						
İşveren ≥ 10 kişi	-	-	90	100,0	90	
İşveren < 10 kişi	1	0,4	267	99,6	268	
Maaşlı (devlet memur)	5	0,7	690	99,3	695	
Ücretli (devlet sektörü)	3	0,5	555	99,5	558	
Ücretli (özel sektör)	22	1,0	2173	99,0	2195	
Kendi hesabına	41	2,2	1800	97,8	1841	
Ücretsiz aile için	6	3,6	163	96,4	169	
Toplam	78	1,3	5738	98,7	5816	p=0,025²
İş kolu						
Prof., Teknik, Yönet*	7	0,6	1222	99,4	1229	
Büro işleri	-	-	164	100,0	164	
Pazarlama	1	0,3	333	99,7	334	
Tarım-kendi işi	25	3,8	631	96,2	656	
Tarım işçisi	10	3,2	305	96,8	315	
Evle ilgili	3	1,3	220	98,7	223	
Hizmet	3	0,8	383	99,2	386	
Usta kol işçisi	17	1,1	1506	98,9	1523	
Vasıfsız kol işçisi	10	1,0	1038	99,0	1048	
Toplam	76	1,3	5802	98,7	5878	p=0,000³
Eşin çalıştığı toprağın sahipliği						
Kendinin	17	4,9	333	95,1	350	
Ailenin	8	2,8	282	97,2	290	
Başkasının	5	3,8	126	96,2	131	
Kiralık	1	1,9	53	98,1	54	
Devletin	-	-	14	100,0	14	
Diğer	-	-	15	100,0	15	
Toplam	31	3,6	823	96,4	854	p=0,589⁴

* :Profesyonel, teknik, yönetim.

¹:İkinci, üçüncü ve dördüncü satırlar birleştirilerek analiz yapılmıştır.

²:Diğer tüm satırlar birleştirilerek ücretsiz aile için çalışma ile karşılaştırılmıştır.

³:Diğer tüm satırlar birleştirilerek tarımda çalışanlar ile karşılaştırılmıştır.

⁴:Diğer tüm satırlar birleştirilerek başkasının yerinde çalışmakla karşılaştırılmıştır.

Öğrenimi olmayan kocaların eşleri, gebeliği önleyici modern yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az bilmektedir (p=0,000). Ücretsiz aile için çalışan kocaların eşleri, gebeliği önleyici modern yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az bilmektedir (p=0,025). Tarım işkolunda çalışan kocaların eşleri gebeliği önleyici modern yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az bilmektedir (p=0,000) (Tablo 4.2.1.6).

Tablo 4.2.1.7. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, diğer sosyoekonomik özelliklerine ve gebeliği önleyici modern yöntemleri bilmelerine göre dağılımı.

	Bilmiyor	%	Biliyor	%	Toplam	p
Aylık hane geliri						
50 milyon TL'den az	38	2,8	1329	97,2	1367	
50-100 milyon TL	25	1,1	2314	98,9	2339	
101-300 milyon TL	15	0,8	1775	99,2	1790	
301-500 milyon TL	1	0,5	220	99,5	221	
500 milyon TL'den fazla	-	-	70	100,0	70	
Toplam	79	1,4	5708	98,6	5787	p=0,000
Temel gelir kaynakları						
Kocanın geliri	55	1,3	4217	98,7	4272	
Kadının ve kocanın geliri	2	,3	687	99,7	689	
Kadının geliri	-	-	44	100,0	44	
Kocanın ailesinin geliri	13	3,7	341	96,3	354	
Kadının ailesinin geliri	2	1,9	102	98,1	104	
Nafaka/Çocuk yardımı	-	-	7	100,0	7	
Kendi emekli maaşı	-	-	2	100,0	2	
Kocanın emekli maaşı	-	-	128	100,0	128	
Toplam	72	1,3	5528	98,7	5600	p=0,000¹
Sağlık sigortası						
Yok	61	2,4	2481	97,6	2542	
SSK	8	0,4	1797	99,6	1805	
Emekli sandığı	4	0,6	661	99,4	665	
Bağ-Kur	-	-	482	100,0	482	
Özel sigorta	-	-	62	100,0	62	
Yeşil kart	5	2,1	237	97,9	242	
Toplam	78	1,3	5720	98,7	5798	p=0,000²

¹: Diğer gelir kaynakları birleştirilmiş, kadının ailesinin geliri, gelir kaynağı olanlarla karşılaştırılmıştır.

²: Diğer tüm sağlık sigortası grupları birleştirilmiş sağlık sigortası olmayanlarla karşılaştırılmıştır.

En az geliri olan gruba üye olanlar diğer gelir gruplarına göre istatistiksel olarak önemli bir farkla gebeliği önleyici modern yöntemleri daha az bilmektedir (p=0,000). Hane geliri, kocanın ailesinin gelirinden oluşanlar gebeliği önleyici modern yöntemleri, diğer tüm gelir gruplarına göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az bilmektedir (p=0,000). Sağlık sigortası olmayanlar gebeliği önleyici modern yöntemleri (%97,6) sağlık sigortası olanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az bilmektedir (p=0,000) (Tablo 4.2.1.7).

4.2.2. Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını etkileyen sosyoekonomik etmenlerin değerlendirilmesi.

Tablo 4.2.2.1. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların çeşitli demografik özelliklerine ve gebeliği önleyici yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.

Demografik Özellikler	Yöntem kullanmıyor	%	Yöntem kullanıyor	%	Toplam	p
Yaş Grupları						
15-19	52	37,1	88	62,9	140	
20-24	126	20,5	488	79,5	614	
25-29	111	12,2	801	87,8	912	
30-34	109	11,9	810	88,1	919	
35-39	97	11,1	773	88,9	870	
40-44	91	14,1	554	85,9	645	
45-49	105	28,2	267	71,8	372	
Toplam	691	15,5	3781	84,5	4472	p=0,000¹
Bölge						
Batı	162	9,2	1594	90,8	1756	
Güney	107	17,3	513	82,7	620	
Merkez	123	11,2	974	88,8	1097	
Kuzey	46	12,6	318	87,4	364	
Doğu	252	39,7	382	60,3	634	
Toplam	690	15,4	3781	84,6	4471	p=0,000
Yerleşim Yeri						
Şehir	379	12,5	2657	87,5	3036	
Kırsal	312	21,7	1124	78,3	1436	
Toplam	691	15,5	3781	84,5	4472	p=0,000
Yerleşim Yeri						
Büyük şehir	106	9,0	1072	91,0	1178	
Küçük şehir	176	14,5	1038	85,5	1214	
Kasaba	97	15,1	547	84,9	644	
Köy	312	21,7	1124	78,3	1436	
Toplam	691	15,5	3781	84,5	4472	p=0,000
Çoc. Ça. Y. Yer*						
Şehir	105	9,3	1023	90,7	1128	
Kasaba	135	15,9	714	84,1	849	
Köy	437	18,1	1974	81,9	2411	
Yurt dışı	10	13,0	67	87,0	77	
Toplam	687	15,4	3778	84,6	4465	p=0,000²
Ana dil						
Türkçe	416	11,0	3359	89,0	3775	
Diğer	275	39,4	423	60,6	698	
Toplam	691	15,4	3782	84,6	4473	p=0,000

*Çocukluk çağında yaşanan yer.

¹:Fark birinci, ikinci ve yedinci satırlardan kaynaklanmaktadır.

²:Fark birinci satırdan kaynaklanmaktadır.

Yaş grupları arasında yöntem kullanma açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). 15-19, 20-24 ve 45-49 yaş gruplarında bulunan evli kadınlar, güncel olarak gebeliği önleyici yöntemleri (Sırasıyla; %62,9, %79,5, %71,8) diğer yaş gruplarına göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az kullanmaktadır ($p=0,000$). Gebeliği önleyici yöntemlerin güncel olarak kullanımında bölgeler arasında fark olup olmadığı araştırıldığında, bölgelere göre yöntem kullanımı açısından anlamlı fark vardır. Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Gebeliği önleyici yöntemler en çok batı bölgesinde kullanılmaktadır (%90,8). Gebeliği önleyici yöntemlerin en az kullanıldığı bölge doğu bölgesidir (%60,3). Evli kadınların yaşadıkları yerleşim yerleri arasında gebeliği önleyici yöntemlerin güncel kullanımları açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). Kırsal bölgelerde yöntem kullanmayanların oranı (%21,7), şehirde yöntem kullanmayanlardan (%12,5) istatistiksel olarak önemli bir farkla yüksektir ($p=0,000$). Yerleşim yerleri arasında yöntem kullanımı açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır (0,000). Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Büyük şehirlerde yerleşenler arasında yöntem kullanımı diğer yerleşim yerlerinden daha yüksektir (%91,0). En düşük gebeliği önleyici yöntem kullanım oranı köydedir (%78,3). Ana dili türkçe olanlar istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla gebeliği önleyici yöntem kullanmaktadır. Şehirde büyümüş olanlar diğer yerlerde büyümüş olanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla gebeliği önleyici yöntemleri (%90,7) daha fazla kullanmaktadır ($p=0,000$) (Tablo 4.2.2.1).

Tablo 4.2.2.2. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların çeşitli öğrenim durumu özelliklerine ve gebeliği önleyici yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.

	Yöntem kullanmıyor	%	Yöntem kullanıyor	%	Toplam	p
Öğrenim durumu						
Öğrenimi yok	261	30,7	589	69,3	850	
İlkokul	341	13,2	2239	86,8	2580	
Orta okul	74	9,1	742	90,9	816	
Lise ve üstü	15	6,6	211	93,4	226	
Toplam	691	15,5	3781	84,5	4472	p=0,000
Okuma becerisi						
Kolaylıkla okur	343	10,7	2865	89,3	3208	
Okuyamaz	348	18,6	913	81,4	1261	
Toplam	691	33,2	3778	66,8	4469	p=0,000
Haftada bir kez gazete okuma						
Okumuyor	587	18,4	2609	81,6	3196	
Okuyor	104	8,2	1170	91,8	1274	
Toplam	691	15,5	3779	84,5	4470	p=0,000

Öğrenim düzeyleri arasında kullanılan yöntem tipi açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır. Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Lise ve üstü öğrenim görmüş grup gebeliği önleyici yöntemleri %93,4 oranında kullanmaktadır. Yöntem kullanımı en düşük grup öğrenimi olmayanlardır (%69,3). Okuması olmayanların gebeliği önleyici yöntemleri (%81,4) kullanımları, okuması olan evli kadınların gebeliği önleyici yöntemleri kullanımlarından (%89,3) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha azdır (p=0,000). Gazete okumayanlarda gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı (%81,6) haftada en az bir kez gazete okuyan kadınların gebeliği önleyici yöntemleri (%91,8) kullanımlarına göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha azdır(p=0,000) (Tablo 4.2.2.2).

Tablo 4.2.2.3. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların oturdukları hanenin çeşitli özelliklerine ve gebeliği önleyici yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.

Hane özellikleri	Yöntem kullanmıyor	%	Yöntem kullanıyor	%	Toplam	p
Tuvaletin tipi						
Kendi sifonlu tuvaleti	368	12,0	2705	88,0	3073	
Diğer tuvalet tipleri*	318	23,2	1055	76,8	1373	
Toplam	686	15,4	3760	84,6	4446	p=0,000
İçme suyu kaynağı**						
İçme suyu kaynağı 1	394	12,2	2845	87,8	3239	
İçme suyu kaynağı 2	292	24,1	919	75,9	1211	
Toplam	686	15,4	3764	84,6	4450	p=0,000
Zemin tipleri						
Doğal zemin	78	31,6	169	68,4	247	
Basit zemin	84	11,6	642	88,4	726	
Yapılmış zemin	514	15,0	2921	85,0	3435	
Toplam	676	15,3	3732	84,7	4408	p=0,000
Isınma biçimleri						
Kalorifer (merkezi)	38	9,3	371	90,7	409	
Kat kaloriferi	7	5,5	120	94,5	127	
Doğal gaz sobası	14	8,2	156	91,8	170	
Soba (odun,kömür)	520	15,5	2843	84,5	3363	
Diğer	107	28,1	274	71,9	381	
Toplam	686	15,4	3764	84,6	4450	p=0,000
Uyumak için oda başına düşen kişi						
2 veya 2'den az kişi	212	10,7	1775	89,3	1987	
2' den fazla kişi	473	19,2	1988	80,8	2461	
Toplam	685	15,4	3763	84,6	4448	p=0,000

* *Diğer tuvalet tipleri* : Ortak sifonlu tuvalet, açık çukurlu tuvalet, kapalı çukurlu tuvalet, diğer.

** *İçme suyu kaynağı 1* : Evde/bahçede şebeke suyu, şişe suyu/damacana/pet su, su istasyonu
İçme suyu kaynağı 2 : Ev/bahçe dışında ortak şebeke suyu, evde/bahçede kuyu suyu, ortak kullanılan kuyu, eve/bahçeye şebekeyle pınar suyu, pınar ortak kullanılan çeşme, ırmak/dere/göl/bent/gölet/baraj, yağmur suyu, tanker, diğer.

Tuvalet yerleşimleri arasında gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Gebeliği önleyici yöntemleri en çok kullanan grup evlerinin içinde tuvaleti olanlardır (%88,2). Tuvalet olanağı olmayanlar en az gebeliği önleyici yöntem kullanan gruptur (%17,2). Kendi sifonlu tuvaleti olanlar gebeliği önleyici yöntemleri (%88,0) diğer tuvalet tiplerini kullananlara göre (%76,8) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,000$). Evli kadınlardan bir numaralı içme suyu kaynaklarını kullananlar (evde/bahçede şebeke suyu, şişe suyu/damacana/pet su, su istasyonu), iki numaralı içme suyu kaynaklarını kullananlara göre gebeliği önleyici yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,000$). Oturulan zemin tipleri arasında gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. En kötü zeminde (toprak zemin), oturanlar gebeliği önleyici yöntemleri en az kullananlardır (%68,4). Kullanılan ısınma şekilleri arasında gebeliği önleyici yöntemlerin kullanılması açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). Kat kaloriferi kullananlar gebeliği önleyici yöntemleri en çok kullananlardır. Oda başına düşen kişi sayısı ikiden fazla olduğunda gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını istatistiksel olarak önemli bir farkla azalmaktadır ($p=0,000$) (Tablo 4.2.2.3).

Tablo 4.2.2.4. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların hanede sahip oldukları elektrikli eşyalara ve gebeliği önleyici yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.

Elektrikli eşya sahipliği	Yöntem kullanmıyor	%	Yöntem kullanıyor	%	Toplam	p
Televizyon						
Yok	75	35,5	136	64,5	211	
Var	611	14,4	3621	85,6	4232	
Toplam	686	15,4	3757	84,6	4443	p=0,010
Buzdolabı						
Yok	86	42,2	118	57,8	204	
Var	600	14,1	3641	85,9	4241	
Toplam	686	15,4	3759	84,6	4445	p=0,000
Telefon						
Yok	214	24,5	660	75,5	874	
Var	472	13,2	3095	86,8	3567	
Toplam	686	15,4	3755	84,6	4441	p=0,000
Gaz / elektrikli fırın						
Yok	295	25,5	860	74,5	1155	
Var	390	11,9	2896	88,1	3286	
Toplam	685	15,4	3756	84,6	4441	p=0,000
Bulaşık makinesi						
Yok	630	17,2	3037	82,8	3667	
Var	56	7,2	719	92,8	775	
Toplam	686	15,4	3756	84,6	4442	p=0,000
Çamaşır makinesi						
Yok	378	27,3	1008	72,7	1386	
Var	308	10,1	2748	89,9	3056	
Toplam	686	15,4	3756	84,6	4442	p=0,000
Elektrik süpürgesi						
Yok	341	27,2	911	72,8	1252	
Var	345	10,8	2842	89,2	3187	
Toplam	686	15,5	3753	84,5	4439	p=0,000
Video						
Yok	643	16,5	3251	83,5	3894	
Var	43	7,9	503	92,1	546	
Toplam	686	15,5	3754	84,5	4440	p=0,000
Fotoğraf makinesi						
Yok	483	18,2	2166	81,8	2649	
Var	203	11,3	1589	88,7	1792	
Toplam	686	15,4	3755	84,6	4441	p=0,000
CD çalar						
Yok	617	16,7	3082	83,3	3699	
Var	69	9,3	672	90,7	741	
Toplam	686	15,5	3754	84,5	4440	p=0,000
Cep telefonu						
Yok	624	16,6	3142	83,4	3766	
Var	62	9,2	612	90,8	674	
Toplam	686	15,5	3754	84,5	4440	p=0,000
Bilgisayar						
Yok	670	15,8	3582	84,2	4252	
Var	16	8,5	173	91,5	189	
Toplam	686	15,4	3755	84,6	4441	p=0,007

Evli kadınlardan, hanelerinde televizyon bulunanlar gebeliği önleyici yöntemleri (%85,6), istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır. ($p=0,010$). Evli kadınlardan, hanelerinde buzdolabı bulunanlar gebeliği önleyici yöntemleri (%85,9) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,000$). Evli kadınlardan, hanelerinde telefon bulunanlar gebeliği önleyici yöntemleri (86,8), istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,000$). Gaz ya da elektrikli fırın sahibi olan evli kadınlar gebeliği önleyici yöntemleri (%88,1) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,000$). Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı, hanelerinde bulaşık makinesi olanlarda (%92,8), bulaşık makinesi olmayanlara (%82,8) göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,000$). Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı hanelerinde çamaşır makinesi olanlarda (%89,9), çamaşır makinesi olmayanlara (%72,7) göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,000$). Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı hanelerinde elektrik süpürgesi olanlarda (%89,2), elektrik süpürgesi olmayanlara (%72,8) göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,000$). Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı hanelerinde video olanlarda (%92,1), video olmayanlara (%83,5) göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,000$). Fotoğraf makinesi sahibi olanlarda gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı (%88,7) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,000$). CD çalar sahibi olanlar gebeliği önleyici yöntemleri (%90,7) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,000$). Hanesinde cep telefonu olan evli kadınlar, olmayanlara göre gebeliği önleyici yöntemleri (%90,8) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,002$). Hanesinde bilgisayar olan evli kadınlar, olmayanlara göre gebeliği önleyici yöntemleri (%91,5) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,007$) (Tablo 4.2.2.4).

Tablo 4.2.2.5. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların statülerine ve gebeliği önleyici yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.

Kadının statüsü	Yöntem kullanmıyor	%	Yöntem kullanıyor	%	Toplam	p
Evlenmeden önce çalışma durumu						
Hayır	430	17,2	2074	82,8	2504	
Evet	261	13,3	1706	86,7	1967	
Toplam	691	15,5	3780	84,5	4471	p=0,000
Kadının güncel çalışma durumu						
Çalışmıyor	491	16,4	2494	83,6	2985	
Çalışıyor	200	13,5	1281	86,5	1481	
Toplam	691	15,5	3775	84,5	4466	p=0,010
Ücret alma durumu						
Hayır	122	17,0	594	83,0	716	
Evet	104	11,7	785	88,3	889	
Toplam	226	14,1	1379	85,9	1605	p=0,002
Çalışma düzeni						
Tüm yıl	73	10,6	613	89,4	686	
Mevsimlik	119	17,1	578	82,9	697	
Düzensiz	33	14,9	189	85,1	222	
Toplam	225	14,0	1380	86,0	1605	p=0,002¹
İşteki konum						
İşveren ≥ 10 kişi	-	-	1	100,0	1	
İşveren < 10 kişi	2	13,3	13	86,7	15	
Maaşlı (devlet memuru)	4	2,6	147	97,4	151	
Ücretli (devlet sektörü)	2	5,9	32	94,1	34	
Ücretli (özel sektör)	49	14,3	293	85,7	342	
Kendi hesabına	54	14,8	312	85,2	366	
Ücretsiz aile için çalışan	111	16,3	569	83,7	680	
Toplam	222	14,0	1367	86,0	1589	p= 0,002²
İş kolu						
İşsiz	465	16,2	2402	83,8	2867	
Prof., Teknik, Yönetim*	17	7,3	215	92,7	232	
Büro işleri	6	10,7	50	89,3	56	
Pazarlama	1	2,5	39	97,5	40	
Tarım-kendi işi	16	21,1	60	78,9	76	
Tarım işçisi	125	16,7	625	83,3	750	
Evle ilgili	12	13,8	75	86,2	87	
Hizmet	3	20,0	12	80,0	15	
Usta kol işçisi	40	12,8	273	87,2	313	
Vasıfsız kol işçisi	6	20,0	24	80,0	30	
Toplam	691	15,5	3775	84,5	4466	p=0,004

* Profesyonel, teknik, yönetim.

¹Fark birinci satırdan kaynaklanmaktadır.

²Fark üçüncü satırdan kaynaklanmaktadır.

Maaşlı devlet memuru olan kadınlar gebeliği önleyici yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır (p=0,002). Evlenmeden önce çalışan kadınlarda gebeliği önleyici yöntemleri (%86,7) evlenmeden önce çalışmamış olan kadınların gebeliği önleyici yöntemleri kullanmalarına göre (%82,8) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha yüksektir (p=0,000). Güncel olarak çalışanlar gebeliği önleyici yöntemleri (%86,5) çalışmayanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır (p=0,010). Evli kadınların meslekleri arasında gebeliği önleyici yöntem kullanma açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır (p=0,004). Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır, satırlar birleştirilerek incelendiğinde; pazarlama ve profesyonel, teknik, yönetim iş kolundakiler istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla gebeliği önleyici yöntemleri kullanırken, tarımda kendi işini yapanlar, hizmet iş kolunda çalışanlar ve vasıfsız kol işçileri de istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az gebeliği önleyici yöntemleri kullanmaktadır (p=0,004). Tüm yıl çalışan kadınlar gebeliği önleyici yöntemleri (%89,4) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanırken, mevsimlik çalışanlar gebeliği önleyici yöntemleri (%82,9) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az kullanmaktadır (p=0,002). Evli kadınlardan çalışma karşılığı ücret alanlar gebeliği önleyici yöntemleri (%88,3) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır (p=0,002). (Tablo 4.2.2.5).

Tablo 4.2.2.6. Evli kadınların çalışma biçimlerine ve gebeliği önleyici yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.

Çalışma biçimi	Yöntem kullanmıyor		Yöntem kullanıyor		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çalışmıyor	465	16,2	2402	83,8	2867	100,0
Dışarıda ücretli çalışan ¹	53	10,3	461	89,7	514	100,0
Evde ücretli çalışan	7	13,7	44	86,3	51	100,0
Kendine dışarıda çalışan	26	18,2	117	81,8	143	100,0
Kendine evde çalışan	25	12,1	182	87,9	207	100,0
Dışarıda ücretsiz işçi	104	16,5	527	83,5	631	100,0
Evde ücretsiz işçi	6	14,3	36	85,7	42	100,0
Toplam	686	15,4	3769	84,6	4455	100,0

$\chi^2 = 15,0$ SD=6¹ p=0,020

Dışarıda ücretli çalışan kadınlar gebeliği önleyici yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır (p=0,020) (Tablo 4.2.2.6).

Tablo 4.2.2.7. Evli kadının çalıştığı toprağın sahipliğine ve gebeliği önleyici yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.

Evli kadının çalıştığı toprağın sahipliği	Yöntem kullanmıyor		Yöntem kullanıyor		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kendinin yeri ¹	23	30,7	52	69,3	75	100,0
Ailenin	75	14,4	447	85,6	522	100,0
Başkasının	26	19,8	105	80,2	131	100,0
Kiralık	8	15,1	45	84,9	53	100,0
Devletin *	1	11,1	8	88,9	9	100,0
Diğer*	-	-	1	100,0	1	100,0
Toplam	133	16,8	658	83,2	791	100,0

* Bu satır beklenen değerler beşten küçük olduğu için analizde ihmal edilmiştir.

¹: $X^2 = 13,4$ $SD = 3$ $p = 0,003$

Evli kadınların arasında tarımla uğraşan ve kendi toprağında çalışanlar istatistiksel olarak önemli bir farkla gebeliği önleyici yöntemleri (%69,3) daha az kullanmaktadır (Tablo 4.2.2.7).

Kocaların öğrenimleri arttıkça kadınların yöntemleri kullanım oranları anlamlı bir eğimle artmaktadır ($p=0,000$). Öğrenimi olmayanlara göre lise ve üstü öğrenimi olan kocaların eşleri 11,91 kat daha fazla gebeliği önleyici yöntemleri kullanmaktadır. Kocaların işleri arasında, eşlerinin gebeliği önleyici yöntemleri kullanmaları açısından, istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Gebeliği önleyici yöntemleri en fazla kullanan grup profesyonel, teknik, yönetim grubudur (%90,2). Tarım işiyle uğraşan kocaların toprak sahipliğine göre eşlerinin gebeliği önleyici yöntemleri kullanımları incelendiğinde, kendi yerinde tarım yapan kocaların eşleri gebeliği önleyici yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az kullanmaktadır ($p=0,020$). Eşlerin işteki konumları arasında kadınların gebeliği önleyici yöntemleri kullanmaları açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Ücretsiz aile için çalışan kocaların eşleri daha az gebeliği önleyici yöntem kullanmaktadır (%73,2). Gebeliği önleyici yöntemleri en çok kullananlar maaşlı devlet memurlarının eşleridir (%7,4) (Tablo 4.2.2.8).

Tablo 4.2.2.8. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların kocalarının statülerine ve gebeliği önleyici yöntemleri kullanmalarına göre dağılımı.

Kocanın statüsü	Yöntem kullanmıyor	%	Yöntem kullanıyor	%	Toplam	Odds oranı/p
Öğrenim durumu						
Öğrenimi yok	105	42,5	142	57,5	247	1,00
İlkokul	397	17,6	1861	82,4	2258	3,47
Orta okul	158	10,8	1300	89,2	1458	6,08
Lise ve üstü	29	5,8	467	94,2	496	11,91
Toplam	689	15,5	3770	84,5	4459	p=0,000¹
İşteki konum						
İşveren ≥ 10 kişi	11	15,3	61	84,7	72	
İşveren < 10 kişi	23	11,0	187	89,0	210	
Maaşlı (devlet memur)	40	7,4	499	92,6	539	
Ücretli (devlet sektörü)	63	14,1	384	85,9	447	
Ücretli (özel sektör)	266	16,2	1373	83,8	1639	
Kendi hesabına	231	16,8	1143	83,2	1374	
Ücretsiz aile için çalışan	30	26,8	82	73,2	112	
Toplam	664	15,1	3729	84,9	4393	p=0,000
İş kolu						
Prof., Teknik, Yönet.*	92	9,8	850	90,2	942	
Büro işleri	16	12,0	117	88,0	133	
Pazarlama	26	10,1	231	89,9	257	
Tarım-kendi işi	111	22,8	376	77,2	487	
Tarım işçisi	47	20,9	178	79,1	225	
Evle ilgili	39	21,9	139	78,1	178	
Hizmet	45	16,0	237	84,0	282	
Usta kol işçisi	187	16,4	956	83,6	1143	
Vasıfsız kol işçisi	122	15,4	671	84,6	793	
Toplam	685	15,4	3755	84,6	4440	p=0,000
Eşin çalıştığı toprağın Sahipliği						
Kendi yeri	73	29,4	175	70,6	248	
Ailenin yeri	33	16,1	172	83,9	205	
Birilerinin yeri	24	22,9	81	77,1	105	
Kiralık yer	10	21,3	37	78,7	47	
Devletin yeri	1	10,0	9	90,0	10	
Diğer	1	10,0	9	90,0	10	
Toplam	142	22,7	483	77,3	625	p=0,020²

* Prof. Teknik, Yönetim.

¹ Eğitimde ki-kare.

² Fark ilk satırdan kaynaklanmaktadır.

Tablo 4.2.2.9. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, diğer sosyoekonomik özelliklerine ve gebeliği önleyici yöntem kullanmalarına göre dağılımı.

	Yöntem kullanmıyor	%	Yöntem kullanıyor	%	Toplam	Odds oranı/p
Aylık hane geliri						
50 milyon TL'den az	240	24,3	749	75,7	989	1,00
50-100 milyon TL	272	15,3	1509	84,7	1781	1,78
101-300 milyon TL	144	10,6	1218	89,4	1362	2,71
301-500 milyon TL	13	7,5	160	92,5	173	3,94
500 milyon TL'den fazla	6	10,0	54	90,0	60	2,88
Toplam	675	15,5	3690	84,5	4365	p=0,000¹
Araba						
Yok	545	17,8	2521	82,2	3066	
Var	141	10,3	1233	89,7	1374	
Toplam	686	15,5	3754	84,5	4440	p=0,000
Ev sahipliği						
Aile üyelerinden birinin	505	17,9	2323	82,1	2828	
Kiralık	129	11,3	1010	88,7	1139	
Lojman	5	5,4	87	94,6	92	
Parasız oturuyor	47	12,1	340	87,9	387	
Diğer	-	-	6	100,0	6	
Toplam	686	15,4	3766	84,6	4452	p=0,000²
Temel gelir kaynakları						
Kocanın geliri	467	14,2	2817	85,8	3284	
Kadının ve kocanın geliri	53	9,9	484	90,1	537	
Kadının geliri	9	23,1	30	76,9	39	
Kocanın ailesinin geliri	70	31,4	153	68,6	223	
Kadının ailesinin geliri	16	21,1	60	78,9	76	
Nafaka/Çocuk yardımı	1	20,0	4	80,0	5	
Kendi emekli maaşı	-	-	1	100,0	1	
Kocanın emekli maaşı	18	20,9	68	79,1	86	
Diğer	57	25,9	163	74,1	220	
Toplam	691	15,5	3780	84,5	4471	p=0,000³
Sağlık sigortası						
Yok	416	22,4	1440	77,6	1856	
SSK	137	9,9	1253	90,1	1390	
Emekli sandığı	34	6,7	471	93,3	505	
Bağ-Kur	38	9,9	346	90,1	384	
Özel sigorta	5	8,9	51	91,1	56	
Yeşil kart	46	25,4	135	74,6	181	
Toplam	676	15,5	3696	84,5	4372	p=0,000⁴

¹Eğimde ki-kare.

²Fark birinci satırdan kaynaklanmaktadır.

³Fark birinci ve ikinci satırdan kaynaklanmaktadır.

⁴Fark birinci ve altıncı satırdan kaynaklanmaktadır.

Hane geliri arttıkça gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı istatistiksel olarak önemli bir farkla artmaktadır ($p=0,000$). Eğitim en üst gelir grubunda bozulmaktadır en üst gelir grubu bir altındaki gelir grubundan gebeliği önleyici yöntemleri kullanmakta biraz daha geridedir. En üst gelir grubu en alt gelir grubundan 2,88 kat daha fazla gebeliği önleyici yöntemleri kullanmaktadır. Harcamalara karar verme ile gebeliği önleyici yöntem kullanımı arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. ($p=0,242$). Arabası olan evli kadınlar, olmayanlara göre gebeliği önleyici yöntemleri (%89,7) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,000$). Evin sahibi aile üyelerinden biri ise diğer oturma biçimlerine göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az gebeliği önleyici yöntem kullanılmaktadır ($p=0,000$). Temel gelir kaynakları kadının ve kocanın geliri ve yalnız kocanın geliri olan çiftler gebeliği önleyici yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,000$). Sağlık sigortasına sahip olmayanlar ve yeşil kartlılar gebeliği önleyici yöntemleri sağlık sigortası olanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az kullanmaktadır ($p=0,000$) (Tablo 4.2.2.9).

4.2.3. Geçmişte kullanılan gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını etkileyen sosyoekonomik etmenlerin değerlendirilmesi.

Tablo 4.2.3.1. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların çeşitli demografik özelliklerine ve geçmişte geleneksel (G.) veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı.

Demografik Özellikler	G.Y.	%	M.Y.	%	Toplam	Odds oranı/p
Yaş Grupları						p=0,000¹
15-19	75	52,1	69	47,9	144	6,24
20-24	230	33,4	459	66,6	689	3,01
25-29	175	17,1	847	82,9	1022	1,24
30-34	140	14,3	842	85,7	982	1,00
35-39	136	15,0	768	85,0	904	1,07
40-44	120	17,5	567	82,5	687	1,27
45-49	109	20,2	431	79,8	540	1,52
Toplam	985	19,8	3983	80,2	4968	p=0,001¹
Bölge						
Batı	401	19,7	1634	80,3	2035	
Güney	151	21,7	544	78,3	695	
Merkez	226	18,0	1033	82,0	1259	
Kuzey	103	24,8	313	75,2	416	
Doğu	105	18,6	460	81,4	565	
Toplam	986	19,8	3984	80,2	4970	p=0,023²
Yerleşim Yeri						
Şehir	605	17,6	2825	82,4	3430	
Kırsal	380	24,7	1159	75,3	1539	
Toplam	985	19,8	3984	80,2	4969	p=0,000
Yerleşim Yeri						
Büyük şehir	253	18,2	1140	81,8	1393	
Küçük şehir	209	15,7	1126	84,3	1335	
Kasaba	143	20,3	560	79,7	703	
Köy	380	24,7	1159	75,3	1539	
Toplam	985	19,8	3985	80,2	4970	p=0,000
Çoc. Çağ.Y. Yer*						
Şehir	198	15,3	1092	84,7	1290	
Kasaba	160	17,2	772	82,8	932	
Köy	609	22,9	2048	77,1	2657	
Yurt dışı	18	21,2	67	78,8	85	
Toplam	985	19,8	3979	80,2	4964	p=0,000³
Ana dil						
Türkçe	844	19,4	3501	80,6	4345	
Diğer	141	22,6	483	77,4	624	
Toplam	985	19,8	3984	80,2	4969	p=0,063

*Çocukluk çağında yaşadığı yer.

¹Eğimde ki-kare.

²Fark dördüncü satırdan kaynaklanmaktadır.

³Fark dördüncü satırdan kaynaklanmaktadır.

Yaş grupları arasında geçmişte yalnız geleneksel yöntem kullanımı açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). 15-19, 20-24 ve 45-49 yaş gruplarında bulunan evli kadınlar, yalnız geleneksel yöntemleri (Sırasıyla; %52,1, %33,4, %20,2) diğer yaş gruplarına göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır ($p=0,000$). 30-34 yaş grubuna göre istatistiksel olarak önemli bir farkla 15-19 yaş grubu 6,24 kat, 20-24 yaş grubu 3,01 kat, 25-29 yaş grubu geleneksel yöntemleri 1,24 kat daha fazla kullanmışlardır ($p=0,000$). Yine 30-34 yaş grubuna göre yaş arttıkça yalnız geleneksel yöntemlerin kullanılmış olmasında istatistiksel olarak önemli bir farkla yalnız geleneksel yöntemleri 35-39 yaş grubu 1,07 kat, 40-44 yaş grubu 1,27 kat, 45-49 yaş grubu 1,57 kat daha fazla kullanmışlardır ($p=0,001$). Kuzey bölgesinde, diğer bölgelere göre geleneksel yöntemler geçmişte (%24,8) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanılmıştır. Kırsal bölgelerde geleneksel yöntem kullanımı (%24,7), şehirlerde geleneksel yöntem kullanımına (%17,6) göre anlamlı olarak yüksektir ($p=0,000$). Yaşanılan yerleşim yerinin büyüklükleri arasında geçmişte kullanılan yöntemin tipi açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Köylerde geçmişte yalnız geleneksel yöntemler (%24,7) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanılmıştır. Modern yöntemler en çok küçük şehirlerde (%84,3) kullanılmıştır. Evli kadınların çocukluk çağında yaşanılan yere göre geçmişte yalnız geleneksel ya da modern yöntem kullanmış olma durumları incelendiğinde, çocukluk çağında yaşanılan yerleşim yerleri arasında, kullanılmış olan yöntem tipi açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır. Fark çocukluk çağında köylerde yaşayanların yöntem seçiminden kaynaklanmaktadır, çocukluk çağında köylerde yaşayanlar, çocukluk çağında diğer yerleşim yerlerinde yaşayanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla modern yöntemleri (%77,1) geçmişte daha az kullanılmışlardır ($p=0,000$) (Tablo 4.2.3.1).

Tablo 4.2.3.2. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların çeşitli öğrenim durumu özelliklerine ve geçmişte geleneksel (G.) veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı.

	G.Y.	%	M.Y.	%	Toplam	p
Öğrenim durumu						
Öğrenimi yok	172	20,1	684	79,9	856	
İlkokul	638	21,9	2273	78,1	2911	
Orta okul	157	16,7	782	83,3	939	
Lise ve üstü	19	7,2	245	92,8	264	
Toplam	986	19,8	3984	80,2	4970	p=0,000
Okuma becerisi						
Kolaylıkla okur	715	19,4	2965	80,6	3680	
Okuyamaz	270	21,0	1015	79,0	1285	
Toplam	985	19,8	3980	80,2	4965	p=0,220
Haftada bir kez gazete okuma						
Hayır	765	22,1	2698	77,9	3463	
Evet	220	14,6	1282	85,4	1502	
Toplam	985	19,8	3980	80,2	4965	p=0,000

Evli kadınların öğrenim durumları arasında, kullanılmış olan yöntem tipi açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır. Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Lise ve üstü öğrenim gören grup geçmişte modern yöntemleri (%92,8) en çok kullanmış olan gruptur. Okuyabilme becerileri arasında modern ya da yalnız geleneksel yöntemlerin geçmişte kullanımı açısından istatistiksel olarak önemli bir fark yoktur (p=0,220). Gazete okumayanların geçmişte modern yöntem kullanımı (%77,9) haftada en az bir kez gazete okuyanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha azdır (p=0,000) (Tablo 4.2.3.2).

Tablo 4.2.3.3. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların oturdukları hanenin çeşitli özelliklerine ve geçmişte geleneksel (G.) veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı.

Hane özellikleri	G.Y.	%	M.Y.	%	Toplam	p
Tuvaletin tipi						
Kendi sifonlu tuvaleti	616	17,7	2855	82,3	3471	
Diğer tuvalet tipleri*	363	24,8	1103	75,2	1466	
Toplam	979	19,8	3958	80,2	4937	p=0,000
İçme suyu kaynağı**						
İçme suyu kaynağı 1	645	17,6	3023	82,4	3668	
İçme suyu kaynağı 2	336	26,3	940	73,7	1276	
Toplam	981	19,8	3963	80,2	4944	p=0,000
Zemin tipleri						
Doğal zemin	63	25,0	189	75,0	252	
Basit zemin	200	24,1	631	75,9	831	
Yapılmış zemin	719	18,7	3133	81,3	3852	
Toplam	982	19,9	3953	80,1	4935	p=0,000¹
Isınma biçimleri						
Kalorifer (merkezi)	62	13,3	404	86,7	466	
Kat kaloriferi	22	13,8	137	86,2	159	
Doğal gaz sobası	36	17,2	173	82,8	209	
Soba (odun,kömür)	795	21,4	2922	78,6	3717	
Diğer	65	16,5	329	83,5	394	
Toplam	980	19,8	3965	80,2	4945	p=0,000²
Uyumak için oda başına düşen kişi						
2 ve 2'den az kişi	432	18,4	1910	81,6	2342	
2' den fazla kişi	549	21,1	2051	78,9	2600	
Toplam	981	19,9	3961	80,1	4942	p=0,018

* Diğer tuvalet tipleri : Ortak sifonlu tuvalet, açık çukurlu tuvalet, kapalı çukurlu tuvalet, diğer.

** İçme suyu kaynağı 1 : Evde/bahçede şebeke suyu, şişe suyu/damacana/pet su, su istasyonu
İçme suyu kaynağı 2 : Ev/bahçe dışında ortak şebeke suyu, evde/bahçede kuyu suyu, ortak kullanılan kuyu, eve/bahçeye şebekeyle pınar suyu, pınar ortak kullanılan çeşme, ırmak/dere/göl/bent/gölet/baraj, yağmur suyu, tanker, diğer.

¹ Fark üçüncü satırdan kaynaklanmaktadır.

² Fark birinci ve dördüncü satırdan kaynaklanmaktadır.

Tuvalet yerleşimleri arasında geçmişte kullanılmış olan yöntemin tipi açısından istatistiksel olarak önemli bir fark bulunmamıştır (p=0,639). Evli kadınlardan kendi sifonlu tuvaleti bulunanlar, hanelerinde diğer tip tuvaletleri kullananlara göre gebeliği önleyici yöntem olarak, geçmişte yalnız geleneksel yöntemleri (%17,7) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az kullanmaktadır (p=0,000). Evli kadınlardan bir numaralı içme suyu kaynaklarını kullananlar (evde/bahçede şebeke suyu, şişe suyu/damacana/pet su, su istasyonu), iki numaralı içme suyu kaynaklarını kullananlara göre geçmişte, yalnız geleneksel yöntemleri (%17,6) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az kullanmışlardır. Evli kadınlardan, yapılmış zeminde oturanlar, geçmişte modern yöntemlerini (%81,3), diğer zemin materyallerini kullananlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır. (p=0,000). Hanelerinde merkezi sistem kalorifer ile ısınanlar, geçmişte

yalnız geleneksel yöntemleri (%13,3), diğer ısınma biçimlerini kullananlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az kullanmaktadır, yanısıra odun ya da kömür sobası ile ısınanlar, geçmişte, yalnız geleneksel yöntemleri (%21,4) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,000$). Oda başına düşen kişi sayısına göre ikiden az sayıda kişinin oda başına düştüğü hanelerde yaşayanlar, geçmişte, modern yöntemleri (%81,6) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır ($p=0,018$) (Tablo 4.2.3.3).

Hanelerinde televizyon bulunanlar geçmişte modern yöntemleri (%80,6), istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır ($p=0,000$). Hanelerinde buzdolabı bulunanlar, hanelerinde buzdolabı bulunmayanlara göre yaşamlarında en az bir kez modern yöntemleri (%80,5), istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır ($p=0,001$). Hanelerinde telefon bulunanlar hanelerinde telefon bulunmayanlara göre geçmişte modern yöntemleri (%82,3), istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır ($p=0,000$). Hanelerinde gaz ya da elektrikli fırın olanlarda geçmişte modern yöntem kullanımı (%81,8), bu ev eşyası olmayanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,000$). Hanelerinde bulaşık makinesi bulunanların modern yöntemleri geçmişte kullanımı (%87,1), bulaşık makinesi olmayanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,000$). Modern yöntemlerin geçmişte kullanımı hanelerinde çamaşır makinesi olanlarda (%83,6), çamaşır makinesi olmayanlara (%71,8) göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,000$). Modern yöntemlerin geçmişte kullanımı hanelerinde elektrik süpürgesi olanlarda (%82,9), elektrik süpürgesi olmayanlara (%72,4) göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,000$). Modern yöntemlerin geçmişte kullanımı hanelerinde video olanlarda (%87,8), video olmayanlara (%79,1) göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,000$). Fotoğraf makinesi sahibi olanlarda geçmişte modern yöntem kullanım oranı (%84,2), fotoğraf makinesi olmayanlara (%77,4) göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,000$). Hanesinde CD çalar olan evli kadınlar geçmişte modern yöntemleri (%84,0) hanesinde CD çalar olmayanlara (%79,4) göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır ($p=0,002$). Hanesinde cep telefonu olan evli kadınlar geçmişte modern yöntemleri cep telefonu olmayanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır. Hanesinde bilgisayar olan evli kadınlar, olmayanlara göre geçmişte modern yöntemleri (%88,6) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır ($p=0,001$) (Tablo 4.2.3.4).

Tablo 4.2.3.4. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların hanede sahip oldukları elektrikli eşyalara ve geçmişte geleneksel (G.) veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı.

Elektrikli eşya sahipliği	G.Y.	%	M.Y.	%	Toplam	p
Televizyon						
Yok	58	30,1	135	69,9	193	
Var	921	19,4	3820	80,6	4741	
Toplam	979	19,8	3955	80,2	4934	p=0,000
Buzdolabı						
Yok	54	29,5	129	70,5	183	
Var	926	19,5	3828	80,5	4754	
Toplam	980	19,9	3957	80,1	4937	p=0,001
Telefon						
Yok	264	29,5	632	70,5	896	
Var	714	17,7	3324	82,3	4038	
Toplam	978	19,8	3956	80,2	4934	p=0,000
Gaz / elektrikli fırın						
Yok	297	24,8	899	75,2	1196	
Var	681	18,2	3057	81,8	3738	
Toplam	978	19,8	3956	80,2	4934	p=0,000
Bulaşık makinesi						
Yok	860	21,4	3162	78,6	4022	
Var	117	12,9	793	87,1	910	
Toplam	977	19,8	3955	80,2	4932	p=0,000
Çamaşır makinesi						
Yok	399	28,2	1014	71,8	1413	
Var	579	16,4	2941	83,6	3520	
Toplam	978	19,8	3955	80,2	4933	p=0,000
Elektrik süpürgesi						
Yok	356	27,6	932	72,4	1288	
Var	621	17,1	3021	82,9	3642	
Toplam	977	19,8	3953	80,2	4930	p=0,000
Video						
Yok	901	20,9	3406	79,1	4307	
Var	76	12,2	548	87,8	624	
Toplam	977	19,8	3954	80,2	4931	p=0,000
Fotoğraf makinesi						
Yok	655	22,6	2239	77,4	2894	
Var	322	15,8	1716	84,2	2038	
Toplam	977	19,8	3955	80,2	4932	p=0,000
CD çalar						
Yok	841	20,6	3232	79,4	4073	
Var	137	16,0	721	84,0	858	
Toplam	978	19,8	3953	80,2	4931	p=0,002
Cep telefonu						
Yok	852	20,5	3295	79,5	4147	
Var	126	16,0	660	84,0	786	
Toplam	978	19,8	3955	80,2	4933	p=0,004
Bilgisayar						
Yok	952	20,2	3753	79,8	4705	
Var	26	11,4	202	88,6	228	
Toplam	978	19,8	3955	80,2	4933	p=0,001

Tablo 4.2.3.5. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların statülerine ve geçmişte geleneksel (G.) yöntem veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı.

Kadının statüsü	G.Y.	%	M.Y.	%	Toplam	p
Evlenmeden önce çalışma durumu						
Hayır	485	17,7	2257	82,3	2742	
Evet	500	22,5	1725	77,5	2225	
Toplam	985	19,8	3982	80,2	4967	p=0,000
Kadının güncel çalışma durumu						
Çalışmıyor	639	19,2	2692	80,8	3331	
Çalışıyor	341	20,9	1290	79,1	1631	
Toplam	980	19,8	3982	80,2	4962	p=0,152
Ücret alma durumu						
Hayır	223	28,4	562	71,6	785	
Evet	150	15,1	841	84,9	991	
Toplam	373	21,0	1403	79,0	1776	p=0,000
Çalışma düzeni						
Tüm yıl	128	16,3	656	83,7	784	
Mevsimlik	189	25,2	560	74,8	749	
Düzensiz	56	23,0	187	77,0	243	
Toplam	373	21,0	1403	79,0	1776	p=0,000¹
İşteki konum						
İşveren ≥ 10 kişi	-	-	1	100,0	1	
İşveren < 10 kişi	1	5,6	17	94,4	18	
Maaşlı (devlet memuru)	5	2,8	173	97,2	178	
Ücretli (devlet sektörü)	6	15,0	34	85,0	40	
Ücretli (özel sektör)	75	20,1	298	79,9	373	
Kendi hesabına	67	16,8	333	83,3	400	
Ücretsiz aile için çalışan	213	28,5	535	71,5	748	
Toplam	367	20,9	1391	79,1	1758	p=0,000
İş kolu						
Prof., Teknik, Yönet.*	22	8,1	251	91,9	273	
Büro işleri	11	17,7	51	82,3	62	
Pazarlama	6	13,6	38	86,4	44	
Tarım-kendi işi ¹	13	15,5	71	84,5	84	
Tarım işçisi	229	28,3	580	71,7	809	
Evle ilgili	18	18,4	80	81,6	98	
Hizmet	4	20,0	16	80,0	20	
Usta kol işçisi	66	19,3	276	80,7	342	
Vasıfsız kol işçisi	3	8,3	33	91,7	36	
Toplam	372	21,0	1396	79,0	1768	p=0,000

*Profesyonel, Teknik, Yönetim.

¹Fark ilk satırdan kaynaklanmaktadır.

Güncel olarak çalışma durumları arasında, geçmişte kullanılan yöntemler açısından bir fark bulunmamıştır. Ücret alan evli kadınlar geçmişte modern yöntemleri (%84,9) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır ($p=0,000$). Geçmişte yöntem kullanan evli kadınlar mesleklerine göre değerlendirildiklerinde profesyonel, teknik yönetim çalışanları ve vasıfsız kol işçileri modern yöntemleri daha fazla kullanmaktadırlar. Farklılık tüm satırlardan kaynaklanmaktadır ($p=0,000$). Evli kadınların çalışma düzenleri arasında geçmişte kullandıkları yöntemin tipi açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır, tüm yıl çalışan kadınlar geçmişte modern yöntemleri (%83,7) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır ($p=0,000$). Evli çalışan kadınların, işteki konumu ile geçmişte kullandıkları yöntem arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=0,000$). Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Evlenmeden önce çalışan kadınlarda geçmişte geleneksel yöntemleri kullanım oranı (%22,5) evlenmeden önce çalışmamış olan kadınların geçmişte geleneksel yöntemleri kullanmış olmalarına (%17,7) göre istatistiksel olarak önemli bir farkla yüksektir ($p=0,000$) (Tablo 4.2.3.5).

Tablo 4.2.3.6. Evli kadınların çalışma biçimlerine ve geçmişte geleneksel (G.) veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı.

Çalışma biçimi	G.Y.		M.Y.		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dışarıda ücretli çalışan	80	13,7	506	86,3	586	100,0
Evde ücretli çalışan	14	25,9	40	74,1	54	100,0
Kendine dışarıda çalışan	27	17,3	129	82,7	156	100,0
Kendine evde çalışan	35	15,5	191	84,5	226	100,0
Dışarıda ücretsiz işçi	199	28,8	491	71,2	690	100,0
Evde ücretsiz işçi	13	27,7	34	72,3	47	100,0
Toplam	368	20,9	1391	79,1	1759	100,0

$X^2 = 52,24$ $SD=5$ $p=0,000$

Çalışma biçimlerine göre geçmişte kullanılan yöntem tipi açısından her satır diğerlerinden anlamlı olarak farklıdır. Buna göre evde ücretli çalışanlar, evin dışında ücretsiz çalışanlar ve evde ücretsiz işçi olarak çalışanlar istatistiksel olarak önemli bir farkla geçmişte modern yöntemleri daha az kullanmışlardır (Sırasıyla %74,1, %71,2, %72,3, $p=0,000$). Evli kadınların çalıştığı toprağın sahipliği ile geçmişte kullandıkları yöntem tipi arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,194$) (Tablo 4.2.3.6).

Tablo 4.2.3.7. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların kocalarının statülerine ve geçmişte geleneksel (G.) veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı.

Kocanın statüsü	G.Y.	%	M.Y.	%	Toplam	p
Öğrenim durumu						
Öğrenimi yok	61	25,4	179	74,6	240	
İlkokul	534	21,6	1939	78,4	2473	
Orta okul	322	19,4	1339	80,6	1661	
Lise ve üstü	61	10,5	522	89,5	583	
Toplam	978	19,7	3979	80,3	4957	p=0,000
İşteki konum						
İşveren ≥ 10 kişi	12	14,8	69	85,2	81	
İşveren < 10 kişi	44	18,6	193	81,4	237	
Maaşlı (devlet memuru)	82	12,8	559	87,2	641	
Ücretli (devlet sektörü)	73	15,0	414	85,0	487	
Ücretli (özel sektör)	405	22,2	1417	77,8	1822	
Kendi hesabına	320	21,2	1190	78,8	1510	
Ücretsiz aile için çalışan	40	33,3	80	66,7	120	
Toplam	976	19,9	3922	80,1	4898	p=0,000
İş kolu						
Prof., Teknik, Yönet.*	155	14,2	940	85,8	1095	
Büro işleri	23	16,1	120	83,9	143	
Pazarlama	69	23,6	223	76,4	292	
Tarım-kendi işi	134	26,3	375	73,7	509	
Tarım işçisi	73	31,5	159	68,5	232	
Evle ilgili	39	21,0	147	79,0	186	
Hizmet	52	15,9	275	84,1	327	
Usta kol işçisi	275	21,6	996	78,4	1271	
Vasıfsız kol işçisi	158	17,9	724	82,1	882	
Toplam	978	19,8	3959	80,2	4937	p=0,000
Eşin çalıştığı toprağın Sahipliği						
Kendinin	65	25,8	187	74,2	252	
Ailenin	78	33,9	152	66,1	230	
Başkasının	31	32,0	66	68,0	97	
Kiralık	5	11,1	40	88,9	45	
Devletin	3	25,0	9	75,0	12	
Diğer	182	28,6	454	71,4	636	
Toplam						p=0,021¹

*Profesyonel teknik yönetim.

¹Fark ikinci ve dördüncü satırlardan kaynaklanmaktadır.

Lise ve üstü öğrenimi olan kocaların eşlerinin modern yöntemleri geçmişte kullanımı (%89,5) diğer eğitim düzeylerinde olan kocaların eşlerinin modern yöntemleri geçmişte kullanımlarından anlamlı olarak yüksektir (p=0,000). Evli kadınların eşlerinin mesleklerine göre geçmişte kullanılan yöntem açısından tüm meslekler arasında istatistiksel olarak önemli bir fark vardır. Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Tarım işçisinin eşi olup geçmişte geleneksel yöntem kullanan (%31,5) ve tarımda kendi işini yapan kocanın eşi olup geçmişte geleneksel yöntemi (%26,3) kullananlar diğer meslek gruplarına göre daha fazladır. Geçmişte geleneksel yöntemleri en az kullanmış olan grup eşleri

profesyonel, teknik, yönetim gruplarında çalışan kadınlardır (%14,2). Evli kadınların tarım işiyle uğraşan eşlerinin toprak sahipliğine göre geçmişte kullandıkları yöntemler incelendiğinde, aile toprağında çalışan kocaların eşlerinin geçmişte modern yöntemleri (%66,1) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az kullandığı bulunmuştur. Kiraladıkları toprakta çalışanlar ise diğer toprak sahipliklerine göre geçmişte modern yöntemleri (%88,9) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır ($p=0,021$). Eşlerin işteki konumu ile kadınların geçmişte kullandığı yöntem tipi arasında istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Ücretsiz aile için çalışan kocaların eşleri geçmişte daha fazla geleneksel yöntemleri kullanmışlardır (%33,3). Geçmişte geleneksel yöntemleri en az kullananlar maaşlı devlet memurlarının eşleridir (%12,8) (Tablo 4.2.3.7).

Tablo 4.2.3.8. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, diğer sosyoekonomik özelliklerine ve geçmişte geleneksel (G.) yöntem veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı. .

	G.Y.	%	M.Y.	%	Toplam	Odds oranı/p
Aylık hane geliri						
50 milyon TL'den az	251	24,7	766	75,3	1017	1,00
50-100 milyon TL	402	20,5	1561	79,5	1963	1,27
101-300 milyon TL	276	17,3	1320	82,7	1596	1,57
301-500 milyon TL	25	12,3	179	87,7	204	2,35
500 milyon TL'den fazla	6	9,0	61	91,0	67	3,33
Toplam	960	19,8	3887	80,2	4847	p=0,000¹
Araba						
Yok	764	22,7	2608	77,3	3372	
Var	213	13,7	1347	86,3	1560	
Toplam	977	19,8	3955	80,2	4932	p=0,000
Ev sahipliği						
Aile üyelerinden birinin	627	20,3	2457	79,7	3084	
Kiralık	259	19,5	1069	80,5	1328	
Lojman	18	17,3	86	82,7	104	
Ücret ödemededen oturuluyor	78	18,4	347	81,6	425	
Diğer	-	-	6	100,0	6	
Toplam	982	19,9	3965	80,1	4947	p=0,549
Temel gelir kaynakları						
Kocanın geliri	707	19,4	2931	80,6	3638	
Kadının ve kocanın geliri	108	17,4	514	82,6	622	
Kadının geliri	7	18,9	30	81,1	37	
Kocanın ailesinin geliri	76	32,9	155	67,1	231	
Kadının ailesinin geliri	23	28,0	59	72,0	82	
Kocasının emekli maaşı	11	10,3	96	89,7	107	
Toplam	932	19,7	3793	80,3	4725	p=0,000
Sağlık sigortası						
Yok	461	23,6	1493	76,4	1954	
SSK	314	19,5	1297	80,5	1611	
Emekli sandığı	73	11,8	545	88,2	618	
Bağ-Kur	68	15,5	372	84,5	440	
Özel sigorta	5	8,8	52	91,2	57	
Yeşil kart	50	27,0	135	73,0	185	
Toplam	971	20,0	3894	80,0	4865	p=0,000
Harcamalara karar veren						
Kendisi	44	12,2	318	87,8	362	
Koca	30	30,9	67	69,1	97	
Kocayla birlikte	72	14,0	443	86,0	515	
Başkası	2	20,0	8	80,0	10	
Toplam	149	15,1	840	84,9	989	p=0,035²

¹Eğimde ki-kare.

²Fark ikinci satırdan kaynaklanmaktadır.

Harcamalara kocaların karar verdiği grupta yer alan kadınlar geçmişte geleneksel yöntemleri (%30,9) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır. ($p=0,035$). Araba sahibi olan evli kadınlar, olmayanlara göre geçmişte modern yöntemleri (%86,3) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır. Ev sahipliği ile geçmişte kullanılan yöntem tipi arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,549$). Hanehalkından birinin ev sahibi olduğu durumda modern yöntemler görece daha az kullanılmaktadır (%79,7). Hane aylık geliri arttıkça kadınların geçmişte kullandıkları modern yöntem kullanım oranları anlamlı bir eğimle artmaktadır ($p=0,000$). En yüksek gelir grubu, en düşük gelir grubuna göre geçmişte 3,33 kat daha fazla modern yöntem kullanmıştır. Kocanın ya da kadının ailesinin geliri, temel gelir kaynağı olan, evli kadınların diğer temel gelir gruplarına mensup evli kadınlara göre geleneksel yöntemleri geçmişte kullanımları (%31,6) anlamlı olarak farklıdır ($p=0,000$). Sağlık sigortasına sahip olma ve sahip olunmayan sağlık sigortasına göre evli kadınların geçmişte kullandıkları geleneksel yöntemler açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Sağlık sigortasına sahip olmak modern yöntemlerin geçmişte kullanımını istatistiksel olarak önemli bir farkla arttırmaktadır ($p=0,000$) (Tablo 4.2.3.8).

4.2.4. Güncel olarak kullanılan gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını etkileyen sosyoekonomik etmenlerin değerlendirilmesi.

Tablo 4.2.4.1. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların çeşitli demografik özelliklerine ve geleneksel (G.) veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı.

Demografik Özellikler	G.Y.	%	M.Y.	%	Toplam	Odds oranı/p
Yaş Grupları						p=0,000¹
15-19	47	53,4	41	46,6	88	2,12
20-24	202	41,5	285	58,5	487	1,31
25-29	280	35,1	518	64,9	798	1,00
30-34	290	36,0	515	64,0	805	1,04
35-39	292	38,2	473	61,8	765	1,14
40-44	252	46,6	289	53,4	541	1,61
45-49	146	56,2	114	43,8	260	2,37
Toplam	1509	40,3	2235	59,7	3744	p=0,000¹
Bölge						
Batı	659	41,8	916	58,2	1575	
Güney	209	41,2	298	58,8	507	
Merkez	353	36,6	611	63,4	964	
Kuzey	150	47,3	167	52,7	317	
Doğu	138	36,2	243	63,8	381	
Toplam	1509	40,3	2235	59,7	3744	p=0,002
Yerleşim Yeri						
Şehir	1003	38,2	1625	61,8	2628	
Kırsal	506	45,4	609	54,6	1115	
Toplam	1509	40,3	2234	59,7	3743	p=0,000
Yerleşim Yeri						
Büyük şehir	397	37,2	669	62,8	1066	
Küçük şehir	391	38,3	630	61,7	1021	
Kasaba	215	39,8	325	60,2	540	
Köy	506	45,4	609	54,6	1115	
Toplam	1509	40,3	2233	59,7	3742	p=0,000²
Çoc. Çağ. Y. Yer						
Şehir	357	35,2	658	64,8	1015	
Kasaba	273	38,5	437	61,5	710	
Köy	855	43,9	1093	56,1	1948	
Yurt dışı	23	34,3	44	65,7	67	
Toplam	1508	40,3	2232	59,7	3740	p=0,000³
Ana dil						
Türkçe	1325	39,9	1997	60,1	3322	
Diğer	183	43,6	237	56,4	420	
Toplam	1508	40,3	2234	59,7	3742	p=0,147

¹Eğimde ki-kare.

²Fark üçüncü satırdan kaynaklanmaktadır.

³Fark üçüncü satırdan kaynaklanmaktadır.

Yaş grupları arasında güncel olarak yalnız geleneksel yöntem kullanımı ya da modern yöntem kullanımı açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). 15-19, 40-44 ve 45-49 yaş gruplarında bulunan evli kadınlar, güncel olarak yalnız geleneksel yöntemleri (Sırasıyla; %53,4, %46,6, %56,2) diğer yaş gruplarına göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,000$). 25-29 yaş grubuna göre istatistiksel olarak önemli bir farkla 15-19 yaş grubu 2,12 kat, 20-24 yaş grubu 1,31 kat, daha fazla güncel olarak yalnız geleneksel yöntemleri kullanmaktadır. Yine 25-29 yaş grubuna göre yaş arttıkça yalnız geleneksel yöntemlerin güncel olarak kullanılmasında istatistiksel olarak önemli bir farkla 30-34 yaş grubu 1,04 kat, 35-39 yaş grubu 1,14 kat, 40-44 yaş grubu 1,61 ve 45-49 yaş grubu 2,37 kat daha fazla güncel olarak yalnız geleneksel yöntemleri kullanmaktadır ($p=0,000$). Geleneksel ve modern yöntemlerin güncel olarak kullanımında bölgeler arasında fark olup olmadığı araştırıldığında, bölgelere göre kullanılan yöntem tipleri açısından anlamlı fark vardır. Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Geleneksel yöntem en çok kuzey bölgesinde (%47,3) kullanılmaktadır. Modern yöntemlerin en çok kullanıldığı bölge doğu bölgesidir (%63,8). Evli kadınların yaşadıkları yerleşim yerine göre geleneksel ya da modern yöntemleri güncel kullanımı arasında istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). Kırsal bölgelerde geleneksel yöntem güncel kullanımı (%45,4), şehirlerde geleneksel yöntem güncel kullanımına (%38,2) göre anlamlı olarak farklıdır ($p=0,000$). Köyde geleneksel yöntem kullanımı (%45,4) diğer yerleşim bölgelerine göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha yüksektir (0,000). Köyde büyümüş olanlar diğer yerlerde büyümüş olanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla yalnız geleneksel yöntemleri (%43,9) kullanmaktadırlar ($p=0,000$). Ana dilin türkçe dışında bir dil olması güncel yöntem kullanımı üzerine etkili bulunmamıştır ($p=0,147$) (Tablo 4.2.4.1).

Tablo 4.2.4.2. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların çeşitli öğrenim durumu özelliklerine ve geleneksel (G.) veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı.

	G.Y.	%	M.Y.	%	Toplam	p
Öğrenim durumu						
Öğrenimi yok	256	44,3	322	55,7	578	
İlkokul	943	42,7	1268	57,3	2211	
Orta okul	259	34,9	483	65,1	742	
Lise ve üstü	51	24,1	161	75,9	212	
Toplam	1509	40,3	2234	59,7	3743	p=0,000
Okuma becerisi						
Kolaylıkla okur	1277	39,7	1951	60,3	3228	
Okuyamaz	231	45,2	280	54,8	511	
Toplam	1508	40,3	2231	59,7	3739	p=0,016
Haftada bir kez gazete okuma						
Okuyor	1115	43,3	1460	56,7	2575	
Okumuyor	392	33,6	774	66,4	1166	
Toplam	1507	40,3	2234	59,7	3741	p=0,000

Öğrenim düzeyleri arasında kullanılan yöntem tipi açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır. Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Lise ve üstü öğrenim görmüş grup yalnız geleneksel yöntemleri %24,1 oranında kullanmaktadır. Geleneksel yöntemleri en çok kullanan grup öğrenimi olmayanlardır(%44,3). Okuması olmayanların modern yöntemleri (%54,8) kullanımları, okuması olan evli kadınların modern yöntemleri güncel olarak kullanımlarından (%60,3) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha azdır (p=0,016). Gazete okumayanlarda modern yöntemlerin kullanımı (%56,7) haftada en az bir kez gazete okuyan kadınların modern yöntemleri (%66,4) kullanımlarına göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha düşüktür (p=0,000), (Tablo 4.2.4.2).

Tablo 4.2.4.3. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların oturdukları hanenin çeşitli özelliklerine ve geleneksel (G.) veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı.

Hane özellikleri	G.Y.	%	M.Y.	%	Toplam	p
Tuvaletin tipi						
Kendi sifonlu tuvaleti	1036	38,7	1643	61,3	2679	
Diğer tuvalet tipleri*	464	44,5	579	55,5	1043	
Toplam	1500	40,3	2222	59,7	3722	p=0,001
İçme suyu kaynağı**						
İçme suyu kaynağı 1	1075	38,2	1741	61,8	2816	
İçme suyu kaynağı 2	428	47,1	481	52,9	909	
Toplam	1503	40,3	2222	59,7	3725	p=0,000
Zemin tipleri						
Doğal zemin	68	41,2	97	58,8	165	
Basit zemin ¹	297	46,7	339	53,3	636	
Yapılmış zemin ²	1136	38,9	1785	61,1	2921	
Toplam	1501	40,3	2221	59,7	3722	p=0,001¹
Isınma biçimleri						
Kalorifer (merkezi)	135	36,5	235	63,5	370	
Kat kaloriferi	36	30,3	83	69,7	119	
Doğal gaz sobası	59	37,8	97	62,2	156	
Soba (odun,kömür)	1178	41,9	1632	58,1	2810	
Diğer	93	34,3	178	65,7	271	
Toplam	1501	40,3	2225	59,7	3726	p=0,005²
Uyumak için oda başına düşen kişi						
2 ve 2'den az kişi	704	40,1	1051	59,9	1755	
2' den fazla kişi	800	40,6	1171	59,4	1971	
Toplam	1504	40,3	2222	59,7	3726	p=0,768

* *Diğer tuvalet tipleri* : Ortak sifonlu tuvalet, açık çukurlu tuvalet, kapalı çukurlu tuvalet, diğer.

** *İçme suyu kaynağı 1* : Evde/bahçede şebeke suyu, şişe suyu/damacana/pet su, su istasyonu

İçme suyu kaynağı 2 : Ev/bahçe dışında ortak şebeke suyu, evde/bahçede kuyu suyu, ortak kullanılan kuyu, eve/bahçeye şebekeyle pınar suyu, pınar ortak kullanılan çeşme, ırmak/dere/göl/bent/gölet/baraj, yağmur suyu, tanker, diğer.

¹ Fark ikinci ve üçüncü satırdan kaynaklanmaktadır.

² Fark dördüncü satırdan kaynaklanmaktadır.

Tuvalet yerleşimleri arasında güncel olarak kullanılan yöntemin tipi açısından istatistiksel olarak önemli bir fark bulunmamıştır (p=0,379). Kendi sifonlu tuvaleti olanlar modern yöntemleri (%61,3) diğer tuvalet tiplerini kullananlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır (p=0,001). Evli kadınlardan bir numaralı içme suyu kaynaklarını kullananlar (evde/bahçede şebeke suyu, şişe suyu/damacana/pet su, su istasyonu), iki numaralı içme suyu kaynaklarını kullananlara göre yalnız geleneksel yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az kullanmaktadırlar (p=0,039). Basit (tahta) zeminde oturanlar, yalnız geleneksel gebeliği önleyici yöntemleri (%46,7), diğer zemin materyallerinde oturanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır. Yapılmış zeminde oturanlar modern yöntemleri (%61,1) hanelerinde diğer zemin tiplerinde oturanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla

kullanmaktadır ($p=0,001$). Evli kadınlardan, hanelerinde soba (odun,kömür) ile ısınanlar, yalnız geleneksel gebeliği önleyici yöntemleri (%41,9), diğer ısınma biçimlerini kullananlara göre istatikselsel olarak önemli bir farkla, daha fazla kullanmaktadır ($p=0,005$). Evli kadınların hanelerinde bulunan, oda başına düşen kişi sayısı ile güncel olarak kullanılan yöntem tipi arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,768$) (Tablo 4.2.4.3).

Evli kadınlardan, hanelerinde televizyon bulunanlar modern yöntemleri (%60,1), istatikselsel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır. ($p=0,010$). Evli kadınlardan, hanelerinde buzdolabı bulunanlarla hanelerinde buzdolabı bulunmayanlar arasında kullanılan yöntem tipi açısından istatikselsel olarak önemli bir fark yoktur ($p=0,225$). Evli kadınlardan, hanelerinde telefon bulunanlar modern yöntemleri (%60,6), istatikselsel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır. ($p=0,024$). Gaz ya da elektrikli fırın sahibi olan evli kadınlar modern yöntemleri (%60,7) istatikselsel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,031$). Modern yöntemlerin güncel kullanımı, hanelerinde bulaşık makinesi olanlarda (%66,1), bulaşık makinesi olmayanlara (%58,2) göre istatikselsel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,000$). Modern yöntemlerin güncel kullanımı hanelerinde çamaşır makinesi olanlarda (%62,2), çamaşır makinesi olmayanlara (%52,9) göre istatikselsel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,000$). Modern yöntemlerin güncel kullanımı hanelerinde elektrik süpürgesi olanlarda (%61,2), elektrik süpürgesi olmayanlara (%54,9) göre istatikselsel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,001$). Modern yöntemlerin güncel kullanımı hanelerinde video olanlarda (%67,2), video olmayanlara (%58,5) göre istatikselsel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,000$). Fotoğraf makinesi sahibi olanlarda modern yöntem kullanımı (%61,6) istatikselsel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,047$). CD çalar sahipliği ile güncel olarak kullanılan yöntem tipi arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,671$). Hanesinde cep telefonu olan evli kadınlar, olmayanlara göre modern yöntemleri (%65,3) istatikselsel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,002$). Hanesinde bilgisayar olan evli kadınlar, olmayanlara göre modern yöntemleri (%71,5) istatikselsel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,001$) (Tablo 4.2.4.4).

Tablo 4.2.4.4. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların hanede sahip oldukları elektrikli eşyalara ve geleneksel (G.) veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı.

Elektrikli eşya sahipliği	G.Y.	%	M.Y.	%	Toplam	p
Televizyon						
Yok	68	51,1	65	48,9	133	
Var	1432	39,9	2154	60,1	3586	
Toplam	1500	40,3	2219	59,7	3719	p=0,010
Buzdolabı						
Yok	54	45,8	64	54,2	118	
Var	1448	40,2	2155	59,8	3603	
Toplam	1502	40,4	2219	59,6	3721	p=0,225
Telefon						
Yok	290	44,2	366	55,8	656	
Var	1207	39,4	1854	60,6	3061	
Toplam	1497	40,3	2220	59,7	3717	p=0,024
Gaz / elektrikli fırın						
Yok	370	43,5	481	56,5	851	
Var	1127	39,3	1738	60,7	2865	
Toplam	1497	40,3	2219	59,7	3716	p=0,031
Bulaşık makinesi						
Yok	1254	41,8	1746	58,2	3000	
Var	243	33,9	473	66,1	716	
Toplam	1497	40,3	2219	59,7	3716	p=0,000
Çamaşır makinesi						
Yok	468	47,1	526	52,9	994	
Var	1030	37,8	1693	62,2	2723	
Toplam	1498	40,3	2219	59,7	3717	p=0,000
Elektrik süpürgesi						
Yok	406	45,1	495	54,9	901	
Var	1091	38,8	1723	61,2	2814	
Toplam	1497	40,3	2218	59,7	3715	p=0,001
Video						
Yok	1333	41,5	1881	58,5	3214	
Var	165	32,8	338	67,2	503	
Toplam	1498	40,3	2219	59,7	3717	p=0,000
Fotoğraf makinesi						
Yok	892	41,7	1249	58,3	2141	
Var	606	38,4	971	61,6	1577	
Toplam	1498	40,3	2220	59,7	3718	p=0,047
CD çalar						
Yok	1234	40,5	1815	59,5	3049	
Var	264	39,6	403	60,4	667	
Toplam	1498	40,3	2218	59,7	3716	p=0,671
Cep telefonu						
Yok	1287	41,4	1825	58,6	3112	
Var	210	34,7	395	65,3	605	
Toplam	1497	40,3	2220	59,7	3717	p=0,002
Bilgisayar						
Yok	1448	40,8	2097	59,2	3545	
Var	49	28,5	123	71,5	172	
Toplam	1497	40,3	2220	59,7	3717	p=0,001

Tablo 4.2.4.5. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların statülerine ve geleneksel (G.) veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı.

Kadının statüsü	G.Y.	%	M.Y.	%	Toplam	p
Evlenmeden önce çalışma durumu						
Hayır	797	38,7	1261	61,3	2058	
Evet	712	42,3	972	57,7	1684	
Toplam	1509	40,3	2233	59,7	3742	p=0,027
Kadının güncel çalışma durumu						
Çalışmıyor	974	39,4	1501	60,6	2475	
Çalışıyor	531	42,1	731	57,9	1262	
Toplam	1505	40,3	2232	59,7	3737	p=0,109
Ücret alma durumu						
Hayır	301	51,5	284	48,5	585	
Evet	271	34,9	505	65,1	776	
Toplam	572	42,0	789	58,0	1361	p=0,000
Çalışma düzeni						
Tüm yıl	212	34,9	395	65,1	607	
Mevsimlik	279	49,3	287	50,7	566	
Düzensiz	81	43,1	107	56,9	188	
Toplam	572	42,0	789	58,0	1361	p=0,000¹
İşteki konum						
İşveren ≥ 10 kişi	-	-	1	100,0	1	
İşveren < 10 kişi	1	8,3	11	91,7	12	
Maşlı (devlet memuru)	31	21,1	116	78,9	147	
Ücretli (devlet sektörü)	8	25,8	23	74,2	31	
Ücretli (özel sektör)	124	42,8	166	57,2	290	
Kendi hesabına	110	35,8	197	64,2	307	
Ücretsiz aile için çalışan	292	52,1	268	47,9	560	
Toplam	566	42,0	782	58,0	1348	p=0,000
İş kolu						
Prof., Teknik, Yönet.*	51	23,7	164	76,3	215	
Büro işleri	20	40,8	29	59,2	49	
Pazarlama	14	38,9	22	61,1	36	
Tarım-kendi işi ¹	18	31,6	39	68,4	57	
Tarım işçisi	318	51,8	296	48,2	614	
Evle ilgili	28	37,8	46	62,2	74	
Hizmet	3	27,3	8	72,7	11	
Usta kol işçisi	114	41,8	159	58,2	273	
Vasıfsız kol işçisi	5	20,0	20	80,0	25	
Toplam	571	42,2	783	57,8	1354	p=0,000

* Profesyonel, Teknik, Yönetim.

¹ Fark ilk satırdan kaynaklanmaktadır.

Çalışıp çalışmama arasında güncel olarak kullanılan yöntem açısından istatistiksel olarak önemli bir fark yoktur (p=0,109). Evlenmeden önce çalışan kadınlarda geleneksel yöntemleri kullanım oranı (%42,3) evlenmeden önce çalışmamış olan kadınların geleneksel yöntemleri kullanmış olmalarına (%38,7) göre istatistiksel olarak önemli bir farkla yüksektir (p=0,027). Evli çalışan kadınların, işteki konumu ile kullandıkları yöntem arasında anlamlı bir ilişki vardır (p=0,000). fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır.

Ücretsiz aile için çalışan kadınlar geleneksel yöntemleri daha fazla kullanmaktadır (%52,1). İşveren kadınlar geleneksel yöntemleri en az kullanan gruptur (%8,3). Evli kadınların çalıştığı toprağın sahipliği ile kullanılan yöntem tipi arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,093$). Evli kadınlardan çalışma karşılığı ücret almayanların geleneksel yöntemleri kullanma oranları (%51,5), ücret alanlardan istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazladır ($p=0,000$). Tüm yıl çalışan kadınlar modern yöntemleri (%65,1) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,000$). Evli kadınların meslekleri arasında kullandıkları yöntemin tipi açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır. Farklılık tüm satırlardan kaynaklanmaktadır (Tablo 4.2.4.5).

Tablo 4.2.4.6. Evli kadınların çalışma biçimlerine ve geleneksel (G.) veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı.

Çalışma biçimi	G. Y.		M. Y.		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dışarıda ücretli çalışan	155	33,9	302	66,1	457	100,0
Evde ücretli çalışan	20	45,5	24	54,5	44	100,0
Kendine dışarıda çalışan	36	32,1	76	67,9	112	100,0
Kendine evde çalışan	63	34,6	119	65,4	182	100,0
Dışarıda ücretsiz işçi ¹	273	52,8	244	47,2	517	100,0
Evde ücretsiz işçi	17	47,2	19	52,8	36	100,0
Toplam	564	41,8	784	58,2	1348	100,0

$\chi^2: 46,23$ $SD=5$ $p=0,000$

Dışarıda ücretsiz işçi olarak çalışan kadınlar geleneksel yöntemleri (%52,8) diğer çalışma biçimlerine göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadırlar ($p=0,000$), (Tablo 4.2.4.6).

Kocaların öğrenim durumları arttıkça kadınların modern yöntemleri kullanım oranları anlamlı bir eğimle artmaktadır ($p=0,000$). Öğrenimi olmayanlara göre lise ve üstü öğrenimi olanlar 3,53 kat daha fazla modern yöntemleri kullanabilmektedir. Kocaların işleri arasında, eşlerinin güncel olarak kullandıkları yöntem tipi açısından, istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Tarım işiyle uğraşan kocaların toprak sahipliğine göre eşlerinin güncel olarak kullandıkları yöntemler incelendiğinde kiralık toprakta çalışanların eşleri güncel olarak geleneksel yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az kullanmaktadır ($p=0,019$). Eşlerin işteki konumları arasında kadınların kullandığı yöntem tipi açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Ücretsiz aile için çalışan kocaların eşleri daha fazla geleneksel yöntemleri kullanmaktadır (%57,3). Geleneksel

yöntemleri en az kullananlar 10'dan fazla işçi çalıştıran işverenlerin eşleridir (%31,7).

Bunu maaşlı devlet memurlarının eşleri izlemektedir (%32,5), (Tablo 4.2.4.7).

Tablo 4.2.4.7. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların kocalarının statülerine ve geleneksel (G.) veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı.

Kocanın statüsü	G.Y.	%	M.Y.	%	Toplam	Odds oranı/p
Öğrenim durumu						
Öğrenimi yok	83	58,9	58	41,1	141	1,00
İlkokul	747	40,8	1083	59,2	1830	2,07
Orta okul	536	41,5	756	58,5	1292	2,02
Lise ve üstü	135	28,8	333	71,2	468	3,53
Toplam	1501	40,2	2230	59,8	3731	p=0,000¹
İşteki konum						
İşveren ≥ 10 kişi	19	31,7	41	68,3	60	
İşveren < 10 kişi	81	43,1	107	56,9	188	
Maaşlı (devlet memuru)	188	37,7	311	62,3	499	
Ücretli (devlet sektörü)	124	32,5	257	67,5	381	
Ücretli (özel sektör)	553	40,7	806	59,3	1359	
Kendi hesabına	481	42,8	643	57,2	1124	
Ücretsiz aile için çalışan	47	57,3	35	42,7	82	
Toplam	1493	40,4	2200	59,6	3693	p=0,000
İş kolu						
Prof., Teknik, Yönet.*	286	33,7	563	66,3	849	
Büro işleri	41	35,7	74	64,3	115	
Pazarlama	84	37,3	141	62,7	225	
Tarım-kendi işi	185	50,0	185	50,0	370	
Tarım işçisi	96	54,9	79	45,1	175	
Evle ilgili	51	36,7	88	63,3	139	
Hizmet	101	42,8	135	57,2	236	
Usta kol işçisi	400	42,5	541	57,5	941	
Vasıfsız kol işçisi	253	38,0	413	62,0	666	
Toplam	1497	40,3	2219	59,7	3716	p=0,000
Eşin çalıştığı toprağın Sahipliği						
Kendi yeri	90	52,0	83	48,0	173	
Ailenin yeri	94	55,0	77	45,0	171	
Birilerinin yeri	43	53,8	37	46,3	80	
Kiralık yer	10	27,0	27	73,0	37	
Toplam	240	51,2	229	48,8	469	p=0,019²

*Profesyonel, Teknik, Yönetim.

¹Eğimde ki-kare.

²Fark dördüncü satırdan kaynaklanmaktadır.

Tablo 4.2.4.8. TNSA 98 araştırmasına katılan evli kadınların, diğer sosyoekonomik özelliklerine ve geleneksel (G.) veya modern (M.) yöntemleri (Y.) kullanmalarına göre dağılımı.

	G.Y.	%	M.Y.	%	Toplam	Odds oranı/p
Aylık hane geliri						
50 milyon TL'den az	334	44,9	410	55,1	744	1,00
50-100 milyon TL	614	41,3	873	58,7	1487	1,16
101-300 milyon TL	450	37,2	760	62,8	1210	1,18
301-500 milyon TL	51	31,9	109	68,1	160	1,74
500 milyon TL'den fazla	18	33,3	36	66,7	54	1,63
Toplam	1467	40,1	2188	59,9	3655	p=0,000¹
Araba						
Yok	1069	42,9	1424	57,1	2493	
Var	428	35,0	796	65,0	1224	
Toplam	1497	40,3	2220	59,7	3717	p=0,000
Ev sahipliği						
Aile üyelerinden birinin	960	41,8	1338	58,2	2298	
Kiralık	379	38,0	619	62,0	998	
Lojman	30	34,9	56	65,1	86	
Ücret ödemedi oturuluyor	132	38,8	208	61,2	340	
Diğer	2	33,3	4	66,7	6	
Toplam	1503	40,3	2225	59,7	3728	p=0,215
Temel gelir kaynakları						
Kocanın geliri	1119	40,1	1673	59,9	2792	
Kadının ve kocanın geliri	180	37,4	301	62,6	481	
Kadının geliri	7	25,9	20	74,1	27	
Kocanın ailesinin geliri	67	43,8	86	56,2	153	
Kadının ailesinin geliri	28	47,5	31	52,5	59	
Nafaka/Çocuk yardımı	2	50,0	2	50,0	4	
Kendi emekli maaşı	-	-	1	100,0	1	
Kocasının emekli maaşı	34	50,0	34	50,0	68	
Toplam	1437	40,1	2148	59,9	3585	p=0,219
Sağlık sigortası						
Yok	623	43,8	801	56,2	1424	
SSK	495	39,8	748	60,2	1243	
Emekli sandığı	168	35,7	303	64,3	471	
Bağ-Kur	115	33,9	224	66,1	339	
Özel sigorta	13	25,0	39	75,0	52	
Yeşil kart	65	49,6	66	50,4	131	
Toplam	1479	40,4	2181	59,6	3660	p=0,000
Harcamalara karar veren						
Kendisi	90	33,0	183	67,0	273	
Koca	39	50,6	38	49,4	77	
Kocayla birlikte	135	33,0	274	67,0	409	
Bir başka kişi	4	44,4	5	55,6	9	
Toplam	269	34,8	504	65,2	773	p=0,019¹

¹Eğimde ki-kare

²Fark ikinci satırdan kaynaklanmaktadır.

Gelir grupları arasında kullanılan yöntem tipi açısından anlamlı bir fark vardır ($p=0,001$) Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda gelir arttıkça istatistiksel olarak önemli bir eğimle modern yöntem kullanımı da artmaktadır ($p=0,000$). Modern yöntemleri en az kullananlar (%55,1) en alt gelir grubundayken. En fazla kullananlar (%68,1) en yüksek ikinci gelir düzeyindedirler. Arabası olan evli kadınlar, olmayanlara göre modern yöntemleri (%65,0) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır ($p=0,000$). Ev sahipliği ile kullanılan yöntem tipi arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p=0,215$). Hanehalkından birinin ev sahibi olduğu durumda modern yöntemler görece daha az kullanılmaktadır (%58,2). Harcamalara kocaların karar verdiği grupta yer alan kadınlar geleneksel yöntemleri (%50,6) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır. ($p=0,035$). Temel gelir kaynakları arasında kullanılan yöntem açısından istatistiksel olarak önemli bir fark yoktur ($p=0,219$). Sağlık sigortası sahip olma ve sahip olunan sağlık sigortası göre evli kadınların kullandıkları yöntemler arasında istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$). Fark tüm satırlardan kaynaklanmaktadır (Tablo 4.2.4.8).

4.3. Çok değişkenli analiz sonuçları.

4.3.1. Gebeliği önleyici yöntemler hakkında bilgiyi etkileyen sosyoekonomik etmenlerin değerlendirilmesi.

Tablo 4.3.1.1. Gebeliği önleyici yöntemlerin bilinmesi üzerine istatistiksel olarak önemli etkisi olan etmenlerin odds oranları.

N=5522	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	%95 Güven Aralığı	
Yerleşim								
Doğu (r)								
Batı	0,474	0,445	1,130	1	0,288	1,606	0,671	3,844
Güney	1,659	0,609	7,414	1	0,006	5,255	1,592	17,350
Orta	2,578	0,934	7,612	1	0,006	13,169	2,110	82,199
Kuzey	0,168	0,646	0,068	1	0,794	1,183	0,334	4,193
Çocukluk çağında yaşanan yer								
Köy (r)								
Şehir	1,556	0,738	4,451	1	0,035	4,740	1,117	20,117
Kasaba	1,349	0,517	6,811	1	0,009	3,855	1,399	10,621
Yurtdışı	-0,281	1,610	,030	1	0,862	0,755	0,032	17,717
Araba sahipliği								
Yok (r)								
Var	-0,924	0,392	5,542	1	0,019	0,397	0,184	0,857
Telefon sahipliği								
Yok (r)								
Var	0,945	0,309	9,321	1	0,002	2,572	1,402	4,716
Çamaşır makinesi sahipliği								
Yok (r)								
Var	0,856	0,411	4,326	1	0,038	2,353	1,051	5,270
Dil								
Diğer (r)								
Türkçe	1,072	0,392	7,491	1	0,006	2,921	1,356	6,293
Oda başına düşen kişi sayısı								
İkiden fazla (r)								
İki ve ikiden az	0,978	0,462	4,484	1	0,034	2,659	1,076	6,573

Çok değişkenli analiz sonuçlarının değerlendirilmesi sonucunda, yerleşim, hane durumu, sahip olunan mallar, kadının ve kocanın meslekleri gibi etmenler lojistik regresyon ile incelendiğinde; doğu bölgesinde yaşamak referans alındığında, güneyde ve orta bölgede yaşamak, gebeliği önleyici yöntemlerin bilinmesini arttırmaktadır, çocukluk çağında yaşanan yer, kasaba ve şehir ise, gebeliği önleyici yöntemlerini bilinmesi artmaktadır. Hanede telefon, çamaşır makinesi varlığı, anadilin Türkçe olması ve oda başına iki ve ikiden az kişi düşmesi, gebeliği önleyici yöntemlerin bilinmesi üzerine pozitif etkili etmenler olarak bulunmuştur. Araba sahipliği gebeliği önleyici yöntemlerin bilinmesi üzerine negatif etkili bir etmen olarak saptanmıştır (Tablo 4.3.1.1).

4.3.2. Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını etkileyen sosyoekonomik etmenlerin değerlendirilmesi.

Tablo 4.3.2.1. Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanılması üzerine istatistiksel olarak önemli etkisi olan etmenlerin odds oranları.

N=4165	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	%95 Güven Aralığı	
Yaş								
15-19 (r)								
20-24	0,065	0,268	0,060	1	0,807	1,068	0,631	1,805
25-29	0,350	0,280	1,558	1	0,212	1,419	0,819	2,457
30-34	0,040	0,295	0,019	1	0,891	1,041	0,584	1,856
35-39	0,115	0,304	0,144	1	0,705	1,122	0,619	2,035
40-44	-0,131	0,317	0,171	1	0,679	0,877	0,471	1,633
45-49	-1,241	0,329	14,188	1	0,000	0,289	0,152	0,551
Yerleşim								
Doğu (r)								
Batı	1,192	0,172	47,779	1	0,000	3,292	2,348	4,615
Güney	0,638	0,176	13,184	1	0,000	1,892	1,341	2,670
Orta	0,968	0,173	31,442	1	0,000	2,632	1,876	3,691
Kuzey	0,728	0,234	9,682	1	0,002	2,071	1,309	3,275
Kocanın öğrenimi								
Öğrenimi yok (r)								
İlkokul	0,199	0,186	1,139	1	0,286	1,220	0,847	1,757
Ortaokul	0,552	0,220	6,331	1	0,012	1,737	1,130	2,672
Lise ve üstü	0,996	0,359	7,678	1	0,006	2,706	1,338	5,473
Kocanın mesleği								
Vasıfsız kol işçisi (r)								
Profesyonel, Teknik, Yönetim	-0,081	0,195	0,171	1	0,679	0,922	0,629	1,352
Sekreterlik hizmetleri	-0,460	0,336	1,868	1	0,172	0,632	0,327	1,221
Pazarlama	0,182	0,272	0,447	1	0,504	1,199	0,704	2,042
Tarım-kendi işi	-0,117	0,223	0,274	1	0,601	0,890	0,574	1,378
Tarım işçisi	0,719	0,309	5,408	1	0,020	2,052	1,120	3,760
Evle ilgili	-0,546	0,249	4,828	1	0,028	0,579	0,356	0,943
Hizmet	-0,118	0,242	0,239	1	0,625	0,889	0,553	1,427
Usta kol işçisi	-0,081	0,157	0,269	1	0,604	0,922	0,678	1,253
Kadının mesleği								
Vasıfsız kol işçisi (r)								
Çalışmıyor	-0,807	0,428	3,552	1	0,059	0,446	0,193	1,033
Profesyonel, Teknik, Yönetim	-0,470	0,600	0,615	1	0,433	0,625	0,193	2,024
Sekreterlik hizmetleri	1,337	1,235	1,172	1	0,279	3,806	0,338	42,803
Pazarlama	-0,937	0,441	4,505	1	0,034	0,392	0,165	0,931
Tarım-kendi işi	-0,190	0,316	0,363	1	0,547	0,827	0,445	1,535
Tarım işçisi	-0,780	0,408	3,653	1	0,056	0,459	0,206	1,020
Evle ilgili	-1,609	0,828	3,773	1	0,052	0,200	0,039	1,015
Hizmet	-0,385	0,326	1,392	1	0,238	0,681	0,359	1,290
Usta kol işçisi	-1,245	0,597	4,359	1	0,037	0,288	0,089	0,927

Tablo 4.3.2.1'in devamı,

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	%95 Güven Aralığı	
Sağlık sigortası								
Sağlık sigortası yok (r)								
SSK	0,500	0,143	12,232	1	0,000	1,648	1,246	2,181
Emekli Sandığı	0,689	0,309	4,981	1	0,026	1,993	1,088	3,651
Bağ-Kur	0,300	0,213	1,979	1	0,159	1,349	0,889	2,049
Özel Sigorta	0,312	0,520	0,360	1	0,549	1,366	0,493	3,786
Yeşil Kart	0,094	0,220	0,184	1	0,668	1,099	0,714	1,693
İçme Suyu Kaynağı								
Diğer (r)								
Şebeke+Şişe+Damacana	0,474	0,131	13,168	1	0,000	1,607	1,244	2,077
Kocanın işteki pozisyonu								
Ücretsiz aile için çalışan (r)								
İşveren >= 10 kişi	0,402	0,551	0,532	1	0,466	1,494	0,508	4,400
İşveren < 10 kişi	0,871	0,439	3,933	1	0,047	2,388	1,010	5,646
Maaşlı (devlet memuru)	1,156	0,447	6,706	1	0,010	3,178	1,325	7,625
Ücretli (devlet sektörü)	0,735	0,390	3,553	1	0,059	2,085	0,971	4,477
Ücretli (özel sektör)	0,805	0,350	5,283	1	0,022	2,236	1,126	4,440
Kendi hesabına	1,120	0,373	8,991	1	0,003	3,063	1,474	6,368
Ana dili								
Diğer (r)								
Türkçe	0,725	0,144	25,192	1	0,000	2,065	1,556	2,740
Tuvaletin yeri								
Olanak yok/Çalılık/Arazi								
İçerde	2,054	0,600	11,740	1	0,001	7,800	2,409	25,259
Dışarıda	1,981	0,595	11,083	1	0,001	7,250	2,259	23,274
İçeride ve dışarıda	1,891	0,769	6,048	1	0,014	6,626	1,468	29,908
Evlilik Yaşı								
10-14 (r)								
15-19	0,234	0,168	1,931	1	0,165	1,263	0,909	1,756
20-24	0,276	0,193	2,044	1	0,153	1,318	0,903	1,926
25-29	0,178	0,277	0,413	1	0,521	1,195	0,694	2,058
30-34	0,031	0,518	0,004	1	0,952	1,032	0,374	2,848
35-39	-2,059	0,964	4,558	1	0,033	0,128	0,019	0,845
Yaşayan çocuk sayısı								
Sıfır (r)								
Bir ya da iki	2,069	0,233	78,751	1	0,000	7,913	5,011	12,496
İkiden fazla	2,561	0,281	83,062	1	0,000	12,951	7,466	22,466

(r) referans değer.

45-49 yaşları arasında olmak gebeliği önleyici yöntem kullanımını anlamlı olarak azaltan bir etmendir. Yerleşim yeri gebeliği önleyici yöntem kullanımı ile ilişkilidir. Doğu bölgesine göre diğer bölgelerde yaşıyor olmak gebelikten korunma yöntemlerinin kullanımını anlamlı olarak arttıran bir etmendir. Kocanın öğrenimi orta okul ve üzerinde ise öğrenimi olmayan kocalara göre anlamlı olarak daha fazla gebeliği önleyici yöntemleri kullanmaktadır. Kocanın mesleği evle ilgili ise vasıfsız kol işçisine göre gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı azalmakta, koca tarım işçisi ise çiftler vasıfsız kol işçisine göre gebeliği önleyici yöntemleri anlamlı olarak daha fazla kullanmaktadır. Kadının mesleği

pazarlama ya da usta kol işçiliği ise vasıfsız kol işçiliğine göre anlamlı olarak daha az gebeliği önleyici yöntem kullanılmaktadır.

Kadının SSK ya da Emekli Sandığı'ndan sağlık sigortası varsa, anlamlı olarak daha fazla gebeliği önleyici yöntemleri kullanmaktadır. Hanede kullanılan içme suyu, şebeke suyu, şişe suyu ya da damacana ile temin edilen kaynak suyu ise gebelikten korunma yöntemlerinin kullanımı diğer içme suyu kaynaklarını kullananlara göre anlamlı olarak daha fazladır. Kocanın işteki pozisyonuna göre, on kişiden daha az işçi çalıştıran, devlet memuru olan, ücretli olarak özel sektörde çalışan ya da kendi hesabına çalışan kocalar, gebelikten korunma yöntemlerini ücret almadan aile için çalışan kocalara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır.

Anadili Türkçe olanlar, ana dili Türkçe olmayanlara göre gebeliği önleyici yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır. Tuvalet olanağı olmayanlara göre hanede tuvaletin yeri ne olursa olsun tuvalet olanağı olan hanelerde yaşayan çiftler gebeliği önleyici yöntemleri anlamlı bir farkla daha fazla kullanmaktadırlar. 35-39 yaşları arasında evlenenler 10-14 yaşları arasında evlenenler referans alındığında anlamlı olarak daha az gebeliği önleyici yöntemlere başvurumaktadırlar. Çocuk sahibi olmak ve artan çocuk sayısı çocuk sahibi olmayanlara göre gebeliği önleyici yöntemlerin istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanımına yol açmaktadır (Tablo 4.3.2.1).

4.3.3. Güncel olarak kullanılan gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını etkileyen sosyoekonomik etmenlerin değerlendirilmesi.

Tablo 4.3.3.1. Güncel olarak kullanılan, gebeliği önleyici yöntemlerden, geleneksel ya da modern yöntemlerin seçilmesini istatistiksel olarak önemli düzeyde etkileyen etmenlerin odds oranları.

N=3466	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	%95 Güven Aralığı	
Yaş								
15-19 (r)								
20-24	0,330	0,252	1,719	1	0,190	1,391	0,849	2,279
25-29	0,516	0,253	4,142	1	0,042	1,674	1,019	2,751
30-34	0,389	0,261	2,217	1	0,136	1,476	0,884	2,464
35-39	0,243	0,267	0,825	1	0,364	1,275	0,755	2,151
40-44	-0,100	0,277	0,129	1	0,719	0,905	0,526	1,558
45-49	-0,414	0,300	1,907	1	0,167	0,661	0,367	1,190
Yerleşim								
Doğu (r)								
Batı	-0,314	0,148	4,509	1	0,034	0,731	0,547	0,976
Güney	-0,279	0,161	3,011	1	0,083	0,757	0,552	1,037
Orta	-0,099	0,150	0,436	1	0,509	0,906	0,675	1,215
Kuzey	-0,443	0,186	5,666	1	0,017	0,642	0,446	0,925
Kocanın öğrenimi								
Öğrenimi yok (r)								
İlkokul	0,569	0,200	8,085	1	0,004	1,767	1,194	2,617
Ortaokul	0,362	0,213	2,888	1	0,089	1,437	0,946	2,182
Lise ve üstü	0,623	0,261	5,698	1	0,017	1,864	1,118	3,108
Kocanın mesleği								
Vasıfsız kol işçisi (r)								
Profesyonel, Teknik, Yönetim	0,036	0,132	0,075	1	0,784	1,037	0,801	1,342
Sekreterlik hizmetleri	0,050	0,232	0,046	1	0,830	1,051	0,667	1,657
Pazarlama	0,008	0,176	0,002	1	0,965	1,008	0,713	1,424
Tarım-kendi işi	-0,316	0,180	3,107	1	0,078	0,729	0,513	1,036
Tarım işçisi	-0,485	0,238	4,156	1	0,041	0,616	0,386	0,981
Evle ilgili	0,097	0,210	0,214	1	0,644	1,102	0,730	1,662
Hizmet	-0,066	0,172	,149	1	0,699	0,936	0,668	1,311
Usta kol işçisi	-0,126	0,114	1,224	1	0,268	0,882	0,705	1,102
Sağlık sigortası								
Sağlık sigortası yok (r)								
SSK	-0,023	0,101	0,052	1	0,819	0,977	0,801	1,192
Emekli Sandığı	0,021	0,190	0,012	1	0,912	1,021	0,704	1,482
Bağ-Kur	0,317	0,143	4,937	1	0,026	1,373	1,038	1,816
Özel Sigorta	0,552	0,351	2,476	1	0,116	1,737	0,873	3,453
Yeşil Kart	-0,180	0,199	0,817	1	0,366	0,835	0,566	1,234
İçme Suyu Kaynağı								
Diğer (r)								
Şebeke+Şişe+Damacana	0,227	0,100	5,141	1	0,023	1,255	1,031	1,527
Çamaşır makinesi sahipliği								
Yok (r)								
Var	0,269	0,108	6,136	1	0,013	1,308	1,058	1,618
Yaşayan çocuk sayısı								
Sıfır								
Bir ya da iki	0,754	0,247	9,280	1	0,002	2,125	1,308	3,451
İkiden fazla	0,912	0,275	10,971	1	0,001	2,490	1,451	4,273

25-29 yaşları arasında olmak güncel olarak modern yöntem kullanımını anlamlı olarak arttıran bir etmendir. Yerleşim yeri modern yöntem kullanımı ile ilişkilidir. Doğu bölgesine göre batı ve kuzey bölgesinde yaşıyor olmak modern yöntemlerin kullanımını anlamlı olarak azaltan bir etmendir. Koca ilkokul ve lise ve üzeri düzeylerinde öğrenim görmüşse, öğrenimi olmayan kocalara göre anlamlı olarak daha fazla modern gebeliği önleyici yöntemleri kullanmaktadır. Kocanın mesleğinin tarım işçiliği olması, modern yöntemlerin kullanımını azaltmaktadır. Kadının Bağ-Kur'dan sağlık sigortası varsa, anlamlı olarak daha fazla modern yöntemleri kullanmaktadır. Hanede kullanılan içme suyu, şebeke suyu, şişe suyu ya da damacana ile temin edilen kaynak suyu ise modern yöntemlerin kullanımını diğer içme suyu kaynaklarını kullananlara göre istatistiksel olarak önemli düzeyde yükselmektedir. Evde çamaşır makinesi olması modern yöntemlerin kullanımını arttıran bir etmendir. Çocuk sahibi olmak ve artan çocuk sayısı çocuk sahibi olmayanlara göre modern yöntemlerin istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanımına yol açmaktadır (Tablo 4.3.3.1).

4.3.4. Geçmişte kullanılan gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını etkileyen sosyoekonomik etmenlerin değerlendirilmesi.

Tablo 4.3.4.1. Geçmişte kullanılan, gebeliği önleyici yöntemlerden, geleneksel ya da modern yöntemlerin seçilmiş olmasını istatistiksel olarak önemli düzeyde etkileyen etmenlerin odds oranları.

N=4589	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	%95 Güven Aralığı	
Yaş								
15-19 (r)								
20-24	0,530	0,211	6,294	1	0,012	1,698	1,123	2,569
25-29	1,437	0,222	41,722	1	0,000	4,208	2,721	6,509
30-34	1,532	0,236	41,982	1	0,000	4,627	2,911	7,354
35-39	1,367	0,243	31,745	1	0,000	3,925	2,439	6,316
40-44	1,134	0,255	19,800	1	0,000	3,108	1,886	5,123
45-49	1,012	0,262	14,870	1	0,000	2,751	1,645	4,600
Kadının öğrenimi								
Öğrenimi yok (r)								
İlkokul	-0,105	0,122	0,738	1	0,390	,900	0,709	1,144
Ortaokul	0,273	0,178	2,346	1	0,126	1,314	0,927	1,863
Lise ve üstü	1,230	0,365	11,329	1	0,001	3,421	1,671	7,000
Kocanın öğrenimi								
Öğrenimi yok (r)								
İlkokul	0,307	0,182	2,857	1	0,091	1,360	0,952	1,942
Ortaokul	0,337	0,201	2,820	1	0,093	1,401	0,945	2,075
Lise ve üstü	0,538	0,273	3,876	1	0,049	1,712	1,002	2,924
Kocanın mesleği								
Vasıfsız kol işçisi (r)								
Profesyonel, Teknik, Yönetim	0,010	0,151	0,004	1	0,948	1,010	0,751	1,358
Sekreterlik hizmetleri	-0,024	0,277	0,007	1	0,932	0,977	0,567	1,681
Pazarlama	-0,419	0,189	4,901	1	0,027	0,657	0,454	0,953
Tarım-kendi işi	-0,351	0,189	3,437	1	0,064	0,704	0,486	1,020
Tarım işçisi	-0,527	0,242	4,738	1	0,030	0,591	0,368	0,949
Evle ilgili	-0,144	0,224	0,414	1	0,520	0,866	0,558	1,343
Hizmet	0,169	0,199	0,720	1	0,396	1,184	0,801	1,750
Usta kol işçisi	-0,039	0,127	0,094	1	0,759	0,962	0,750	1,233
İçme Suyu Kaynağı								
Diğer (r)								
Şebeke+Şişe+Damacana	0,356	0,106	11,338	1	0,001	1,427	1,160	1,755
Çamaşır makinesi sahipliği								
Yok (r)								
Var	0,323	0,112	8,278	1	0,004	1,381	1,108	1,721
Araba sahipliği								
Arabası yok (r)								
Arabası var	0,355	0,105	11,485	1	0,001	1,427	1,162	1,752
Telefon sahipliği								
Telefonu yok (r)								
Telefonu var	0,228	0,107	4,540	1	0,033	1,256	1,018	1,550
Elektrik süpürgesi sahipliği								
Yok (r)								
Var	0,263	0,115	5,232	1	0,022	1,301	1,038	1,629
Cep telefonu sahipliği								
Yok (r)								
Var	-0,306	0,136	5,061	1	0,024	0,736	0,564	0,961

Tablo 4.3.4.1.'in devamı,

N=4589	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	%95 Güven Aralığı	
Evlilik Yaşı								
10-14 (r)								
15-19	0,016	0,153	0,011	1	0,918	1,016	0,753	1,371
20-24	-0,431	0,167	6,663	1	0,010	0,650	0,468	0,901
25-29	-0,920	0,219	17,616	1	0,000	0,399	0,260	0,613
30-34	-1,140	0,431	7,012	1	0,008	0,320	0,138	0,744
35-39	-1,842	1,250	2,171	1	0,141	0,159	0,014	1,837
Yaşayan çocuk sayısı								
Sıfır								
Bir ya da iki	1,207	0,186	42,247	1	0,000	3,343	2,323	4,811
İkiden fazla	1,597	0,226	50,045	1	0,000	4,936	3,171	7,682

15-19 yaşları arasında olmaya göre tüm diğer yaş gruplarında bulunuyor olmak geçmişte modern yöntem kullanılmış olmasını istatistiksel olarak önemli bir farkla arttıran bir etmendir.

Yerleşim yeri modern yöntem kullanımı ile ilişkilidir. Doğu bölgesine göre batı ve kuzey bölgesinde yaşıyor olmak modern yöntemlerin kullanımını anlamlı olarak azaltan bir etmendir. Kadının ve kocanın lise ve üstü düzeyde öğrenim görmüş olması anlamlı olarak geçmişte modern yöntemlerin kullanımını arttıran bir etmendir. Kocanın mesleğinin pazarlama ya da tarım işçiliği olması, geçmişte modern yöntemlerin kullanımını istatistiksel olarak önemli bir farkla azaltmaktadır. Hanede kullanılan içme suyu, şebeke suyu, şişe suyu ya da damacana ile temin edilen kaynak suyu ise geçmişte modern yöntemlerin kullanımını diğer içme suyu kaynaklarını kullananlara göre istatistiksel olarak önemli düzeyde yükselmektedir. Evde çamaşır makinesi, telefon, elektrik süpürgesi olması ve araba sahipliği geçmişte modern yöntemlerin kullanımını istatistiksel olarak önemli düzeyde arttıran etmenlerdir. Ancak cep telefonu sahipliği, geçmişte modern yöntem kullanımını istatistiksel olarak önemli düzeyde azaltan bir etmen olarak bulunmuştur. Evlilik yaşı 20-24, 25-29, 30-34 arasında olmak istatistiksel olarak önemli düzeyde geçmişte modern yöntemlerin kullanımını azaltmaktadır. Çocuk sahibi olmak ve artan çocuk sayısı çocuk sahibi olmayanlara göre geçmişte modern yöntemlerin istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanımına yol açmaktadır (Tablo 4.3.4.1).

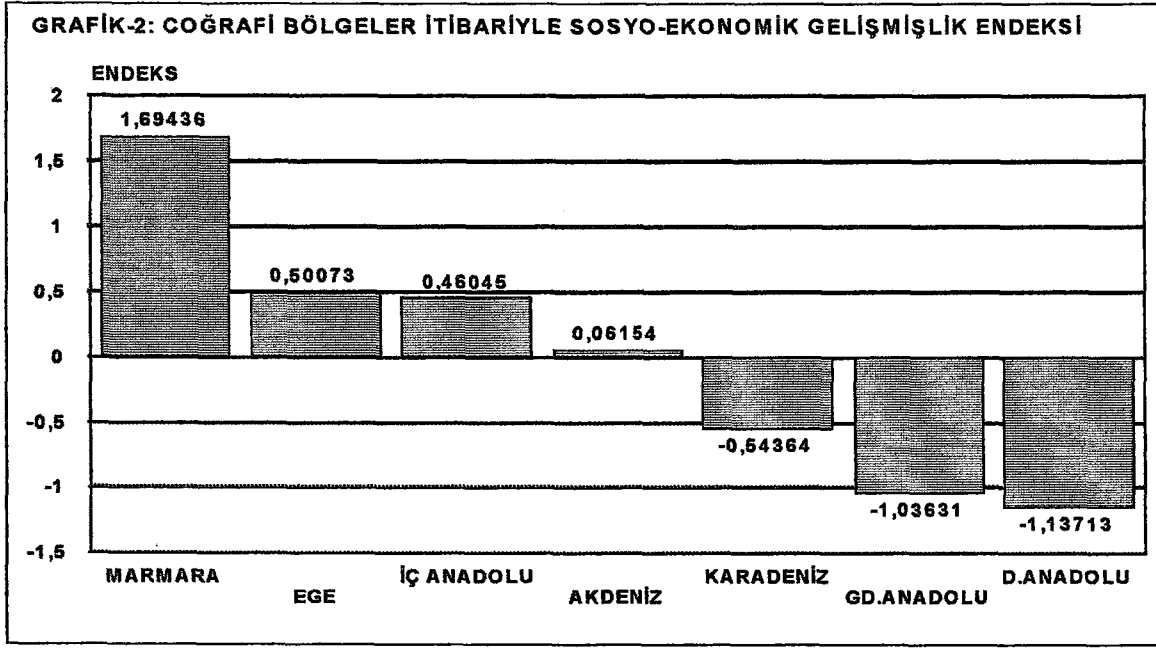
5. TARTIŞMA

Türkiye’de gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı üzerine sosyoekonomik etmenlerin etkisini değerlendirirken çalışılan toplumun gelişmişlik alt yapısını irdelemek sosyoekonomik etmenlerin hangi düzeyde şekillendiğini anlamamızı kolaylaştıracaktır. Evli kadınların kökenlerine baktığımızda yarısından fazlasının köy kökenli olduğunu görmekteyiz ve ancak %67,2 si kentte yaşamaktadır. Türkiye’de kentleşme süreci henüz tamamlanmamıştır. Bununla birlikte kadınların öğrenim düzeyleri düşük ve öğrenim görmeyenlerin oranları yüksektir (Tablo 4.1.1). Evli kadınların % 31,7’si çalışmaktadır. Evli kadınlar arasında çalışma oranı düşüktür ve en çok tarım sektöründe istihdam edilmişlerdir. Ücretsiz çalışma ve mevsimlik ve arasıra çalışma yaygındır. Modernleşme ve çocuk sayısını azaltıcı gereksinimlerin oluşumu açısından Türkiye’de kadının çalışma nitelikleri az gelişmiştir. Kocalar çoğunlukla özel sektörde ücretli (%37,2) olarak yada kendi hesaplarına (%31,2) çalışırken, kadınların %43,0’ı ücret almadan aile için çalışmaktadır (Tablo 4.1.5). Hane geliri çoğunlukla kocanın gelirinden oluşmaktadır (%72,2). Aylık hane geliri en çok 50-100 milyon arasındadır (%40,4). Araştırmada yer alan kadınların %43’ünün sağlık güvencesi yoktur (Tablo 4.1.6).

5.1. Tek değişkenli analiz sonuçlarının değerlendirilmesi.

Bu az gelişmişlik ortamına rağmen, modern yöntemlerin bilinme oranları %98,7’ye ulaşmıştır. Batı Almanya’da 1985’te yapılan bir araştırmada görüşülen katılımcıların %13,4’ü aile planlaması yöntemleri hakkında bilgisi olmadığını bildirmiştir³⁹. Türkiye’de aile planlaması bilgisinin topluma yayıldığı anlaşılmaktadır. Buna rağmen evli kadınların modern yöntemleri kullanma oranı %67,3’tür. Bilgi kullanıma dönüşmemiştir (Tablo 4.1.2). Modern yöntem bilgisi toplumda yayılmış olmasına rağmen, evli kadınların yaşamları boyunca en az bir kez kullandıkları yöntemler arasında geri çekme (%65,1) başta gelmektedir. Evli kadınlar arasında güncel olarak kullanılan yöntemler arasında da geri çekme (%24,4) başta gelmektedir. Evli kadınların kullandıkları ilk yöntemler değerlendirildiğinde geri çekmenin (%33,3) önde olduğu gözlenmektedir. Buna rağmen evli kadınların son beş yıl içinde en çok terk ettikleri yöntem geri çekmedir (%45,8).

Grafik.5.1.1.Coğrafi bölgeler itibariyle sosyoekonomik gelişmişlik indeksi.

Devlet istatistik enstitüsü verilerine göre Türkiye’de bölgeler sosyoekonomik gelişmişlik düzeyine göre Marmara Bölgesi, Ege Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Akdeniz Bölgesi, Karadeniz Bölgesi, Güney Doğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesi olarak sıralanmaktadır. Bu sıralama bizim çalışmamıza uyarlandığında en gelişmiş bölge batı sonra orta bölge, akdeniz bölgesi sonra karadeniz bölgesi , en son olarak da doğu bölgesidir⁵³.

Türkiye’de bölgelerin sosyoekonomik gelişmişliklerini göz önünde bulundurarak yapılan analizlerde, kuzey ve doğu bölgelerinde az miktarda modern yöntemleri bilmeyen evli kadınlar olduğu saptanmıştır. Bu bölgeler sosyoekonomik gelişmişlik açısından Türkiye’nin daha geri bölgeleridir (Tablo 4.2.1.1).

Sosyoekonomik hipotez kadınların az öğrenim gördükleri, sınırlı formal sektör işleri yapabildikleri ve sağlık ve aileye dönük çıktılarından yararlanamadıkları bölgelerde gebeliği önleyici yöntem kullanımının düşük oranlarda olacağını beklenmesini önermektedir. Yaşanılan bölgenin ikinci önemli açıklayıcı özelliği, gebeliği önleyici yöntemlerin kabulüne etnik ve kültürel engellerin etkisini gösterebilmesidir⁶.

Kırsal bölgede yaşamak gebeliği önleyici yöntem bilgisine ulaşmada bir dezavantaj oluşturmaktadır. Büyük şehirlerde modern yöntemler bilinmektedir. Diğer yerleşim

yerleriyle büyük şehir arasında modern yöntemlerin bilinmesi açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır, kentleşme gebeliği önleyici yöntem bilgisine gereksinimi arttıran ve bu bilgiye ulaşmayı kolaylaştıran bir faktördür (Tablo 4.2.1.1).

Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımında bölgeler arasında anlamlı fark vardır. Gebeliği önleyici yöntemler en çok batı bölgesinde kullanılmaktadır (%90,8). Gebeliği önleyici yöntemlerin en az kullanıldığı bölge doğu bölgesidir (%60,3) (Tablo 4.2.2.1). Geleneksel ve modern yöntemlerin güncel olarak kullanımında bölgeler arasında fark olup olmadığı araştırıldığında, bölgelere arasında kullanılan yöntem tipleri açısından istatistiksel olarak önemli fark vardır. Geleneksel yöntem en çok kuzey bölgesinde (%47,3) kullanılmaktadır. Modern yöntemlerin en az kullanıldığı bölge Doğu bölgesidir (%63,8). Doğuda gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımının düşük olmasına rağmen, yöntem kullananlar daha çok modern yöntemleri tercih etmektedir (Tablo 4.2.4.1). Geçmişte yöntem kullanımı bölgelere göre incelendiğinde, kuzey bölgesinde, geleneksel yöntemler geçmişte (%24,8) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanılmıştır (Tablo 4.2.3.1). Hindistan'da Uttar Pradesh eyaletinde beş bölgede yapılan gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı araştırmasında, beş bölge arasında en çok gebeliği önleyici yöntem uygulamasının daha gelişmiş olan Hill bölgesinde olduğu ve sosyoekonomik karakteristiklerin demografik davranışı etkilediği saptanmıştır⁸.

Kent-Kır farklılıkları çok yaygın olarak çalışılmış doğurganlık üzerine etkili sosyoekonomik farklılık değişkenleridir. Bununla birlikte bir çok gelişmekte olan ülkede kentleşme, yüksek öğrenim düzeyi, tıbbi bakıma ve aile planlaması hizmetlerine ve diğer sosyal hizmetlere daha iyi ulaşım ile bağlantılıdır. Sonuçta kentlerde kırsala göre gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımının daha yüksek olması beklenmelidir. Bangladeş'te, sosyoekonomik gelişme ve kadının statüsü, gebeliği önleyen yöntemlerin kullanımını anlamlı olarak etkilemektedir. İyi eğitilmiş, iş sahibi olan kadınlar, gebeliği önleyici yöntemleri, öğrenimsiz ve iş sahibi olmayanlara göre daha fazla kullanmaktadırlar. Aile planlaması çalışmaları, sosyoekonomik gelişme programları ile entegre edildiğinde daha başarılı olmaktadır^{6,42}.

Türkiye'de, evli kadınların yaşadıkları yerleşim yerleri arasında gebeliği önleyici yöntemlerin güncel kullanımları açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,000$) (Tablo 4.2.4.1). Kırsal bölgelerde yöntem kullanmayanların oranı (%21,7), şehirde yöntem

kullanmayanlardan (%12,5) istatistiksel olarak önemli bir farkla yüksektir ($p=0,000$) (Tablo 4.2.2.1).

Büyük şehirlerde yerleşenler arasında yöntem kullanımı diğer yerleşim yerlerinden daha yüksektir (%91,0) (Tablo 4.2.2.1). En düşük gebeliği önleyici yöntem kullanım oranı köydedir (%78,3). Kırsal bölgelerde geleneksel yöntem kullanımı (%24,7), şehirlerde geleneksel yöntem kullanımına (%17,6) göre anlamlı olarak yüksektir ($p=0,000$), (Tablo 4.2.4.1) .

Geçmişte ve güncel olarak kullanılan yöntemler incelendiğinde de kırsal bölgelerde aile planlaması açısından olumsuz durum sürmektedir. Köylerde geçmişte yalnızca geleneksel yöntemler (%24,7) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanılmıştır. Modern yöntemler en çok küçük şehirlerde (%84,3) kullanılmıştır. Kırsal bölgelerde geleneksel yöntem güncel kullanımı (%45,4), şehirlerde geleneksel yöntem güncel kullanımına (%38,2) göre anlamlı olarak farklıdır ($p=0,000$). Köyde geleneksel yöntem kullanımı (%45,4) diğer yerleşim bölgelerine göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha yüksektir ($p=0,000$) (Tablo 4.2.2.1, Tablo 4.2.3.1). Kentleşme gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını ve kullanılan yöntemlerin niteliğini arttırmaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler arasında yapılan sosyoekonomik değişkenlerin gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı üzerine etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, kadının öğrenim durumu ile çocukluk çağında yaşadığı yer gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımıyla ilişkili bulunmuştur¹².

Şehirde büyümüş olanlar diğer yerlerde büyümüş olanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla gebeliği önleyici yöntemleri (%90,7) kullanmaktadırlar ($p=0,000$) (Tablo 4.2.2.1). Köyde büyümüş olanlar diğer yerlerde büyümüş olanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla yalnızca geleneksel yöntemleri (%43,9) kullanmaktadırlar ($p=0,000$) (4.2.4.1). Geçmişte kullanılmış olan yöntem tipi açısından, köylerde büyüyenler diğer yerleşim yerlerinde büyüyenlere göre istatistiksel olarak önemli bir farkla modern yöntemleri (%77,1) daha az kullanmışlardır. ($p=0,000$) (Tablo 4.2.3.1).

Mozambik'te şehirde gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı üzerine yapılan bir araştırmada batı kültürünün yaşam tarzı olarak kabul edildiği bölgelerde gebeliği önleyici yöntemlere yönelimin arttığı gözlenmiştir. Kadınlar sosyoekonomik belirsizlikler ve zorluklar nedeniyle çocuk isteklerini sınırlamaktadırlar¹⁰.

Rhode Island'da yapılan gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı araştırmasında, öğrenim, gelir, ve çalışma durumunun gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımında bir etmen olduğu gösterilmiştir. Lise mezuniyetinin üzerinde öğrenim görmüş kadınların, gebeliği önleyici yöntemlerin kullanım oranları lise mezunu olmayanlara göre yüksektir; kolej mezunu olanlarda gebeliği önleyici yöntem kullanma oranı %54,7 iken, liseyi tamamlamayanlar arasında bu oran %37,4'tür. Benzer şekilde yüksek gelir grubundakilerde gebeliği önleyici yöntem kullanımı da yüksektir. Geliri 50000 doların üzerinde olanların gebeliği önleyici yöntem kullanma oranları %61,4, geliri 15000 doların altında olanların gebeliği önleyici yöntemleri kullanma oranı %39,9'dur. İş sahibi olan kadınlar arasında yöntem kullanımı %54,3, işsiz kadınlar arasındaysa %43'tür. Şehrin etrafında yaşayanlarda yöntem kullanımı %55,3, şehir merkezinde yaşayanlarda %44'tür. Yanıtlayıcıların sağlık güvencelerinin olması, gebeliği önleyici yöntem kullanımında belirleyici bir etmen olarak görülmemiştir. Sigortası olanlarda gebeliği önleyici yöntemleri kullanımı %53, sigortasız olanlarda %50,5'tir³⁰.

Öğrenim, kadının modern bilgiye ulaşımını ve yaşam için yeni yollar keşfetme olanağını sağlar, bu kendisi için uygun olanı seçme özgürlüğü demektir. Böylelikle kadının doğum kontrolünü onaylaması kolaylaşır ve gebeliği önleyici yönteme nasıl ulaşabileceğini ve nasıl doğru kullanabileceğini bilebilir, doğum kontrolü konusunda yeni bir davranış kalıbı geliştirmesi mümkün olabilir. Ek olarak öğrenimin eşle gebeliği önleme hakkında iletişim engellerini kırma etkisi de vardır. İyi eğitilmiş kadınlar gebeliği önleyici yöntem uygulamasına daha yatkındır. Kadının öğrenimi daha güvenli gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımında tüm diğer sosyoekonomik etmenlerden daha önemli bulunmuştur^{36,41}.

Uganda'da Rakai bölgesinde nüfus ve sağlık araştırması verilerine dayalı olarak yapılan bir çalışmada, aile planlaması yöntemlerini kullanan kadınlar, çoğunlukla 20-39 yaş grubunda, evli, iyi öğrenimli, diğerlerine göre daha fazla doğum yapmışlardır. Kadın ya da erkek olsun kondom kullananlar, çoğunlukla genç, evli olmayan ve iyi öğrenimlilerdir⁹. Pakistan ve

Zaire’de ve Bali’de yapılan çalışmalarda’da öğrenim düzeyinin gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı üzerine olumlu etkileri bildirilmiştir^{15,16,17}.Öğrenimin geliştirilmesi ile birlikte yürüyen gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımının yaygınlaştırılması çalışmaları daha başarılı sonuçlar vermiştir¹⁷. Öğrenimin gebeliği önleyici yöntem kullanımı üzerine olumlu etkileri, gelişmiş ülkelerde yaşayan kadınlarda da benzer şekilde gözlenmiştir^{20,23,30}.

Filipinler’de yapılan bir araştırmada genç ve az öğrenim görmüş kadınların gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı için hedef grup olarak seçildiklerinde, etkin olarak gebeliği önleyici yöntemleri kullandıkları ve kullanım sürekliliğinin arttığı gözlenmiştir³⁸.

Türkiye’de öğrenim görmemiş evli kadınlar modern yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az bilmektedir. Okuma yazma bilmek ve düzenli olarak okumak modern yöntemleri daha fazla bilmekle ilişkili bulunmuştur. Kocaların öğrenimi de önemlidir. Kocaları ilkökul, ortaokul ve lise mezunu olan evli kadınlar, modern yöntemleri, diğer mezuniyet düzeylerindekiyelerden istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla bilmektedir (p=0,000) (Tablo 4.2.1.6).

Lise ve üstü öğrenim görmüş grup gebeliği önleyici yöntemleri daha fazla kullanmaktadır. Yöntem kullanımı en düşük grup öğrenimi olmayanlardır (%69,3). Gazete okumayanlarda gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı (%81,6) haftada en az bir kez gazete okuyan kadınların gebeliği önleyici yöntemleri (%91,8) kullanımına göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha düşüktür (p=0,000) (Tablo 4.2.2.2). Kocaların öğrenimleri arttıkça kadınların yöntem kullanım oranları istatistiksel olarak önemli bir eğimle artmaktadır (p=0,000), (Tablo 4.2.2.8).

Lise ve üstü öğrenim gören grup geçmişte modern yöntemleri (%92,8) en çok kullanmış olan gruptur. Lise ve üstü öğrenim görmüş grup yalnızca geleneksel yöntemleri %24,1 oranında kullanmaktadır. Geleneksel yöntemleri geçmişte en çok kullanan grup öğrenimi olmayanlardır(%44,3) (Tablo 4.2.3.2).

Okuması olmayanların, gazete okumayanların modern yöntemleri kullanımları istatistiksel olarak önemli bir farkla daha düşüktür (p=0,000). Kocaların eğitim durumları arttıkça kadınların modern yöntemleri kullanım oranları anlamlı bir eğimle artmaktadır (p=0,000) (Tablo 4.2.4.7).

Pakistan’da yapılan bir araştırmada, bebek ölümlerinin azaltılması, ideal aile büyüklüğü beklentilerinin azaltılması, kadının eğitiminin arttırılması, doğurganlığı azaltacak etmenler olarak saptanmıştır. Kadının gebeliği önleyici yöntemleri kullanım kararında eğitiminin rolü büyüktür⁴⁵.

Haneleri modern olanlar, (tuvalet içeride, zemin yapılmış, elektrikli alet donanımı var, içme suyu var, uyumak için oda başına iki ya da ikiden az kişi düşüyor) modern yöntemleri daha fazla bilmektedir (Tablo 4.2.1.3). Yine haneleri modern olanlar, (tuvalet içeride, kendi sifonlu tuvaleti, zemin yapılmış, elektrikli alet donanımı var, içme suyu var, uyumak için oda başına iki ya da ikiden az kişi düşüyor, ısınma biçimi kalorifer) araba ve ev sahibi olanlar gebeliği önleyici yöntemleri daha fazla kullanmaktadır (Tablo 4.2.2.3). Modern gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını hanelerin durumuna ve araba sahipliğine göre incelediğimizde, haneleri modern olanlar, (kendi sifonlu tuvaletinin olması, zemin yapılmış, elektrikli alet donanımı var, içme suyu var, ısınma biçimi kalorifer) araba sahibi olanlar geçmişte ve güncel olarak modern yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır (Tablo 4.2.3.3, Tablo 4.2.4.3).

Modern hanelerde yaşayanlar, gebeliği önleyici yöntemleri daha fazla kullanmaktadır ve modern yöntemleri tercih etmektedir. Literatürde eğitimli, hane geliri yüksek ve elektrikli donanıma sahip, sert zemini olan evlerde oturanların gebeliği önleyici yöntemleri daha fazla kullandıkları saptanmıştır^{46,48}.

Amerika Birleşik Devletleri’nde gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımında riskli davranışlar gösteren ve istenmeyen gebeliklere maruz kalan grupların düşük gelirli gruplar olduğu saptanmıştır³⁷. Düşük geliri olan gruplarda doğurganlığı etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik hemen hemen tüm çalışmalarda, açıklayıcı değişken olarak bir gelir ölçütü içerilir. Kişi başına gelir veya hane geliri, bir çok doğurganlık çalışmasında açıklayıcı değişken olarak kullanılmaktadır. Hanenin bütçe olanakları erkeğin geliri, kadının zamanı, ve kadının ücreti ile belirlenir .

Türkiye’de evli kadınların aylık hane gelirleri ile bildikleri yöntemin tipi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Tablo 4.2.1.7). Bu bilginin gelirden bağımsızlaştığını göstermektedir. Ancak, hane geliri arttıkça gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı istatistiksel olarak önemli bir

farkla artmaktadır ($p=0,000$). Temel gelir kaynakları kadının ve kocanın geliri ve yalnızca kocanın geliri olan çiftler gebeliği önleyici yöntemleri daha fazla kullanmaktadırlar ($p=0,000$)

(Tablo 4.2.2.9). Hane geliri arttıkça kadınların geçmişte kullandıkları modern yöntem kullanım oranları anlamlı bir eğimle artmaktadır ($p=0,000$) (Tablo 4.2.4.8). Kocanın ya da kadının ailesinin geliri, temel gelir kaynağı olan, evli kadınların diğer temel gelir gruplarına mensup evli kadınlara göre geleneksel yöntemleri geçmişte kullanımları (%31,6) anlamlı olarak daha fazladır ($p=0,000$). Modern yöntemleri geçmişte en az kullananlar (%55,1) en alt gelir grubundayken, en fazla kullananlar (%68,1) en yüksek ikinci gelir düzeyindedirler. Harcamalara kocaların karar verdiği grupta yer alan kadınlar geçmişte geleneksel yöntemleri (%30,9) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmışlardır. ($p=0,035$)

(Tablo 4.2.3.8).

Amerika Birleşik Devletleri'nde ortalama doğurganlığın altında kalanlar zengin ve öğrenimli, ortalama doğurganlığın üzerinde olanlar ise ileri derecede yoksul, öğrenimsiz ve refah düzeyi düşüklerdir. Bu ilişkiler evli olmadan çocuk sahibi olan kadınların doğurganlığı açısından evli olanların doğurganlığına göre çok daha güçlenmektedir. Ulusal düzeyde de geliri yıllık 10000\$'ın altında olanlarda doğurganlık hızı genel popülasyona göre %22 daha fazladır¹⁴. Pakistan'da yapılan bir çalışmada bugüne kadar ve güncel kondom kullanma ile hane gelirinin 2000 rupees'den yüksek oluşu, öğrenim düzeyi, şehirde oturma ve çocuk istememe arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur¹⁶. Rhode Island'da yapılan çalışmada gelir düzeyi yüksek olanların gebeliği önleyici yöntemleri daha fazla kullandıkları ortaya konmuştur³⁰.

Çalışan kadının daha özgür olabileceği ve evlilik ilişkisinde daha eşit bir ilişki kurup doğurganlık tercihlerinde söz sahibi olabileceği kanıtlanmıştır. Kadınların iş bulma olanaklarındaki artışların, doğurganlığı açıklamakta önemli potansiyel bir etmen olduğu uzun süreden beri tartışılmaktadır. Kadınların para kazanma yeteneklerinin artmasının, çocukların gölge fiyatını arttıracakları öne sürülmektedir. Bu nedenle, kadınların kazanç sağlama gücü artarsa, kadınlar için zaman yoğun mallar olan çocuklara talep azalır⁶.

Kadının öğrenimli ve iş sahibi olması ile kontraseptif kullanımı arasında kuvvetli bir ilişki gözlenmiştir. İyi öğrenim görmüş ve modern sektörde iş sahibi olan kadınların, kontraseptif kullanımının öncüsü oldukları belirtilmektedir¹³.

Ücret karşılığı çalışma modern yöntemlerin kullanımını arttıran bir etmen olarak bulunmuştur. Kadınlar dışarıda ücret karşılığında çalıştıklarında, çocuk sahibi olmayı ertelemekte ve çocuk sahibi olma aralıklarını uzatmaktadırlar^{40,41}. Öğrenim düzeyi ve iş sahipliği arttıkça kontraseptif kullanımı da artmaktadır. Kadının işe bağlı özerkliği yaşamının tümü üzerine belirleyici etkilerde bulunmaktadır⁴⁴. Java-Bali'de yapılan çalışmada, eşlerin öğrenim düzeyi ve iş niteliği arttıkça etkili yöntem kullanımının anlamlı olarak arttığı gözlenmiştir¹⁷.

Annenin eğitimi, kırsal ve kentsel Bangladeş'te gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımında pozitif etkiliyken bebek ölümü negatif etki yapmaktadır. Din ve çalışma deneyimi gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı üzerine zayıf etkili bulunmuştur⁵⁰. Kinsaşa'da informal sektörde çalışan kadınların çalışmayan kadınlara göre gebeliği önleyici yöntemleri daha az kullandıkları saptanmıştır. Formal sektörde çalışanlar da gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı açısından, çalışmayanlardan istatistiksel olarak önemli bir farklılık göstermemişlerdir⁵².

Türkiye'de tüm yıl çalışan kadınlar, istatistiksel olarak önemli bir farkla modern yöntemleri daha fazla bilmektedir ($p=0,005$). İşveren ve devlet sektöründe çalışan kocaların eşlerinin tamamı modern yöntemleri bilmektedir. Evli kadınlardan ücret alanlar ücret almayanlara göre modern yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla bilmektedirler ($p=0,031$) (Tablo 4.2.1.5).

Gebeliği önleyici yöntemleri en fazla kullanan grup profesyonel, teknik, yönetim grubudur (%90,2). Tarım işiyle uğraşan kocaların toprak sahipliğine göre eşlerinin gebeliği önleyici yöntemleri kullanımları incelendiğinde, kendi yerinde tarım yapan kocaların eşleri gebeliği önleyici yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az kullanmaktadır ($p=0,020$). Evli kadınların meslekleri arasında gebeliği önleyici yöntem kullanma açısından istatistiksel olarak önemli bir fark vardır ($p=0,004$). Pazarlama ve profesyonel, teknik, yönetim iş kolundakiler, istatistiksel olarak önemli bir farkla gebeliği önleyici yöntemleri daha fazla kullanırken, tarımda

kendi işini yapanlar, hizmet iş kolunda çalışanlar ve vasıfsız kol işçileri de istatistiksel olarak önemli bir farkla gebeliği önleyici yöntemleri daha az kullanmaktadır. Dışarıda ücretli çalışan kadınlar, tüm yıl çalışan kadınlar, gebeliği önleyici yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır. Ücretsiz aile için çalışan kocaların eşleri daha az gebeliği önleyici yöntem kullanmaktadır (%73,2). Gebeliği önleyici yöntemleri en çok kullananlar maaşlı devlet memurlarının eşleridir (%7,4). Maaşlı devlet memuru olan kadınlar gebeliği önleyici yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır (p=0,002). Güncel olarak çalışanlar gebeliği önleyici yöntemleri (%86,5) çalışmayanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır (p=0,010). Evlenmeden önce çalışan kadınlar da gebeliği önleyici yöntemleri (%86,7) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır (Tablo 4.2.2.5).

Tarım işiyle uğraşan kocaların toprak sahipliğine göre eşlerinin güncel olarak kullandıkları yöntemler incelendiğinde, kiralık toprakta çalışanların eşleri güncel olarak geleneksel yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az kullanmaktadır (p=0,019). Dışarıda ücretsiz işçi olarak çalışan kadınlar geleneksel yöntemleri (%52,8) diğer çalışma biçimlerine göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır (p=0,000). Evli kadınlardan çalışma karşılığı ücret almayanların geleneksel yöntemleri kullanma oranları (%51,5), ücret alanlardan istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazladır (p=0,000). Tüm yıl çalışan kadınlar modern yöntemleri (%65,1) istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadırlar (p=0,000). Ücretsiz aile için çalışan kocaların eşleri geleneksel yöntemleri daha fazla kullanmaktadırlar (%57,3). Geleneksel yöntemleri en az kullananlar 10'dan fazla işçi çalıştıran işverenlerin eşleridir (%31,7). Bunu maaşlı devlet memurlarının eşleri izlemektedir (%32,5). Evli çalışan kadınların, işteki konumu ile kullandıkları yöntem arasında anlamlı bir ilişki vardır (p=0,000). Ücretsiz aile için çalışan kadınlar geleneksel yöntemleri daha fazla kullanmaktadır (%52,1). İşveren kadınlar geleneksel yöntemleri en az kullanan gruptur (%8,3) (Tablo 4.2.4.5).

Gelişmiş ülkelerde kadının ücretli çalışması ile doğurganlığı arasında negatif korelasyon olduğu bir çok çalışmayla gösterilmiştir. Yaşam beklentisinde artış, piyasada ücretlerin yükselmesi, kitle öğreniminin yayılması, refah durumunda gelişme; ailelerin çocuk yetiştirme maliyetlerini arttırmış, aileleri küçültmüş, iş gücü pazarında kadının verimliliğini arttırmış, bireycilik ve sekülerizmin yükselmesi ile değerler değişmiştir²³. Gelişmiş batı ülkelerinde

çalışan kadınlar, eşlerinin büyük desteği olmadan ve çocuk bakımına hükümetlerin desteği olmadan iki çocuk sahibi olmayı göze alamamaktadır. Gebeliği önleyici yöntemlere kolay ulaşım ve isteyerek düşük olanağına kolay ulaşım doğurganlığı sınırlamaktadır⁴⁸. Tüm bu sonuçlar, çalışmanın ve nitelikli iş gücü olarak çalışmanın, gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını ve seçilen yöntemin niteliğini artırıcı bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Sağlık güvencesine sahip olmayanlar ve yeşil kartlılar gebeliği önleyici yöntemleri diğer sosyal güvenlik koşullarına sahip olanlara göre istatistiksel olarak önemli bir farkla daha az kullanmaktadır (p=0,000). Sağlık güvencesine sahip olmak tek değişkenli analizlerde yöntem seçiminde etkili bir değişken olarak bulunmuştur (Tablo 4.2.2.9, Tablo 4.2.4.8)

5.2. Çok değişkenli analiz sonuçlarının değerlendirilmesi.

5.2.1. Gebeliği önleyici yöntemler hakkında bilgiyi etkileyen sosyoekonomik etmenler.

Çok değişkenli analiz sonuçlarının değerlendirilmesi sonucunda, yerleşim, hane durumu, sahip olunan mallar, kadının ve kocanın meslekleri gibi etmenler lojistik regresyon ile incelendiğinde; doğu bölgesinde yaşamak referans alındığında, güneyde ve orta bölgede yaşamak, çocukluk çağında yaşanılan yer, kasaba ve şehir ise, hanede telefon, çamaşır makinesi varsa, anadil Türkçe ve oda başına iki ve ikiden az kişi düşüyorsa, gebeliği önleyici modern yöntemler daha fazla bilinmektedir. Bu etmenler sosyoekonomik gelişmişlik açısından olumlu özellikler olduğuna göre modernizmin nimetlerinden yararlanmak gebeliği önleyici yöntem bilgisini artırır denilebilir. Araba sahipliği de sosyoekonomik güç açısından bir gösterge olmakla birlikte, gebeliği önleyici modern yöntemler üzerine negatif etkisi sosyoekonomik yönden avantajlı kesimlerde de aile planlaması bilgisinde bir eksiklik olabileceğini göstermektedir (Tablo 4.3.1.1).

5.2.2. Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını etkileyen sosyoekonomik etmenler (Tablo 4.3.2.1).

Yerleşim yeri gebeliği önleyici yöntem kullanımı ile ilişkilidir. Doğu bölgesine göre diğer bölgelerde yaşıyor olmak gebelikten korunma yöntemlerinin kullanımını anlamlı olarak

arttıran bir etmendir. Sosyoekonomik olarak daha fazla gelişmiş bölgelerde gebeliği önleyici yöntemler daha çok kullanılmaktadır.

Kocasının öğrenimi orta okul ve üzerinde olan evli kadınlar, öğrenimi olmayan kocaların eşlerine göre anlamlı olarak daha fazla gebeliği önleyici yöntemleri kullanmaktadırlar. Kocanın öğrenimi, gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımında, kadının öğreniminden daha etkili bir etmen olarak bulunmuştur.

Kocanın mesleği evle ilgili ise vasıfsız kol işçisine göre evli kadınların gebeliği önleyici yöntemleri kullanımı azalmaktadır, koca tarım işçisi ise çiftler vasıfsız kol işçisine göre gebeliği önleyici yöntemleri anlamlı olarak daha fazla kullanmaktadır. Kocanın işinin niteliği gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı üzerine etkilidir.

Kadının mesleği pazarlama ya da usta kol işçiliği ise vasıfsız kol işçiliğine göre anlamlı olarak daha az gebeliği önleyici yöntem kullanılmaktadır. Kadının işinin niteliği de gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı üzerine etkilidir.

Kadının SSK ya da Emekli Sandığı'ndan sağlık güvencesi varsa, anlamlı olarak daha fazla gebeliği önleyici yöntemleri kullanmaktadır.

Hanede kullanılan içme suyu, şebeke suyu, şişe suyu ya da damacana ile temin edilen kaynak suyu ise gebelikten korunma yöntemlerinin kullanımı diğer içme suyu kaynaklarını kullananlara göre anlamlı olarak yüksektir. Tuvalet olanağı olmayanlara göre hanede tuvaletin yeri ne olursa olsun tuvalet olanağı olan hanelerde yaşayan çiftler gebeliği önleyici yöntemleri istatistiksel olarak önemli bir farkla daha fazla kullanmaktadır.

Kocanın işteki pozisyonuna göre, on kişiden daha az işçi çalıştıran, devlet memuru olan, ücretli olarak özel sektörde çalışan ya da kendi hesabına çalışan kocaların eşleri gebelikten korunma yöntemlerini ücret almadan aile için çalışan kocalarla evli kadınlara göre anlamlı olarak daha fazla kullanmaktadır.

Anadili Türkçe olanlar, ana dili Türkçe olmayanlara göre anlamlı olarak daha fazla gebeliği önleyici yöntemleri kullanmaktadır. Türkiye'de sosyokültürel özelliklerin de gebeliği önleyici

yöntemlerin kullanımı üzerine etkileri gözlenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde bazı gruplar özellikle de İspanyol kökenli gruplar geniş ailelere sahip olmayı istemektedirler. Regresyon analizinde ırk ve etnisite tüm sosyoekonomik değişkenler analize katıldığında bile güçlü bir etki göstermektedir. Bu durum öğrenim, gelir iş ve diğer sosyoekonomik değişkenlerden sonra bile bir latent pronatalist kalıntıya işaret etmektedir.

Derinliğine görüşme tekniği ile İngiltere'de yaşayan asya kökenli kadınlar üzerinde, gebeliği önleyici yöntem kullanım kalıpları ve gebeliği önleyici yöntem kullanımı hakkındaki karar verme mekanizmaları hakkında yapılan çalışmada; profesyonel olmayan kadınlar (hiç iş yaşamı olmamış, yeterli öğrenim almamış), tipik olarak gebeliği önleyici yöntemler hakkında evlenene kadar ya da ilk doğumları sonrasına kadar az bilgi sahibiydiler. Gebeliği önleme davranışları ilk doğumlarının sonrasına kadar yetersizdi, kondom en çok kullanılan yöntemdi. Profesyonel olmayan kadınlar geniş ailelerinden, doğurganlıklarıyla ve aile planlaması ile ilgili kararlarında dinsel ve kültürel beklentilerden etkileniyorlardı. Profesyonel kadınlar tamamen farklı bir gebelikten korunma kalıbı sergilemekteydiler. Evlilikten önce de gebelikten korunma bilgisine daha fazla sahiptirler, bazı gebeliği önleyici yöntemleri çocuk sahibi olma yıllarında kullanmaktadırlar (özellikle hap) ve kişisel, pratik ya da ekonomik nedenler doğurganlık kararında dinsel, kültürel ya da geniş aile isteğinden daha belirleyicidir¹⁸.

1988'de Sidney'de göçmen kadınların doğurganlığı ve aile planlaması yöntemlerini kullanmalarını konu eden çalışmada Lübnan, Türkiye ve Vietnam kökenli evli kadınların doğum kontrolü davranışları incelenmiştir. Bu üç grup arasında ve bu gruplarla genel populasyon arasında farklılıklar bulunmuştur. Üç grupta da doğurganlık yüksektir bu özellikle Lübnan'lılarda daha da yüksektir. Çoğunlukla kadınlar gebeliği önleyici yöntemleri bilmektedir, ancak geleneksel yöntemlere ağırlıklı olarak güvenmektedirler. Genel populasyonla karşılaştırıldığında sterilizasyon ve histerektomi sıklığı düşüktür. İsteyerek düşüklerin gebeliği önleyici yöntem gibi kullanılması Türk kadınlar arasında oldukça yüksektir. Çoğu kadın gebelikten korunma önerileri için doktorlarına bağımlıdır ve bilgileri azdır, aile planlaması kliniklerini az kullanmaktadır. Çalışma bu gruplar için karşılanamayan gereksinimi ortaya koymuştur¹⁹.

35-39 yaşları arasında evlenenler 10-14 yaşları arasında evlenenler referans alındığında anlamlı olarak daha az gebeliği önleyici yöntemlere başvurumaktadırlar. Geç evlilikte, giderek çocuk sahibi olmak güçleşeceğinden, gebeliği önleyici yöntemlere başvuru daha azalmaktadır.

Çocuk sahibi olmak ve artan çocuk sayısı çocuk sahibi olmayanlara göre gebeliği önleyici yöntemlerin anlamlı olarak daha fazla kullanımına yol açmaktadır. İstenen aile büyüklüğüne kavuşulduğunda gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı artmaktadır.

Az gelişmiş yada gelişmekte olan ülke olarak tanımlanan genellikle geri kalmış kapitalist ülkelerde yöntem kullanım oranları ve seçilen yöntem çeşitleri farklılaşmaktadır. Örneğin Sierra Leone'de yapılan 1990 Ev Halkı İzlem araştırmasında, kontraseptif kullanma oranı %16.7 bulunmuştur, ilkokul üzerinde öğrenim görenlerde kontraseptif kullanımının arttığı gözlenmiştir (%23.2). Yanısıra sosyodemografik ve sosyokültürel özelliklerin etkisi de belirleyicidir; yaş arttıkça kontraseptif kullanımı artarken, çocuk sahibi olma isteği azalmıştır.

İstihdam ile kadının statüsü arasındaki ilişki kentlerde daha belirgindir. Ama bütün ülkelerde aynı çizgiyi izlememektedir. Bunun özellikle öne çıktığı Türkiye'de tek ve aynı değişken –ev dışında çalışmak- kent bağlamında kadının statüsüyle olumlu, kırsal bağlamda ise olumsuz ilişkilidir. Ayrıca Türkiye'de, kentlerde kadının çalışmasına ilişkin bütün değişkenlerin kadının statüsü ile olumlu ilişkisi vardır, ama bunların hiçbiri kırsal kesimde kadının statüsüyle olumlu bir ilişki içerisinde değildir. Bu nedenle toplam sonuç, genel ülke örnekleminde, çalışmayla statü arasında ilişki olmadığıdır. Türkiye'de kadının çalışması ile statüsü ve etkili olabilmesi arasında ilişki bulunmazken, kadının statüsü ve etkili olabilmesi ile işin türü arasında dikkat çekici bir ilişki vardır. Dolayısıyla, kadının yaptığı işin türünü ve bunun hangi ortamda gerçekleştiğini dikkate almak gerekmektedir. Özellikle, kadınların tarımsal iş gücüne katılımının yaygın olduğu ve kadına bir ayrıcalık sağlamadığı kırsal ortamda, istihdamın kadının aile içi statüsü ile ilişkisi yoktur. Ancak kentsel ortamda, istihdamın kadına prestij ve ayrıcalık sağlaması daha olasıdır ve aile içi statü ile olumlu ilişkisi bulunmaktadır⁵⁴.

Çok değişkenli analiz sonucunda, kadının çalışması hem yöntem kullanımı hem de modern yöntemlerin kullanımı üzerine etkili bulunmamıştır. Gelişmekte olan ülkelerde kadın çalışması, gelişmiş ülkelerdeki özellikleri göstermeyebilmektedir. alışan kadının özellikleri ataerkil görevlerden kendini sıyırmaya, özerkliğini kazanıp söz sahibi olan birey statüsüne dnşemeyebilmektedir.

Bizim alışmamızda kocanın öğrenimi gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımında daha önemli bir etmen olarak saptanırken, Türkiye’de 1993 TNSA verilerine dayanarak yapılan bir çalışmada, gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı ve yöntem seçimini etkileyen belirleyiciler kişisel, kültürel, doğurganlık ve genel durum değişkenleri olarak gruplanarak etkileri incelenmiş ve eşlerin öğrenimi önemli bir etmen olarak saptanmıştır. Tüm kişisel, kültürel, doğurganlık ve genel durum değişkenleri kontrol edilerek analiz yapıldığında kadının öğrenimi, yöntem kullanımı ve seçimini etkileyen, erkeğin öğreniminden de önemli bir belirleyici etmen olarak saptanmıřtır³³.

Hindistan’da kondomu izleyen ikinci en çok kullanılan yöntem sterilizasyondur. Yüksek okuma düzeyi, kitle basın-yayın araçlarını takip etme, eşle iyi iletişim, sterilizasyon kullanımını arttıran ögeler olarak saptanmıřtır⁴³.

5.2.3. Güncel olarak kullanılan gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını etkileyen sosyoekonomik etmenler (Tablo 4.3.3.1).

25-29 yaşları arasında olmak güncel olarak modern yöntem kullanımını anlamlı olarak arttıran bir etmendir. Yerleşim yeri modern yöntem kullanımı ile ilişkilidir. Doğu bölgesine göre batı ve kuzey bölgesinde yaşıyor olmak modern yöntemlerin kullanımını anlamlı olarak azaltan bir etmendir. Batıda gebeliği önleyici yöntemler daha fazla kullanılırken, geri çekme yönteminin daha fazla tercih edilmesiyle modern yöntemlerin kullanımı azalmaktadır. Kuzey bölgesi hem gebeliği önleyici yöntemlerin hem de modern yöntemlerin kullanımı açısından geridedir.

İlkokul ve lise ve üzeri düzeylerinde öğrenim görmüş kocalarla evli kadınlar, öğrenimi olmayan kocalarla evli kadınlara göre anlamlı olarak daha fazla modern yöntemleri kullanmaktadır. Kocanın ğrenimi gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımından sonra,

modern yöntemlerin kullanımında da kadının öğreniminden daha etkili bir belirleyici olarak ortaya çıkmıştır.

Kocanın mesleğinin tarım işçiliği olması, modern yöntemlerin kullanımını azaltmaktadır.

Kadının Bağ-Kur'dan sağlık güvencesi varsa, anlamlı olarak daha fazla modern yöntemleri kullanmaktadır.

Hanede içme suyunun şebeke ya da belli bir harcama yapılarak elde edilmesi durumunda modern yöntemlerin kullanımının daha fazla olduğu gözlenmektedir. Evde kadın işgücünün daha az kullanılmasına yönelik olan ve bir modernleşme göstergesi olan çamaşır makinesi varlığı modern yöntemlerin kullanımı açısından anlamlı bir etmendir.

Çocuk sahibi olmak ve artan çocuk sayısı gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını arttırdığı gibi modern gebeliği önleyici yöntemlerin anlamlı olarak daha fazla kullanımına yol açmaktadır.

5.2.4. Geçmişte kullanılan gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını etkileyen sosyoekonomik etmenlerin değerlendirilmesi (Tablo 4.3.4.1).

15-19 yaşları arasında olmaya göre tüm diğer yaş gruplarında bulunuyor olmak geçmişte modern yöntem kullanılmış olmasını anlamlı olarak arttıran bir etmendir. Bu kontrol değişkeninin geçmişte kullanılan modern yöntemler için bu şekilde bir sonuç vermesi kullanmanın yaşadıkça gerçekleşeceği doğal sonucunu ortaya koymaktadır.

Yerleşim yeri modern yöntem kullanımı ile ilişkilidir. Doğu bölgesine göre batı ve kuzey bölgesinde yaşıyor olmak modern yöntemlerin kullanımını anlamlı olarak azaltan bir etmendir.

Kadının ve kocanın lise ve üstü düzeyde öğrenim görmüş olması anlamlı olarak geçmişte modern yöntemlerin kullanımını arttıran bir etmendir. Geçmişte modern yöntemlerin kullanımı çiftlerin öğrenim düzeyleri ile pozitif ilişkilidir.

Kocanın mesleğinin pazarlama ya da tarım işçiliği olması, geçmişte modern yöntemlerin kullanımını anlamlı olarak azaltmaktadır.

Hanenin özellikleri (içme suyu temini ve elektrifikasyonu) ve araba sahipliği geçmişte modern yöntemlerin kullanımını anlamlı olarak arttıran etmenlerdir.

Çocuk sahibi olmak ve artan çocuk sayısı, gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı ve modern gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımında olduğu gibi çocuk sahibi olmayanlara göre geçmişte modern gebeliği önleyici yöntemlerin anlamlı olarak daha fazla kullanımına yol açmaktadır.

Geleneksel toplumlarda modern gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımının belirleyicileri, Marakeş'te (Fas) yaşayan 30-44 yaş arası evli kadınlarda araştırıldığında, Gebeliği önleyici yöntemleri kullanmayan kadınların daha küçük aileye sahip oldukları, canlı doğum ya da yaşayan çocuk sahipliği sayısının gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımında en güçlü belirleyici olduğu, çocuk ölümünün ise gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını inhibe edici etkisi olduğu bulunmuştur. Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanım olasılığı kadının evlilik yaşının artması ile artmakta, kadının yaşının azalmasıyla azalmaktadır. Öğrenim, istihdam ve yerleşim gibi sosyoekonomik değişkenler gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımında bağımsız olarak belirleyici bir özellik göstermemektedirler. Halbuki yerleşim ve öğrenim birlikte (interaction) belirleyici bir etmen özelliği göstermektedir. Makale geleneksel popülasyonların demografik dönüşümün ilk fazında, gebeliği önleyici yöntemlere, doğumlar arasında zaman bırakmak, doğurganlığı azaltmaktan çok, amaçladıkları çocuk sayısına ulaştıktan sonra çocuk doğurmayı engellemek için başvurduklarını ortaya koymaktadır¹⁸.

Çocuk sahibi olmak ve artan çocuk sayısı çocuk sahibi olmayanlara göre gebeliği önleyici yöntemlerin anlamlı olarak daha fazla kullanımına yol açmaktadır. İstenen aile büyüklüğüne kavuşulduğunda gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı artmaktadır. Gebeliği önleyici yöntemlerin daha çok çocuk sayısını sınırlama amacıyla kullanılıyor olması, doğurganlık azalmış olmasına rağmen, Türkiye'nin batı toplumları kadar doğurganlığı sınırlanmış bir ülke

olmadığını göstermektedir. Az gelişmiş ülkelerde daha fazla çocuk istemeyenlerde gebeliği önleyici yöntemlere başvurmanın ve modern yöntemlerin seçilmesinin diğer bütün etmenlerin önüne geçmesi tipiktir. Türkiye’de çocuk sayısını sınırlama isteği toplam doğurganlık 2,61’e gerilediği için bir çok geri kalmış ülkeden de farklılaşmış ve olumlu bir tablodur denebilir. Türkiye’de diğer sosyoekonomik özellikler de modelde yaşayan çocuk sayısı değişkeni varken gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı ve seçimi üzerine etkilerini gösterebilmişlerdir.

Sri Lanka’da yapılan bir çalışmada 1975-1982 yılları arasında yöntem kullanımı üzerine sosyoekonomik ve sosyodemografik özelliklerin çok güçlü etkisi olduğu saptanmıştır⁴⁷.

Endonezya’da yapılan bir araştırmada, şehirde yaşayan, iyi eğitilmiş, kaliteli evlerde (elektrikli donanıma sahip, yapılmış zemini olan) oturan, profesyonel, teknik, masa başında ve hizmet sektöründe çalışan kadınlar, aile planlaması hizmetlerine daha çok ödeme yapmaktadırlar. Üstelik oral kontraseptiflerin maliyeti, aynı gruptaki kadınlar için daha fazla olmaktadır. Bu durum gereksinimi ve alım gücü olan kadınlar için gebeliği önleyici yöntemlere ulaşmada sosyoekonomik özelliklerine göre bir maliyet oluştuğunu göstermektedir. Eğitilmiş, hane geliri yüksek ve elektrikli donanıma sahip, sert zemini olan evlerde oturanların gebeliği önleyici yöntemleri daha fazla kullandıkları saptanmıştır. Profesyonel ve yönetici pozisyonundaki kadınlar çalışmayan kadınlara göre gebeliği önleyici yöntemleri daha fazla kullanmaktadırlar. Tarımda çalışan kadınlar da çalışmayanlara göre gebeliği önleyici yöntemleri daha fazla kullanmaktadırlar. Hizmet ve endüstriyel alanda çalışan kadınlarla çalışmayan kadınlar arasında bir fark bulunamamıştır. Aynı araştırmada bölgeler arasında modern yöntemlerin kullanımlarında farklılıklar da saptanmıştır⁴⁹.

Hindistan’da yapılan bir çalışmada bulgular bölgeler arası yöntem kullanımında farklılıklara işaret etmiştir. Belgaum bölgesindeki çiftler, Gulbarga bölgesindekilere göre iki kat daha fazla gebeliği önleyici yöntemleri kullanmaktadırlar. Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı, yaşayan çocuk sayısı dördün üzerine çıktığında artmaktadır. Kadının evlenme yaşından, kocanın mesleğinden, evin tipinden, evin elektrifikasyonundan bağımsız olarak çiftler gebeliği önleyici yöntemleri kullanmaktadırlar. Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımını etkileyen anlamlı faktörler, ailenin tipinin çekirdek aile olması, eşlerin eğitilmiş olması, ve kadının meslek sahibi olmasıdır⁵¹.

Endonezya'da 1982'den 1987'ye kadar doğurganlığın, arttırılmış gebeliği önleyici yöntem kullanımı sonucu %75 oranında azaltılması, bu programda öncelikli olarak ekonomik gelişmenin indüklenmesi ve kadınlar için öğrenim ve ekonomik fırsatların geliştirilmesi ile birlikte gerçekleştirilmiştir. Yan faktörlere (öğrenim ve ekonomik gelişme) olan talebin değişime dramatik etkisi olsa da gebeliği önleyici yöntemlerin kullanım, gereksinimleri yaygın ölçüde karşılayabilen gebeliği önleyici yöntem dağıtım sistemi ile mümkündür¹⁹.

6. SONUÇ

Türkiye toplumu, az gelişmişlik sürecinde, kentleşmesini tamamlayamamış, öğrenimi kadınların tümüne ulaştıramamış, kadın istihdamını nitelikli ve sürekli kadınların yaygın olarak çalışabilecekleri bir biçime dönüştürememiş, üstüne üstlük orta doğu aile yapısının erkek egemen karakteristiklerinin⁵⁴ hüküm sürdüğü bir toplumdur. Bu altyapıda sosyoekonomik etmenlerin gebelikten korunma davranışı üzerine etkileri incelenirken, az gelişmişliğin izleri, kadınların ve erkeklerin yeteri kadar öğrenim görememesinde, düşük ve nitelsiz düzeyde kadın istihdamında ve düşük sağlık sigortası oranlarında kendini belli etmektedir.

Aile planlaması yöntemlerinin ulusal programla yaygınlaştırma çabaları ve gelişme, modernizme ayak uydurma çabaları, modern gebeliği önleyici yöntemlerin bilinme oranlarını tama yaklaştırmıştır. Sosyoekonomik etmenlerin, gebeliği önleyici modern yöntemleri bilme üzerine etkileri, bölgesel gelişmişlik farklılıkları, köy kökenli olmak ve hane olanaklarının gelişmişliği açısından vardır. Modern yöntemlerin bilinmesi üzerine sosyokültürel belirleyicilerin de etkisi vardır.

Tek değişkenli analiz sonuçlarında gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı ve modern yöntemlerin seçimi kentte yaşama, kent kökenli olma, hanelerin kalitesi, elektrik donanımına sahip olması araba sahipliği, çiftlerin öğrenim görmüş olmaları ve nitelikli işlerde çalışması, evli kadınların çalışması, sağlık sigortası sahipliği, gelir durumu gibi etmenlerle pozitif ilişkili bulunmuştur.

Tek değişkenli analizlerin sonucunda gebelikten korunma davranışı, sosyoekonomik etmenlerle ilişkilidir denilebilir. Modernizasyon lehine olan etmenler, gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı ve modern yöntemlerin seçimini arttırarak etkilemektedir.

Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı incelendiğinde, modern yöntem bilgisi toplumda yayılmış olmasına rağmen, yukarıda belirtilen sosyoekonomik durumun olumsuz etmenleri yöntem kullanım oranlarına yansımaktadır. Yöntem kullanım gereksinimi olmasına rağmen, yöntem kullanmama oranları yüksektir. Bölgelere bakıldığında Türkiye'nin doğusu gebeliği önleyici yöntemlerin en az kullanıldığı bölgedir. Bu bölgede gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımının düşüklüğünde etnik ve kültürel özelliklerin de rolü

olduğu söylenebilir. Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımının düşük olmasına rağmen yöntem kullananlar diğer bölgelere göre daha fazla modern yöntemleri tercih etmektedirler. Bu durum yüksek doğurganlık gözlenen bölgede daha fazla doğum istemeyen ailelerin sağlık hizmeti ile modern yöntemlere yönlenebildiğini düşündürmektedir. Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı ve modern yöntemlerin seçimi açısından en dezavantajlı bölge kuzey bölgesidir.

Anadili Türkçe olanlar, ana dili Türkçe olmayanlara göre anlamlı olarak daha fazla Gebeliği önleyici yöntemleri kullanmaktadırlar. Türkiye’de sosyokültürel özelliklerin de gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı üzerine etkileri gözlenmektedir.

Kocanın öğrenimi, kadının yaşı, ilk evlilik yaşı, yaşıyan çocuk sayısı gibi kullanımı etkileyebilecek değişkenler de göz önünde bulundurularak yapılan analizde kadının öğreniminden daha etkili bir etmen olarak bulunmuştur. Yine kocanın artmış öğrenim düzeyi modern yöntemlerin güncel kullanımları üzerine etkilidir. Geçmişte modern yöntemlerin kullanımı üzerine hem kadının hem de erkeğin öğrenim düzeylerinin gelişmişliği etkilidir. Öğrenim, aile planlaması yöntemlerinin kullanımı ve modern yöntemlerin seçimi üzerine literatürde belirtilen önem düzeyinde bu çalışmada da bilinen önemini göstermiştir. Kocaların gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı ve güncel olarak modern yöntemlerin seçimi üzerine etkisi de göz önünde bulundurularak erkek egemen söylem ve yaşantıların azaltılması, aile planlaması çalışmalarına erkeklerin katılımı ve desteğinin artırılması ve tüm bunlardan da öte öğrenim düzeylerinin her iki cins için de artırılması gerekmektedir.

Kadının güncel olarak çalışmasının gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı ve modern yöntemlerin seçimi üzerine bir etkisi yoktur. Ancak kadının işinin niteliği gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı üzerine etkilidir.

Kocanın işinin niteliği ve kocanın işteki pozisyonu geliştikçe gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı artmaktadır.

Sağlık sigortası sahibi olmak yöntem kullanımını ve modern yöntemlerin seçimini arttıran bir etmendir.

Hanenin özellikleri modernize oldukça gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı ve modern yöntemlerin seçimi artmaktadır. Araba sahibi olmak da modern yöntemlerin kullanımını olumlu yönde etkileyen bir etmendir.

Türkiye’de çocuk sayısını sınırlama isteği nedeniyle gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı önemli bir göstergedir, Türkiye’de sosyoekonomik etmenler, modelde yaşayan çocuk sayısı değişkeni varken, gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı ve seçimi üzerine etkilerini gösterebilmiştir.

Türkiye’nin aile planlaması çalışmaları ve modernleşme çabaları birbirine koşut ilerlemektedir. Az gelişmişliğin aşılması için kentleşmenin sürmesi, öğrenimin yaygınlaşması, kadınların ataerkil yapının kısıkından kurtulabilmesi, iş gücünün niteliğinin artması, konut koşullarının iyileşmesi, bölgeler arası farklılıkların azaltılması gereklidir, böylece üreme davranışında modernizmin etkileri görülebilir. Aile planlaması çalışmalarında, olayın sosyoekonomik boyutunu da içeren programlar başarının anahtarı olacaktır.

7. KAYNAKLAR

1. Çalı Ş. "Nüfus ve Nüfus Sorunları" Aile Planlamasında Temel Bilgiler, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, İstanbul 1997;17.
2. Black J. A. "Two Hundred Years Since Malthus" .History, BMJ 1997 Vol.315, December: 20-27.
3. Duben A. Behar C. İstanbul Haneleri Evlilik, Aile ve Doğurganlık 1880-1940: İletişim Yayınları 1998 İstanbul 173-204.
4. Kasnakoğlu Z. Türkiye’de Kadının Mesleği, Geliri ve Doğurganlık Üzerine Bir Çalışma. Türkiye’de Nüfus Konuları Politika Öncelikleri 419-420. Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü Ankara 1993.
5. Kasapoğlu M. A. Sağlık Sosyolojisi . Türkiye’den Araştırmalar Sosyoloji Derneği. Ankara 1999.
6. Hoque N., Murdock H. S.: "Socioeconomic Development, Status Of Women, Family Planning, And Fertility In Bangladesh": A District Level Analysis. Social Biology. 44 (3-4); 180-197.
7. Khan A. H. T., Raeside R.: "Factors Affecting The Most Recent Fertility Rates In Urban- Rural Bangladesh" Soc. Sc. Med 44 (3); 279-289.
8. Roy T.K., Gill J. Sharma V. "Regional Variation in Fertility and Utilisation of family Welfare Services in Uttar Pradesh" Population and Development in Uttar Pradesh B.R. Publishing Corporation 1997.
9. Dharmalingham A. Morgan P. "Women’s Work, Autonomy, and Birth Control: Evidence From Two South Indian Villages" Population Studies, 1996, 50 187-201.
10. Agadjanian V. "Economic security, Informational Resources, and Women’s Reproductive Choices in Urban Mozambique. Social Biology 45 (1-2) 60-79.
11. Lutalo T., Kidugavu M., Waiwer M. J., Serwadda D., Zabin L. S., Gray R. H. "Trends and Determinants of Contraceptive Use in Rakai District, Uganda 1995-1998" Studies In Family Planning 2000; 31 (3): 217-227.
12. Entwisle B. Mason W. M., Hermalin A.I. "The Multilevel Dependence Of Contraceptive Use On Socioeconomic Development And Family Planning Program Strength" Demography 1986; 23 (2): 199-216.
13. Özvarış Ş. B. "Doğurganlığın Düzenlenmesi" Aile Planlamasında Temel Bilgiler, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, İstanbul 1997; 6-8.
14. Bogue D.J., Unmet Need For Family Planning In The United States, Psychosocial Workshop PAA March 26, 1997.

15. Shapiro D, Tambashe B. O. The Impact of Women's Employment and Education on Contraceptive Use and Abortion in Kinshasa, Zaire. *Studies in Family Planning* 1994;25, 2:96-110.
16. Agha S. Is Low Income a Constraint to Contraceptive Use Among the Pakistani Poor? 1998; PSI Research Division Working Paper No.15.
17. Varea C, Crognier E, Bley D, Boetsch G, Baudot P, Baali A, Hilali MK. "Determinants of contraceptive use in Morocco: stopping behaviour in traditional populations". *J Biosoc. Sci.* 1996 Jan;28(1):1-13.
18. Soeradji B. Contraceptive Use in Java-Bali: A Multivariate Analysis of the Determinants of Contraceptive Use. *Scientific Reports. WFS*, 1979.
19. Gertler PJ, Molyneaux JW. "How economic development and family planning programs combined to reduce Indonesian fertility". *Demography* 1994 Feb;31(1):33-63.
20. Hennink M., Diamond I., Cooper P. "Contraceptive Use Dynamics Of Asian Women In Britain" *J. Biosoc. Sci.* 1999 (31) 537-554.
21. Yusuf F, Siedlecky S, Byrnes M, "Family planning practices among Lebanese, Turkish and Vietnamese women in Sydney". *Aust N Z J Obstet Gynaecol.* 1993 Aug;33(3):335-6.
22. Reinheckel A, Franke K, Weise W, Robra B-P Effect of Re-Unification on Fertility Behaviour in East Germany: A Review of the Evidence. *Reproductive Health Matters* 1998;11:122-128.
23. Lloyd C. B. The Contribution of the World Fertility Surveys to an Understanding of The Relationship Between Women's Work and Fertility. *Studies in Family Planning* 1991; 22,3:144-161.
24. Grady WR, Klepinger DH, Billy JO. "The influence of community characteristics on the practice of effective contraception". *Fam Plann Perspect* 1993 Jan-Feb;25(1):4-11.
25. Piccino L, Mosher W. D. Trends in Contraceptive Use in the United States: 1982-1995, *Family Planning Perspectives*, 1998, 30(1):4-10&46.
26. Paul Charlotte, et al, Contraceptive practice in New Zealand, *The New Zealand Medical Journal*, 1988;101:809-813.
27. Amin R, Chowdhury J, Hill R. B. Socioeconomic Differentials in Contraceptive Use and Desire for more Children In Greater Freetown, Sierra Leone. *International Family Planning Perspectives*, 1992;18:24.

28. Leridon H. "30 Ans De Contraception En France" *Contracept. Fertil. Sex.* 1998; 26 (6), 435-438.
29. Hogan D. P, Astone N. M, Kitagawa E. M. Social and Environmental Factors Influencing Contraceptive Use Among Black Adolescents. *Family Planning Perspectives.* 1985;17,4:165-169.
30. Brown-Vineer S. I., Kim H., Hesser J., Le Clair C. A. "Contraceptive Methods And Utilization in Rhode Island" *Medicine & Health Rhode Island* 1998 81 (8) 274-275.
31. Martin K, Wu Z. "Contraceptive use in Canada: 1984-1995". *Fam Plann Perspect* 2000. Mar-Apr;32(2):65-73 Comment in: *Fam Plann Perspect.* 2000 Jul-Aug;32(4):192-4.
32. Lethbridge DJ. "Use of contraceptives by women of upper socioeconomic status". *Health Care Women Int* 1990;11(3):305-18.
33. Koc I. "Determinants of contraceptive use and method choice in Turkey". *J Biosoc Sci* 2000 Jul;32(3):329-42.
34. Tanfer K., Cubbins A. L., Brewster L. K., "Determinants of Contraceptive Choice Among Single Women im the United States, *Family Planning Perspectives*:1992. 24(4):155.
35. Türkyılmaz S., Aliaga A. TNSA 98 Veri Setlerinin Oluşumu "Araştırma Tasarımı" *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması* 1998 153-158.
36. Gonzalez-Olguin A, Romero-Gutierrez G, Malacara JM, Diaz de Leon-Medina J. "Personality profiles and socioeconomic factors in contraceptive use." *Contraception* 1988 Nov;38(5):551-9.
37. Radecki SE, Beckman LJ, "Contraceptive risk-taking in a medically-underserved, low-income population." *Women Health* 1994;21(1):1-15.
38. Schwartz JB, Flieger W, "Contraceptive prevalence and continuation: a longitudinal analysis of traditional and other method users in the Philippines.", *J. Biosoc Sci Suppl.* 1989;11:75-93.
39. Doring G, Baur S, Frank P, Freundl G, Sottong U, "Results of a representative survey of family planning behavior in West Germany 1985" *Geburtshilfe Frauenheilkd* 1986 Dec; 46 (12): 892-7
40. Abernethy V. "Population and Women's Health" *Healthcare Forum Journal*, 1994 Jan-Feb: 30-34.

41. Gage A. J. "Women's socioeconomic position and contraceptive behavior in Togo" *Stud. Fam. Plann.* 1995 Sep-Oct;26(5):264-77.
42. Nguyen M.T, Swenson I.E., Vu D.M., Phan T, "Contraceptive use in Vietnam: The effect of individual and community characteristics" *Soc. Biol.* 1997 Fall-Winter; 44 (3-4):179-97.
43. Khan M.E. Prasad C.V. "A comparison of 1970 and 1980 survey findings on family planning in India. *Stud. Fam. Plann.* 1985 Nov-Dec; 16 (6 Pt 1): 312-20.
44. Miles Doan R, Brewster K.L. "The impact of type of employment on women's use of prenatal-care services and family planning in urban Cebu, the Philippines" *Stud. Fam. Plann.* 1998 Mar;29 (1):69-78.
45. Lasee A, Mc Cormick J. B. "Demographic and socioeconomic determinants of contraceptive use in a low income community of Karachi. *JPMA J. Pak. Med. Assoc.* 1996 Oct; 46(10):228-31.
46. Balakrishnan T.R, Krotki K., Lapierre A. E. "Contraceptive use in Canada 1984" *Fam. Plann. Perspect.* 1985 Sep-Oct; 17(5):209-15.
47. Kahn J. R., Thapa S., Gaminiratne K.H., "Socioeconomic determinants of contraceptive method choice in Sri Lanka:1975-82" *J. Biosoc. Sci. Suppl.* 1989;11:41-60.
48. Caldwell J. "Paths to lower fertility" *BMJ* Vol:319 1999 Oct;985-7.
49. Diman T., Kantner A. "Household expenditure and utilization of family planning and maternal health services in Indonesia" *Population Series No:101* Feb 1998.
50. Khan HT "A hierarchical model of contraceptive use in urban and rural Bangladesh. *Contraception.* 1997 Feb;55(2):91-6.
51. Rajaretnam T, Family size desire, sex preference, socio-economic condition and contraceptive use in rural Karnataka, India. *Demography India.* 1995 Jul-Dec;24(2):275-90.
52. Shapiro D; Tamashe BO, "Education, employment, and fertility in Kinshasa and prospects for changes in reproductive behavior." *Population research and policy review* 1997 Jun;16(3):259-87.
53. www.die.gov.tr "Sosyoekonomik kalkınma düzeylerine göre iller ve bölgeler" *DİE* 1997.
54. Kağıtçıbaşı Ç. "Türkiye'de Kadının Statüsü: Kültürler Arası Perspektifler" 75 *Yılda Kadınlar ve Erkekler, İş Bankası Yayınları, İstanbul Ekim 1998.*

EK:

Lojistik regresyonda modelde yer alan değişkenler.

Değişken	
Yaş	15-19 (r) 20-24 25-29 30-34 35-39 40-44 45-49
Bölge	Doğu (r) Batı Güney Orta Kuzey
Yerleşim yeri	Kırsal (r) Kentsel
Öğrenim düzeyi	Öğrenimi yok (r) İlkokul Ortaokul Lise ve üstü
Kocanın öğrenim düzeyi	Öğrenimi yok (r) İlkokul Ortaokul Lise ve üstü
Kocanın mesleği	Vasıfsız kol işçisi (r) Profesyonel, Teknik, Yönetim Sekreterlik hizmetleri Pazarlama Tarım-kendi işi Tarım işçisi Evle ilgili Hizmet Usta kol işçisi
Kadının güncel çalışma durumu	Çalışmıyor (r) Çalışıyor

(r); referans değer.

Lojistik regresyonda modelde yer alan değişkenler.

Değişken	
Kadının mesleği	Vasıfsız kol işçisi (r) Profesyonel, Teknik, Yönetim Sekreterlik hizmetleri Pazarlama Tarım-kendi işi Tarım işçisi Evle ilgili Hizmet Usta kol işçisi
Sağlık sigortası	Yok SSK Emekli Sandığı Bağ-Kur Özel Sigorta Yeşil Kart
İçme suyu kaynağı	Diğer (r) Şebeke+Şişe+Damacana
Kocanın işteki pozisyonu	Ücretsiz aile için çalışan (r) İşveren \geq 10 kişi İşveren < 10 kişi Maaşlı (devlet memuru) Ücretli (devlet sektörü) Ücretli (özel sektör) Kendi hesabına
Çocukluk çağında yaşanan yer	Köy (r) Şehir Kasaba Yurtdışı
Ana dil	Diğer (r) Türkçe
Tuvaletin yeri	Olanak yok (r) İçeride Dışarıda İçeride ve dışarıda

(r); referans değer.

Lojistik regresyonda modelde yer alan değişkenler.

Değişken	
Çamaşır makinesi Televizyon Buzdolabı Bulaşık makinesi Elektrik süpürgesi Telefon Cep telefonu Gaz ya da elektrik fırını Video Fotoğraf makinesi CD çalar Bilgisayar Araba	Tüm sahip olunan eşyalar için Yok (r) Var
İlk Evlilik yaşı	10-14 (r) 15-19 20-24 25-29 30-34 35-39
Yaşayan çocuk sayısı	Sıfır (r) Bir ya da iki İkiden fazla
Oda başına düşen kişi sayısı	İki ve ikiden az (r) İkiden çok
Evlenmeden önce çalışma	Yok (r) Var

(r)= referans değer.

ÖZGEÇMİŞ

Dr. Ahmet TOPUZOĞLU

İş Tel : 0-216-3294381
0-216-3360212-20
Ev Tel : 0-212-5721333
E-mail : ahmettopuzoglu@hotmail.com
Adres : Osmaniye M. Aksu Yolu C. Arayıcı Apt 32/14 Bakırköy-İstanbul
Doğum Tarihi, Yeri, Medeni Durum : 08.11.1972, Nazilli, Evli .
Yabancı Dil : İngilizce.

Eğitim Süreci

Mezuniyet Sonrası Eğitim

2000-2001 Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

1996-1999 Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı.

Tıp Eğitimi

1989-1995 Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi

Lise Eğitimi

1986-1989 İzmir Atatürk Lisesi.

Katıldığı Etkinlikler:

İstanbul Tabip Odası “İş Yeri Hekimliği Kursu” 1-9 Aralık 2001, İstanbul.

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği ‘Halk Sağlığı Mezuniyet Öncesi Ve Mezuniyet Sonrası Uzmanlık Eğitimi Sempozyumu’ 25-26 Mayıs 2001 Ankara (Düzenleme komitesi üyesi).

5. Ulusal Biyoistatistik Kongresi 13-15 Eylül 2000 Eskişehir.

I. Toplum Hekimliği Okulu Halk Sağlığı Asistan Eğitimi grup çalışması, Didim 1998.

TTB Halk Sağlığı Gezici Eğitim Semineri ‘Ege Bölgesi’ 1998.

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi ‘Klinik Eğitim Becerileri Kursu’ 1998.

İzmir Tabip Odası Halk Sağlığı Bürosu II. Halk Sağlığı Güz Okulu ‘Sağlık, Ekonomi ve Politika’ 1997.(Düzenleme Komitesi Üyesi).

İzmir Tabip Odası Halk Sağlığı Bürosu II. Halk Sağlığı Güz Okulu ‘İnsan Hakları, Tıbbi Etik ve Halk Sağlığı’ 1996.

Aile Planlaması Danışmanlığı ve MR Uygulaması Kursu, Konak Doğumevi Aile Planlaması Kliniği 1996.

TTB Halk Sağlığı Gezici Eğitim Semineri 'Güneydoğu Anadolu Bölgesi' 1996.

TTB İzmir Tabip Odası Halk Sağlığı Bürosu 'Meslek Astması ve Bisinozis Günleri' 1996.

Aile Planlaması Danışmanlığı ve Uygulaması Kursu, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi 1995.

Yayımlanan Araştırmaları ve Bildirileri:

Topuzoğlu A, Tümerdem N. 'Distribution Of Chronic Diseases And Cancer Deaths In Kadıköy Settlement Near Balıkesir-Balya Copper Zinc Metallic Waste Field' International Public Health Congress "Health 21 Action" October 8-12,2000 İstanbul-Turkey.

Köse Ö, Şahin K, Tekeli Ö, Deniz G, Tümerdem N, Topuzoğlu A, Bakırcı N. 'Assesment Of Hearing Lost Among Workers Working in Noisy Environments' International Public Health Congress "Health 21 Action" October 8-12,2000 İstanbul-Turkey.

Yaylacı S, Topuzoğlu A, 'Acil Serviste Onkoloji Hastalarının Değerlendirilmesi' 5. Ulusal Biyoistatistik Kongresi 13-15 Eylül 2000 Eskişehir.

Pekdemir M, Çete Y, Eray O, Atilla R, Çevik A, Topuzoğlu A, Günerli A. 'Travma Hastalarının Epidemiyolojik Araştırılması' Ulusal Travma Dergisi Vol:6 Sayı:4 2000 250-254.

Pekdemir M, Çete Y, Eray O, Atilla R, Çevik A, Topuzoğlu A, Günerli A. 'Travma Hastalarının Epidemiyolojik Araştırılması' 3. Ulusal Travma Ve Acil Kongresi 31 Ağustos-4 Eylül 1999 Antalya.

Pekdemir M, Çevik A, Eray O, Çete Y, Atilla R, Topuzoğlu A, Günerli A. 'Travma Hastalarının Triage Travma Skorları İle Değerlendirilmesi' 3. Ulusal Travma Ve Acil Kongresi 31 Ağustos-4 Eylül 1999 Antalya.

Elçi, O.C., Amato Z., Yener G., Topuzoğlu A. 'Occupational Health Problems Of Shoemakers In Turkey' International Symposium From Protection To Promotion Occupational Health and Safety In Small-Scale Enterprises 4-6 May 1998 Helsinki, Finland.

Topuzoğlu A, Aksakoğlu G, Kılıç B: Tıp Eğitimi Açısından Türkiye'nin Sağlık Öncelikleri. Toplum ve Hekim 1997;12:27-31.

Ulusal C, Topuzoğlu A, Uçar K, Yaylacı S, Aksakoğlu G: Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Aktif Tıp Eğitimi'ne Zemin Araştırması. Toplum ve Hekim 1994; 9: 75-79.

Bilgisayarda Kullanabildiği Yazılımlar:

Microsoft işletim yazılımları, SPSS for Windows, Epi-İnfo, İnstat, Microsoft Office, Microsoft Publisher, Microsoft Project, Microsoft Frontpage, İnternet yazılımları.